

România literară

Umanism
și acțiune politică

(Paginile 12—13)

UNANIMĂ DĂRUIRE

MAI SEMNIFICATIV ca oricând în istoria României contemporane, rememorarea actului Unirii Principatelor de la 1859 o trăim într-o atmosferă de puternică reverberație civică, **patria** în attributele-i ființiale — de independență și suveranitate națională, de afirmare în demnitate a construirii propriului viitor — stăpinind tutelar conștiința de sine a tuturor fiilor săi.

Căci o atare efervescență — unanimă — de gândire și de sentiment au generat lucrările vastului forum din zilele de 17 și 18 ianuarie ale Congresului Frontului Democrației și Unității Socialiste. S-a demonstrat, cu acest prilej, cât de puternică este voința de unitate în jurul Partidului și cât de profund însuflețitoare este stima, încărcată de nemărginită dragoste, față de tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Un fenomen de o asemenea complexitate și de asemenea dimensiuni se impune ca revelatorul cel mai pregnant al însuși nivelului social-politic, determinând opțiunea revoluționară a unui popor pe ansamblul întregii sale colectivități intrate într-o nouă etapă a procesului de dezvoltare multilaterală a orânduirii sale, în finalitatea, tot mai deplin asumată, a cuceririi înaltelor culmi ale comunismului.

Cuvîntarea tovarășului Nicolae Ceaușescu a sintetizat deosebit de pregnant liniile de forță ale acestei deveniri tocmai prin ridicarea pe o nouă treaptă a activității Frontului, de la al cărui prim Congres au trecut cinci ani, perioadă în care — concretizîndu-se programul Partidului — s-a realizat un sistem unitar de conducere a țării de către popor, o democrație economică și socială de tip nou. E ceea ce permite valorificarea largă a inițiativei, experienței și capacității de creație a maselor populare în toate domeniile. Ca expresie a rezolvării juste a problemei naționale, s-au asigurat condiții egale de muncă și viață pentru toți cetățenii țării, naționalitățile conlocuitoare aducîndu-și activ contribuția, în strînsă frăție și colaborare cu oamenii muncii români, la progresul și înflorirea patriei comune — România socialistă. S-a desfășurat, de asemenea, o intensă activitate ideologică și politico-educativă pentru formarea omului nou, pentru afirmarea tot mai hotărîtă în viață a principiilor eticii și echității socialiste. Realizările obținute în actualul cincinal evidențiază cu putere forța și vitalitatea orînduirii socialiste, uriașa capacitate de creație a poporului nostru, elanul și hotărîrea sa de înfăptuire neabătută a politicii Partidului Comunist Român, justetea acestei politici, bazată pe aplicarea consecventă a legităților obiective la condițiile concrete din țara noastră.

Documentele programatice adoptate de Congresul al XII-lea al Partidului deschid — așadar — întregii națiuni largi orizonturi de propășire, prin trecerea la o calitate superioară în întreaga activitate economico-socială. Este ceea ce s-a dovedit întru totul corespunzător nivelului crescut al conștiinței politice și civice a maselor de oameni ai muncii, nivel implicînd procesul întăririi unității întregului popor, al omogenizării continue a societății, al participării active, organizate, a tuturor cetățenilor la viața politică a țării. Astfel se și explică faptul că hotărîrea de a se crea organizații proprii ale Frontului Unității Socialiste s-a bucurat de un atît de larg ecou și că într-un timp relativ scurt organizațiile proprii ale Frontului numărau în ziua Congresului aproape 2 500 000 de membri, dintre care mulți dovediseră, în manifestările lor civice, un înalt nivel de răspundere în abordarea problemelor.

SESIZÎND în aceasta o creștere puternică a conștiinței socialiste a poporului nostru, secretarul general al Partidului a și propus ca vastul organism astfel înfăptuit să se numească **Frontul Democrației și Unității Socialiste**, avînd, la nivel național, un rol de sporită contribuție în afirmarea vieții politice a țării : de la

„România literară”

(Continuare în pagina 2)

De-i urmărești privirea

De-i urmărești privirea, cum ai citi o carte,
Vezi cum străbate-n spațiu și timp pînă departe,

Și dragostea de țară, adîncă și deplină,
Se deslușește bine-n a ochilor lumină,
Insemnele solare și pavăza mindriei
Care-ncunună cerul senin al României,
Unirea care vine cu scăpărări de soare
Din anii-ntii, de la descălecarea —,
Citești acestea toate și mai citești, în plus,
Al făr-de-legilor apus
Și-al smeului feroce care pîndește prada,
Prin aer vînturîndu-și, încă, spada —,
Privire care noapte-zi nu doarme
Pînă sinistrul zăngănit de arme
Nu va dispărea-nchis în carapace,
Și omenirea va trăi în pace.

Cu el în frunte, ca într-o poveste,
Vom fi-mpreună pe stelare creste,
Cu el în frunte ne aflăm în luptă
Pe calea izbîndirii, nu lină ci abruptă,
E-n el o dăruire puternică și gravă,
Și proaspătă, cum se deschide-o pleoapă
La orizont, cînd fluviile scapă
Din piscuri vechi, ca un șuvoi de lavă,
E-o dăruire care, spre-a fi-nțeleși mai bine,
Inseamnă chiar uitarea lui de sine :
Înțelepciune, forță, pătrundere și-avînt —,
Iar dragostea-nchinată nu-ncape în cuvînt.
Acum, cînd ziua trece de amiază,
Și, luminoasă, urcă spre zenit,
Ani mulți cu fericire îi urează
Poporu-ntreg în jurul său unit.

Virgil Teodorescu

România literară

DIRECTOR: George Ivaşcu. Redactor şef adjunct: G. Dimisianu. Secretar responsabil de redacţie: Roger Câmpăneanu.

Unanimă dăruire

(Urmare din pagina 1)

propunerea de deputaţi pentru toate organele puterii de stat, pînă la organizarea de adunări publice sub denumirea de „Tribuna democraţiei”, în care să se dezbată, cu masele largi de cetăţeni, diferitele probleme ale vieţii noastre economice, sociale şi politice. Se vor realiza astfel exercitarea tot mai activă a libertăţilor şi drepturilor democratice ale cetăţenilor, participarea directă a tuturor oamenilor muncii de la oraşe şi sate la discutarea problemelor de interes general şi la rezolvarea treburilor obşteşti, la dezvoltarea conştiinţei politice şi a răspunderii civice a tuturor membrilor societăţii.

Un obiectiv important în atenţia Frontului Democraţiei şi Unităţii Socialiste îl va constitui desfăşurarea unei intense activităţi politico-educative, de largire a orizontului de cultură şi înţelegere a maselor, de formare a omului nou, înaintat, al societăţii noastre. Desigur că — în această perspectivă — uniunile de creaţie îşi vor afla o infinit mai largă arie de manifestare, într-un tot mai viu climat de receptivitate dar şi de sporită exigenţă. Cine a urmărit în presă cuvîntul delegaţilor la Congres a putut înregistra, de altfel, asigurări în acest sens, cu vibrante ecouri (precum o arată şi numărul nostru de faţă) din partea creatorilor. Se înţelege că înseşi condiţiile de cunoaştere mai profundă, mai autentică a societăţii noastre străbătută de acest nou ritm însufleţitor, vor înlesni înfăptuirea acelor opere de o mai amplă semnificaţie umană, implicînd, prin consecinţă, o reprezentare mai proprie a contemporaneităţii noastre în datele ei definitive.

FAPT e că prin Frontul Democraţiei şi Unităţii Socialiste — aşa cum s-a desprins din dezbaterile şi documentele sale programatice — viaţa social-politică în patria noastră a înscris un important pas-înainte pe calea indicată de istoricele hotărîri ale Congresului al XII-lea al Partidului, poporul român afirmînd un vast potenţial de traducere în faptă a ceea ce s-a constituit în conştiinţa sa drept asumare lucidă a făuririi propriului destin.

În această perspectivă al cărei orizont se conjugă cu zorii celui de-al treilea mileniu, construirea viitorului socialist şi comunist al patriei impune noi şi cuprinzătoare dimensiuni în aprofundarea şi prospectarea situaţiei internaţionale, în activitatea consecventă şi multilaterală a României ca factor de promovare a păcii şi colaborării în Europa şi în întreaga lume, ca susţinătoare consecventă a respectării de către toate statele a principiilor independenţei şi suveranităţii naţionale, a neamstecului sub nici o formă şi sub nici un motiv în treburile interne, a excluderii folosirii forţei sau a ameninţării cu forţa. Iată de ce un ecou deosebit de puternic a avut în opinia publică mondială acea parte din cuvîntarea tovarăşului Nicolae Ceauşescu consacrată politicii externe, în care preşedintele României a declarat: „Cu toată gravitatea situaţiei internaţionale actuale, avem convingerea că stă în puterea maselor populare de pretutindeni, a popoarelor, ca, acţionînd unite, cu toată fermitatea, să spună un NU hotărît politicii de forţă, să spună un NU hotărît politicii de înarmare, să spună un NU hotărît politicii de revenire la «războiul rece» şi să asigure triumful politicii de independenţă naţională, de destindere, de dezarmare şi de pace!”

CU NECLINTITĂ încredere în clarviziunea conducătorului său, cu conştiinţa, vibrînd mai intens ca oricînd, a unităţii în jurul partidului, — conştiinţă sporită încă prin ampla-i manifestare la recentul forum al dezvoltării democraţiei socialiste —, întreaga naţiune, toţi fiii ei, îmbrăţişînd într-o unanimă dăruire aniversarea zilei sale de naştere, 26 ianuarie, urează tovarăşului Nicolae Ceauşescu strămoşescul „INTRU MULȚI ANI!”.

Spre măreţia patriei şi fericirea poporului român. Pentru o lume mai dreaptă, propăşind în pace şi colaborare.

„România literară”

Viaţa literară

Plenarele secţiilor Asociaţiei scriitorilor din Bucureşti

● Miercuri, 16 ian. 1980, a avut loc plenara secţiei de critică şi istorie literară în cadrul căreia secretarul secţiei, Ion Ianoşi, a prezentat o informare asupra activităţii desfăşurate în anul 1979 şi planul de acţiuni al biroului pentru 1980. La dezbateri, pe marginea ambelor materiale, au participat: Laurenţiu Uliei, Gelu Ionescu, Alexandru George, Ioana Creţulescu, Nicolae Ciobanu, Gabriel Dimisianu, Adriana Iliescu, Mihai Zamfir, Ov. S. Crohmălniceanu, Eugenia Tudor Anton, Mircea Anghel, Paul Cornea, Pompiliu Marcea, I. C. Chişimă, Z. Ornea, Dan Cristea, Alexandru Paleologu, Teodor Virgolici, Mircea Manea, Eugen Simion.

● Plenara Secţiei de literatură pentru copii şi tineret s-a desfăşurat cu următoarea ordine de zi: Bilantul Anului Internaţional al Copilului. Planul de muncă al secţiei pentru anul 1980.

La discuţii au luat cuvîntul scriitorii: Victor Birlădeanu, Vladimir Colliu, Elena Dragoş, Călin Gruia, Ion Hobana, Elena Mătasă, Vlad Muşalescu, Tudor Oprea, Iuliu Raţiu, Georgina Rogoz, Adrian Rogoz, Gheorghe Săsărman, Ion Serebreanu, Nina Stănculescu, Irimie Străuţ, I. M. Ştefan, Tudor Ştefănescu.

Lucrările au fost conduse de Mircea Săntimbreanu, secretarul secţiei.

● Plenara secţiei de traduceri şi literatură universală a Asociaţiei scriitorilor din Bucureşti a

dezbătut, pe marginea raportului de activitate pe anul 1979, prezentat de Aurel Covaci, secretarul secţiei, prevederile planului de activitate pe anul 1980.

Au luat cuvîntul în cadrul discuţiilor Radu Lupan, Marcel Gafton, Mihai Isbăşescu, Florin Murgescu, Jean Grosu, Irina Eliade, Ştefan D. Crudu, Madeleine Fortunescu, Veronica Birlădeanu, Antoaneta Ralian, Alexandra Bărcăcilă, Const. Barborică. Lucrările au fost conduse de Aurel Covaci, secretarul secţiei.

● Plenara secţiei de poezie a Asociaţiei scriitorilor din Bucureşti va avea loc la Casa Scriitorilor „Mihail Sadoveanu”, vineri 25 ianuarie 1980, orele 17.

Concursul de debut în poezie al Editurii „Facla”

● Juriul Concursului de debut în poezie al Editurii „Facla” pentru anul 1979, a premiat următoarele volume: „Iniţiere în anotimp” de Ion Căliman (comuna Făget, jud. Timiş) şi „Uzurpare de sine” de Martin Seghedi (Hunedoara).

Cele două lucrări urmează să apară în cursul anului 1980.

De asemenea, juriul a recomandat Editurii „Facla” publicarea într-un volum colectiv, în anul 1981, a unor selecţii reprezentative din creaţia autorilor Geo Galetaru, Nicolae Irimia şi Ioan Morar.

Termenul de predare a manuscriselor la Concursul de debut în poezie pentru anul 1980 este de 30 aprilie a.c.

Cenacluri literare

● Cenaclul revistei „Amfiteatru” a făcut o vizită de răspuns cenaclului literar „Pavel Dan” din Timişoara. Cu acest prilej, au avut loc două manifestări literare. În „Aula Magna” a Universităţii, oaspeţii au fost salutaţi de Anghel Dumbrăveanu, secretarul Asociaţiei scriitorilor din Timişoara. Dr. Ion Neaţă a vorbit despre „Literatura tinerilor”. Au participat: Laurenţiu Uliei, preşedintele cenaclului revistei „Amfiteatru”, Mihai Taţulici, Dinu Flămînd şi tinerii poeţi Elena Ştefci, Matei Vişniec, Roman Istrate, Ştefan Mera, Petru Iliescu, Corina Rujean. Căntălina Isman, Ioan Morar, Ion Crăciun, M. Sămîntă, Ion Monoran, Marcel Tolcea, Constantin Mărisescu, Svetlana Matel.

● Membrii cenaclului literar „Pavel Dan” al Casei de cultură a studenţilor din Timişoara s-au întrînit cu scriitorii Sorin Titel, Sonia Larian, Lucian Raicu, Livius Clocirle. Au fost discutate ultimele lucrări ale invitaţilor şi probleme ale literaturii actuale. Au luat cuvîntul Ion Neaţă, Daniel Vighi, Şerban Foartă, Marcel Pop-Corniş, Cornel Ungureanu, Ioan I. Popa, Viorel I. Boldureanu, Vasile Popovici, Marcel Tolcea, Andrei Ujică.

Simpozion

● Vasile Băran, George Florin Cosma, Mircea Deac, Traian Reu şi I. M. Ştefan s-au întrînit la Sala Sporturilor din Constanţa cu peste două mii de tineri oştăşi susţinînd simpozionul cu tema: „Unire, Unitate, Democraţie, Comunism”.

Întîlniri cu cititorii

● În cursul lunii ianuarie, la Bucureşti şi în ţară au avut loc numeroase întîlniri ale scriitorilor cu cititorii:

Bucureşti

● Ovidiu Papadima şi Liviu Călin, la Liceul de filologie „Ion Creangă”; Lucian Dumitrescu şi Mihai Stănescu, la şcoala generală nr. 15 din Capitală; Eugen Barbu, Ion Lăncrăjan, Mihai Ungheanu, Ion Lotreanu, Dan Mutaşcu, Cornelii Vadim Tudor, Dan Ciachir (în cadrul festivităţii pentru decernarea premiilor revistei „Săptămîna” pe anul 1979).

● Cercul de critică literară de pe lângă Facultatea de limbă şi literatură română din Bucureşti a organizat o discuţie despre proza tină, la care au luat parte: Ov. S. Crohmălniceanu, Sorin Titel, Mircea Iorgulescu, Mircea Nedelciu, George Ion, Cristi Teodorescu, Nic. Iliescu, Valentina Curiceanu, Carmen Vlad şi Eugen Simion (coordonatorul cercului).

● Mircea Horia Simionescu, Octav Sargeţiu, Barbu Alexandru Emandi, Ioan Costea, Sin Arion, Eugen Cojocaru, Al. Clenciu, Aristotel Pirvulescu, Gabriel Teodorescu, la Centrul de perfecţionare al lucrătorilor din construcţii, la I.S.C.E. Mecano-Export-Import, la întreprinderea „Electronica”, la Casa centrală a Armatei şi la Procuratura Capitalei; Al. Gheorghiu Pogoneşti, Theodor Oprea şi Ion Mărgineanu, la cenaclul literar „Ion Minulescu” din cadrul Casei de cultură „Tudor Arghezi”; Emil Manu, la Casa de cultură de sectorul I (din strada Slătineanu 16); Agatha Bacovia la liceul „N. Bălcescu” din oraşul Călăraşi şi la o unitate militară din Capitală.

Iaşi

● Mircea Radu Iacoban la liceul „G. Ibrăileanu” din Iaşi, unde a conferenţiat despre „Documentele Congresului al XII-lea şi literatura”.

● Virgil Cufătaru, Dan Mănuţă, Corneliu Sturzu, Ioanid Romanescu, Mihai Drăgan, Haralambie Ţugui, la manifestările organizate la Iaşi dedicate împlinirii a 130 de ani de la naşterea lui Eminescu.

Cluj-Napoca

● D.R. Popescu, Horia Bădescu, Petre Bucsa, V. Bercea, Mariana Bojan, Maria Baciu, Doina Cetea, Const. Cubleşan, Domitrian Cesereanu, Vasile Gruncea, Ion Lungu, Negoiţă Irimie, Teohar Mihădas, Nicolae Mocanu, Tatiana Mateian, Boris Malski, Radu Mares, Adrian Popescu, Ion Apostu Popescu, Petru Peanţă, Gabriel Pamfil, Marcel Runcan, Dan Rebreanu, Aurel Şorobetea,

Tudor Savu, Vasile Sălăjan, Mircea Valda, Constantin Zărnescu, — la cluburile U.T.C. din Gherla şi Dej, la căminele culturale din comunele Apa şi Huedin, la Şcoala generală din Pălăţca, la biblioteca judeţeană, liceele pedagogice „Gh. Lazăr”, la Institutul de lingvistică din Cluj-Napoca, la liceul „Ludvig Roth” din Medias, la liceul „Mihai Viteazul” din Turda, şi la Casa de cultură din Şimleul Silvaniei.

Timişoara

● Anghel Dumbrăveanu, Lucian Alexiu, Nina Ceranu, Laurenţiu Cernet, Iosif Costinas, Al. Deal, George Drumur, Dorian Grozdan, Al. Jebeleanu, György Mandics, Ion Maxim, Horst Samson, Corina Victoria Şein, Petru Ştefa, Mircea Şerbănescu, Franz Schleif, I. D. Teodorescu, Marcel Turcu, Aurel Turcuş, Damian Ureche, Ion Velican, Vasile Versavia, — la Casele de cultură din Deta şi Jimbolia, la căminele din Peciu Nou, Poeni, Gătaia, Lovrin, Jamul Mare, Ghironda, la liceele de filologie, economic, de chimie, şi industrial nr. 7, la şcolile generale nr. 2, 4, 18, 21 şi la Institutul de Igienă din Timişoara.

Sibiu

● Mircea Tomuş, Rodica Braza, Cristian Maurer, Mira Preda, Radu Selejan, (la întîlnirile cu membrii cenaclurilor literare din Virşet, Iugoslavia, conduse de Vasile Popa).

Tg. Mureş

● Hajdu Győző, János Győző, Domokos Géza, Gálfalvi Zsolt, Gálfalvi György, Bálint Tibor, Szocs István, Láng Gusztáv, Kovács János, Pánek Zoltán, Bodor Pál, Varró János, Győrfy Kálmán, Némethi Rudolf, Dan Culcer, Csiki László, Nemes László, Beke György, Szilágyi István, (la masa rotundă iniţiată de Asociaţia scriitorilor din Tg. Mureş cu tema „Romanul scriitorilor de limbă maghiară din România şi actualitatea”); Hajdu Győző, János Győrgy, Gálfalvi György, Székely János, Markó Béla, Nemes László, Bajor Andor, (la Casele de cultură din Petroşani, Lupeni şi Vulcan).

Craiova

● Prof. Paul Alexandru Georgescu a prezentat cartea sa „Literatura hispano-americană în lumină sistemică” (Ed. Scriitor Românesc) în cadrul întîlnirilor cu cititorii la Universitatea şi Colegiul Naţional din Craiova.

SEMNAL

● Institutul de studii istorice şi social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R. — ROLUL MASELOR POPULARE ÎN FAURIREA UNIRII PRINCIPALITATELOR ROMÂNE (1859). Sub redacţia colectivului de autori Ion Popescu-Puţuri, Nicolae Copoiu (coordonatori), Ion Mamina, Ştefania Mihailescu, Vasile Niculae, Vasile Petrişor, Teodor Popescu, Nicolae Raus, Natalia Tampa şi Georgeta Tudoran a apărut masiva lucrare cu următorul cuprins: Introducere; cap. I: Lupta maselor populare pentru unitate şi independenţă la sfîrşitul secolului al XVIII-lea şi în prima jumătate a secolului al XIX-lea; cap. II: Unirea — problema fundamentală a societăţii româneşti după revoluţia de la 1848; cap. III: Rolul maselor populare în perioada pregătirii şi desfăşurării alegerilor de deputaţi pentru Adunările ad-hoc; cap. IV: Problema Unirii Moldovei şi Ţării Româneşti în dezbaterile Adunărilor ad-hoc; cap. V: Unirea Moldovei şi Ţării Româneşti — rezultat al luptei energice al maselor populare; cap. VI: Acţiuni în sprijinul consolidării Unirii sub domnia lui Alexandru Ioan Cuza; cap. VII: Însămănţarea constituirii statului naţional modern român pentru intensificarea mişcării de eliberare din Transilvania; cap. VIII: Literatura şi arta Unirii; Încheiere; Indice general. (Editura politică, 558 pag., 25 lei, tiraj neprecizat)

● George Lăzărescu — DICTIONAR DE MITOLOGIE. „Dicţionarul de faţă, întocmit cu grijă şi precizie de profesorul George Lăzărescu — a firmă în Prefaţă Zoe Dumitrescu-Busulenga —, aduce un material deosebit de important pus la curent cu sursele cele mai noi de specialitate, menit să furnizeze tinerilor noştri o bună şi diversificată cunoaştere atît a mitologiei greco-latine cit şi a celorlalte mitologii mai însemnate ale lumii vechi, împreună cu explicaţiile necesare în viziuni moderne”. (Editura Ion Creangă, 360 p., 6 lei, 60 000 ex.)

● Valentin Silvestru — ELEMENTE DE CARAGIALEOLOGIE. „Atitudinea contemporană esenţială în caragialeologie — argumentează autorul în capitolul introductiv al acestei prime cărţi ce priveşte creaţia scriitorului mai ales din perspectiva scenică — e de valorificare continuă a operei în actualitate, prin acordări la gîndirea şi gustul epocii, împotriva tendinţei stagnante de fetişizare a modelelor anterioare şi de rutinizare spectaculară”. (Editura Eminescu, 256 p., 10 lei, tiraj neprecizat)

● Karl Leonhard — PERSONALITĂȚI ACENTUATE ÎN VIAȚĂ ȘI ÎN LITERATURĂ. Ediția a II-a revizuită și îmbogățită a lucrării directorului clinicii de psihiatrie și neurologie a Universității Humboldt din Berlin, publicată în 1976, este tradusă de Virgil Sorin și Mariana Zoltan. (Editura științifică și enciclopedică XXII+354 p., 21,50 lei, 10 000 ex.)

● Anca Balaci — URECHILE LUI MIDAS. Legende ale Antichității re-povestite pentru cei mici și, mai ales, pentru tineret, frumos ilustrate de Anghel Petrescu Tîrbărescu. (Editura Ion Creangă, 140 p., 6,25 lei, 24 000 ex.)

● I.M. Ștefan — CEASURI DE RĂSCRUCE. Apărut în preajma sărbătorii Unirii Principatelor, cartea urmărește, într-un impresionant jurnal istoric, evenimentele politice, sociale, culturale, și de viață cotidiană, de-a lungul a patru luni dramatice și glorioase din istoria poporului român: noiembrie 1858 — februarie 1859. (Editura Eminescu, 296 p., lei 11,50, 5 700 ex.)

LECTOR

În cuget și-n simțiri

EVENIMENTE istorice de o excepțională însemnătate, Congresul al XII-lea al Partidului Comunist Român și recentul Congres al Frontului Democrației și Unității Socialiste au demonstrat încă o dată cu tărie unitatea de monolit a poporului nostru în jurul marilor sale idealuri, hotărârea lui neclintită de a edifica o lume mai dreaptă și mai bună pe pământul României. Unirea în cuget și-n simțiri ne-a fost și ne este puterea. O năzuință arzătoare, multiseclară, a luminat necontenit, ca o nestinsă stea polară, cărările drepte dar anevoioase ale istoriei poporului român: **Unirea într-o singură țară.** Năzuința izvoră ca o reacție la o samavolnicie a istoriei care ne-a dezmembrat arbitrar țara, căci, altfel, **în cuget și-n simțiri**, în felul de a fi, de a munci, de a vorbi și a gândi, românii s-au simțit, din adîncurile existenței lor, **unii și aceiași.** Ei știau, înainte de a le spune cronicarul, că „de la Rim se trag și toți dintr-o fîntînă au izvorit și cură”; înfruntînd toate viscolirile istoriei, ei se simțeau frați; răsăriți din aceeași rădăcină daco-romană. Gîndul de a se uni într-un stat încheiat între granițele lui firești, gîndul acesta incandescent, hrănit necontenit cu speranțe în urma plugului sau a turmelor de oi, ca și pe cîmpurile de bătăie, gîndul ivit din sentimentul unității lor organice, i-a urmărit pe strămoșii noștri vreme de secole, i-a chinuit cu frămîntarea unui vis drag.

Ciți și de cite ori n-au încercat să-l înfăptuiască! În urmă cu aproape patru secole, un domnitor căruia i s-a zis Viteazul — plătește cu capul îndrăzneala de a împlini visul. Alexandru Ioan Cuza, cel care nu avea în fața ochilor „decît binele și fericirea nației române” este un simbol al Unirii de la 24 Ianuarie 1859. Poporul român și întreaga sa istorie eroică proclamă Unirea de la Alba Iulia, la 1 decembrie 1918.

A fost necesară, însă, revoluția socialistă, condusă de Partidul Comunist Român, au fost necesare schimbări radicale pentru ca Unirea să-și dea roadele ei depline. Partidul Comunist Român a creat condițiile istorice, economice, politice, sociale și ideologice care au

realizat națiunea socialistă, încheată într-o unitate de monolit din toți fiii patriei comune, călăuziți și uniți de aceleași idealuri. Acum s-a împlinit visul multiseclar al poporului: unitatea sa națională în granițele unui stat liber și suveran. Acum s-au desființat clasele antagonice și exploatarea omului de către om. S-au asigurat drepturi și îndatoriri egale tuturor cetățenilor țării, și Congresul Frontului Democrației și Unității Socialiste a venit să confirme încă o dată această realitate obiectivă, lărgind și adîncind democrația noastră socialistă. În noua orînduire s-a rezolvat principal și profund umanist problema națională, poporul liber și suveran e stăpin pe soarta sa; țara e independentă și înfloritoare; întreaga națiune mobilizată de programul partidului muncește cu zel și se bucură pe deplin de roadele muncii sale. Concomitent cu continua creștere a nivelului de trai al celor ce muncesc se asigură pentru cele mai largi mase populare nu numai accesul la cultură în limba maternă a fiecăruia, ci și posibilitățile cele mai largi de a crea cultură, factor esențial de cunoaștere reciprocă, de stimă și dragoste frățească. Festivalul național „Cîntarea României” este un strălucit și convingător exemplu. Uniți în cuget și în simțiri, înfrățiți în muncă și idealuri, toți fiii patriei consolidează zi de zi unitatea de nezdruccinată a națiunii noastre socialiste, cel mai de seamă înfăptuitor al deplinei noastre uniri.

O veche înțelepciune românească ne spune că **unirea face puterea.** Noi de unire și de putere avem nevoie nu pentru forța de a face cuiva răul ci binele, binele nostru, binele pentru o viață nouă, socialistă, pentru cauza păcii și înțelegerii între popoare, pe principiile eticii și echității internaționale. Uniți în cuget și-n simțiri în jurul partidului și al secretarului său general, sintem convinși că putem contribui la Unirea tot mai puternică a tuturor forțelor progresiste și antiimperialiste în lupta pentru pace și înțelegere între popoare.

Ion Dodu Bălan

Atotputernica Unitate

ISTORIA poporului nostru, din adîncuri de timp și pînă azi, a rămas o permanentă luptă pentru păstrarea ființei românești, pentru unitatea națională. Veacuri după veacuri lungi în timpul năvălirii neamurilor migratoare dar și după — și mai ales după așezarea acestora — strămoșii și părinții s-au jertfit pe cîmpurile de bătălie și la hotarele insingurate, pentru a lăsa fiilor și nepoților — aceștia la rîndul lor făcînd același lucru eroic — neîntinată vatră de neam, nestinsă limba de taină, neistovită nădejde într-un viitor de lumină și dreptate: „Ei, cei care de veacuri și milenii dorm somn de veghe în uriașele cetăți subterane — rădăcini ale noastre fără stricăre — au știut prin armonice vremi să cînte și să plîngă în cuvinte de dor, să creeze și să păstreze datina de nuntă și botez, de moarte și înviere, pricepîndu-se de minune, în același timp — tată și fiu și nepot — dîndu-și singele preț, să-și apere cu îndrăzneală și nevoile și neamul”, cum emoționant spune Nicolae Iorga. Se află în această nemaîpetenită îndrăjire de suflet, învingînd timpul, firea neînduplecărilor daci și știința de a nu muri, de a învinge întotdeauna, a gînteii latine. Minunată izbîndă, această împlinire de singe și suflet, de îndrăzneală și frumusețe, de speranță și dor, de înțelepciune și credință în puterea cugetului și a brațului. Prin aceste daruri care, ori de cîte ori a fost nevoie, s-au transformat în vitejie și eroism, am rezistat asaltului cotropitorilor din afară și rețelilor dinlăuntru (avînd ca orice nație și din acestea). Sarmizegetusa, Posada, Rovine, Podul Înalt, Războieni, Călugăreni, Șelimbăr, Plevna, Grivița, Mărășești, Oituz, Carci — iată, doar, cîteva nume de locuri unde, moșii din veac și părinții de mai aproape jertfindu-se au învins, înălțînd mereu acel bronz al ființei românești, înveșnicindu-l în glorie și demnitate.

Marile bărbați ai acestui pămînt de durere și taină au intrat în legendă, ca într-un halou de lumină netrecătoare. Ei au o putere fascinantă asupra generațiilor care le urmează, o maturitate de gîndire și energie în înfăptuiri care depășesc obișnuitul. Iar noi intrăm în aura timpului lor cu emoție și smerenie. Fiindcă, dacă noi existăm azi ca nație, ca ființă etnică în această unitate de pămînt, limbă, aspirații, o datorăm lor, vrednicilor noștri înaintași. Faptele lor de vis și jertfa de-a lungul secolelor s-au adunat constituind chipul patriei în istorie.

MARILE transformări politico-sociale petrecute în țara noastră, prezentul socialist multilateral dezvoltat dau vieții poporului nostru sensul înalt al trăirii cu intensitate a fiecărui moment al națiunii. Revoluția socialistă a dat și dă omului, tuturor categoriilor sociale, prilejul afirmării creatoare, posibilitatea de a-și aduce contribuția la înflorirea patriei, scop suprem al politicii Partidului Comunist Român. Cu siguranță, niciodată

de-a lungul dramaticei noastre istorii, țaria unității întregii națiuni, pusă în slujba unui nobil scop, n-a fost mai deplină. Însușindu-și marile înțelesuri ce se desprind din Directivele Congresului al XII-lea al Partidului cu privire la dezvoltarea, într-o calitate superioară, a vieții în România contemporană, întreaga suflare românească se dăruie cu vrednicie desăvîrșirii edificiului socialist.

Congresul al II-lea al Frontului Democrației și Unității Socialiste a confirmat întru totul această realitate, el constituindu-se ca forul cel mai înalt al întregului popor, dezbătînd cu fierbinte patriotism sarcinile prezentului și viitorului patriei. Întrunind în sine organizațiile de masă și obștești, toate clasele și păturile sociale ce alcătuiesc orînduirea noastră, Frontul Democrației și Unității Socialiste se constituie ca expresia superioară a marilor aspirații ale întregului nostru popor, a unității, colaborării, frăției și solidarității dintre toți fiii patriei noastre fără deosebire de naționalitate. Totodată, această cea mai cuprinzătoare organizație social-politică din țara noastră ilustrează schimbările esențiale petrecute în structura societății românești, precum și perspectiva apropierei tot mai depline a tuturor claselor și categoriilor sociale, a omogenizării armonioase a societății noastre. Frontul Democrației și Unității Socialiste este azi, într-adevăr, cel mai larg, cel mai reprezentativ organism al democrației noastre, în cadrul căruia se realizează unitatea maselor în jurul Partidului ca forță conducătoare a întregii societăți românești.

Iată, asadar, cum a crescut prin timp această invincibilă unitate a națiunii noastre, ajungînd azi la afirmarea-i plenară, dînd vieții politice românești coeziune și forță creatoare. Frontul Democrației și Unității Socialiste are, prin însăși existența sa, forța mobilizatoare pentru edificarea vieții noi în România, pentru educarea omului nou, a colectivității sociale în spiritul eticii și echității socialiste, a umanismului revoluționar al societății noastre. „Frontul Democrației și Unității Socialiste, a arătat tovarășul Nicolae Ceaușescu în cuvîntarea la Congres, va trebui să aibă un rol activ în dezvoltarea patriotismului socialist al maselor populare, în cultivarea spiritului de abnegație și sacrificiu al întregului popor, în apărarea intereselor supreme ale patriei. Să facem astfel încît nimic să nu poată clinti voința poporului nostru de a trăi liber și demn, de a-și apăra glia strămoșească, marea operă revoluționară pe care o înfăptuiește prin forța brațelor și minții sale, de a trăi în pace și prietenie, pe bază de deplină egalitate și respect reciproc, cu toate popoarele lumii”.

Iată imperativele, în condițiile socialismului, ale politicii românești de luptă pentru unitate națională, pentru îndeplinirea destinului României în istorie.

Radu Cărneci

Portret de Ion Irimescu

Acum prezentul și mîine viitorul

Poporul țării ce poartă-n pintec genii

A plămădit în vatră o torță vie,

Văpaie comunistă, erou de epopee

Un fiu iubit de oameni ce duce peste timp

Tăria ființei noastre —

Cu care-am biruit.

Cu el e cutezanță de vis inaripat

Ce-n zbor fără escală

Ne face mai puternici,

Mai liberi,

Mai stăpini pe glia,

Pe numele și neamul

Din țara de români.

În chipul său — luceafăr, se ogîndesc

iubiri

Și-atîta omenie revarsă ochii săi

În inimile noastre, ce bat numai

Cu țara, cu el, conducătorul,

Cu el, acum prezentul

Și mîine viitorul.

Ludmila Ghițescu

Congresul Frontului Democrației și Unității Socialiste

Un singur mare poem

CINE nu și-a aruncat ochii, fie măcar și în trecut, asupra unui manuscris este liber să ia în delectare poetului drept o faptă de vreme duminicală, mai exact drept o dovadă că și el, poetul, trebuie să-și învingă într-un fel oarecare plictisul, scriind așa cum altul pune ordine într-o colecție de timbre dacă a renunțat cândva să-și cultive mușchiulatură. Pierde ceva cititorul dacă, răsfoind prin manuscrisul unei cărți, descoperă că un poem, bunăoară, a trecut dintr-o variantă în alta, că fiecărui cuvânt și fiecărei sintagme i s-au cercetat din aproape în aproape calitatea și rezonanța — pe scurt: că, înainte de a fi transcris și încredințat tiparului, poemul a fost pus mai întâi la îndoaia de însuși autorul său? Credem că nu pierde decât cel mult o prejudecată și că, dezbărat de ea, cititorul va ști să prețuiască darul poetului ca un adaos substanțial de măsură. Pentru ca el să pătrundă în încăperea clare ale unei pagini, cineva a trebuit să trudească, în singurătate, de două ori, întâi la alcătuirea ei și apoi la stergerea oricăror semne ce ar fi trădat cauza elaborării, amprenta minii și a uneltărilor — parcă anume spre a întretine erezia după care poemul s-ar naște ca de la sine și dintr-o suflare, într-o fericită clipă de grație. Nu știu cine a născocit imaginea acestui soi de poet, la gura căruia se înghesuie muzele, oricum imaginea este cum nu se poate mai grăitoare pentru capacitatea de invenție a leșului, obuzului intelect burghez. Deajuns să privești variantele unui bun paragraf de proză și să numeri de cite ori s-a oprit mina scriitorului ca să-și înlăture aproximațiile pentru ca, vădit, acest efort să-și se descopere în toată asemănarea lui cu efortul unui lucrător calificat să producă unicate de înaltă precizie. Incompatibilă cu mintulala și rebutul, pîndită mereu de eșec, justificîndu-se doar în lăuntru nevoi de perfecțiune, îndeletnicirea scriitorului are drept cîmp de desfășurare **partea de vesnicie** a propriei sale epoci. Energia lui, de aceea, se cuvine a fi folosită în chip rațional, cu atît mai mult cu cît, spre deosebire de alte domenii de activitate, acest fel de muncitor se califică singur, într-o necurmată luptă cu sine însuși.

Istoria unui popor nu înregistrează multe momente de creație de amploare acestuia pe care îl străbatem; îndrăznim să afirmăm, pe deasupra, că niciodată scrisul românesc nu a avut un nivel de profesionalitate mai ridicat ca acum, niciodată un mai mare număr de virtualități spre care privirile tuturor să se îndrepte cu o mai justificată nădejde. Este o realitate, ale cărei cauze sociologice ar ști să le explice mai bine decât noi; de datoria noastră este s-o consemnăm, cu bucurie și responsabilitate. Acestor vremi nu trebuie să li se risipească nici o pagină bună, nici un indiciu de vocație adevărată, căci literatura contemporană se consolidează, în sfîrșit, ca un „tablou al elementelor”, în componența căruia locurile albe, cite sînt, sînt înseși imagini ale posibilului.

La unitatea de care s-a amintit cu atîta insistență de la tribuna Congresului F.D.U.S. scriitorul este în măsură să colaboreze cu întreaga energie, din rațiuni ce tin chiar de specificul muncii sale. Neostenita lui grijă pentru expresivitatea și limpezimea propriei pagini nu este ea argumentul înțelegerii rolului ce și l-a asumat, acela de a aminti contemporanilor că limba în care ei vorbesc a mijloc — sacru coagulant! — între Eminescu și puterea de afirmare a unei întregi națiuni? Și cum poate fi mai exact măsurată înălțimea de cuget a unei epoci decât cercetîndu-i poemele? Vrem să spunem: verificînd conștiința profesională a celui ce se străduiește să adauge un vers curat la marele poem pe care și-l alcătuiește în timp — abia acesta „ca de la sine și dintr-o suflare” — spiritualitatea românească.

Mircea Ciobanu

Democrație și Unitate

IATA: o simplă conjuncție poate pune semnul de egalitate între aceste două noțiuni fundamentale pentru zilele noastre. Ba, mai mult, felul în care se conjungă cele două noțiuni neidentice parcă le determină și valoarea. Așa cum omul muncii determină valoarea și rangul savantului, politicianului și al scriitorului, dîndu-și seama că menirea lucrării lor este el și numai el, afirmarea personalității omenești, a umanului. Cînd rostește, de pildă, aceste două nume: Babeș și Rebreanu, oricine l-ar combate: nu au avut aceleași profesii, nu se pot asemui domeniile în care au acționat. În schimb, dacă omul le cunoaște opera, își dă seama, pe de-o parte, că bacteriologia e situată foarte departe de literatură, însă trebuie să persevereze în a susține ideea unității lor. Amîndoi au fost fii de semă ai poporului român — se poate afirma în apărarea conjuncției, pe mai departe, care le proclamă egalitatea în însemnătate. Sînt personalități distincte, operele lor nu sînt tangente, dar ele există și luminează ca individualități ale întregii culturi românești. La fel, conjuncția e în stare să acorde o semnificație, un timbru specific și celor două nume prezente pe frontispiciul unei universități cu renume mondial: Babeș și Bolyai. Conjuncția sugerează de astă-

dată și respectul cu care prezentul cinstește marile personalități ale culturii naționalității, la același nivel cu respectul acordat celor mai valoroase tradiții ale culturii românești. Tot ea semnifică și faptul că destinul și năzuința comună a poporului român și a naționalității conlocuitoare maghiare le-au legat indisolubil, amîndouă păstrîndu-și entitatea și diferențierile specifice. Sau: prin dinșii, prin fiecare personalitate și străduință ne-am legat și noi, cei viețuitori astăzi. Pentru că cele două noțiuni menționate în titlu sînt egale în însemnătate, nu sînt subordonate una alteia, dar depind una de alta.

Sîntem atașați de ideea democrației, nu numai pentru că unitatea să existe în fapt și nici unitatea nu este doar o premiză a democrației. Deși, acum cînd le aștern pe hîrtie, în această corelație, semnificațiile lor mă pun pe gînduri. Deoarece, democrația este, indubitabil, un factor liant, de coeziune. Deci: o verigă importantă a unității. Și numai unitatea dinlăuntrul țării, voința comună, cooperarea frățească pot fi, ele și numai ele, premisele unui sistem statal democratic. Totuși, numai cel care consideră că noțiunile democrație și unitate sînt egale în putere poate avea dreptate. No-

țiunile în sine, fără să fie puse în interacțiune firească, nu stau în picioare, n-au vlagă. Sau: cel puțin, înseamnă altceva. Bolyai fără Babeș înseamnă o mare gîndire și operă matematică. Cu Babeș împreună, astfel însoțit, se produce o logodnă a trecutului și viitorului în cadrul prezentului. E semnul unei rațiuni politice. O legătură de nivel european. Istoria a cunoscut, bunăoară, democrațiile sclavagiste ateniene cu străduințe unificatoare care însă nu au slujit cauza progresului. Democrația și unitatea instituționalizate de către Partidul Comunist Român devin depline odată cu adăugirea noțiunii: **socialiste**.

Iată, aceasta este esența noului principiu organizatoric al Frontului Democrației și Unității Socialiste, inițiat de secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Democrație și unitate în folosul socialismului. Pentru afirmarea tot mai deplină a umanului. Pentru cauza progresului economic și social. Întrucît numai astfel și din acest motiv democrația și unitatea celor care luptă pentru triumful socialismului pot deveni cheazășia prosperității și independenței țării.

Huszár Sándor

Vibranta participare

RESURSELE emoționale ale ființei umane sînt vaste. Din ele țîșnesc învăpăiate flăcări sub care inima își sporește bătăile, singele curge mai iute prin vine, spiritul devine incandescent. Idei mobilizatoare, generoase, hotărîri cruciale se iscă, așa cum zducnesc sub dogoarea soarelui de primăvară, florile în cîmpie. Este o trăire unică, o ardere de tot, care preschimbă omul, prin această puternică solicitare, curățîndu-l de rugina cotidiană, înobilîndu-l printr-o spontană trăire.

Sub acest semn s-au desfășurat lucrările Congresului Frontului Democrației și Unității Socialiste. Participînd la acest eveniment de mare însemnătate civică, delegații și-au afirmat din nou conștiința valorii lor, a misiunii care-l onorează și-l obligă. Conștiința că ei și întreaga țară se aflau aci, la chemarea expresă a Partidului, ca niște colaboratori cinstiți, devotați, harnici, înarmați cu știința politică și socială necesară, că erau așezați pe un plan de prețuire, fără nici o discriminare națională, — membri de partid sau nu, simpli gospodari și gospodine, țărani și pensionari, toate categoriile de cetățeni.

Cînd tovarășul Nicolae Ceaușescu a rostit bilanțul celor două zile de lucru, cînd a rostit cuvîntul de închidere a Congresului, cuvintele sale au căzut ca o sămîntă veșnic roditoare în inima

delegaților, a țării întregi. Un ropot de aplauze, mai puternice, mai înalte ca oricînd, a făcut să răsună sala.

Ce mai putea urma după această uriașă deschidere a sufletelor, memorabilă, care semna prin aplauze tumultuoase acordul cu directivele discutate?...

S-ar fi părut că nimic nu mai putea să încapă peste acest prea-plin suflesc. N-a fost așa. Ca un corolar apoteotic s-a revărsat, peste creștele strălucinate de bucurie, imnul „E scris pe tricolor Unire”. A vibrat în timpane. A bătut în memoria vieții mele... Într-un răstimp de o clipă au ars toți anii ce-i aveam, aducîndu-mă la vîrsta cînd am auzit pentru întîia oară înflăcărutul mesaj melodic compus de Ciprian Porumbescu. M-am văzut în anul 1918, copilă, în Piața Mare a orașului Sibiu la sărbătorirea Unirii Transilvaniei cu Țara-mumă. Stam lipită de tatăl meu înțepenit solemn lîngă un steag, între breslași și țărani, între intelectuali și muncitori, între ostași și seminariști, între elevi și profesori, între „Asociații”, „Reuniuni” și „Societăți”, între flămuri și stindarde tricolore, ce fluturau deasupra capului meu. Toată omnirea aceea cînta, însuflețită, imnul Unirii, imnul unității naționale, imnul Patriei Române, într-o dezlănțuire patriotică, într-o insuflețitoare bucurie, mulți avînd lacrimi în ochi.

În sala Congresului, entuziasmul nu

a fost cu nimic mai prejos ca acela trăit în copilărie. Principiile noii noastre Patrii, ale Patriei copilăriei mele ridicate la o formă avansată, urcate cu cîteva spirale istorice mai sus, unitatea și permanența noastră națională erau cinstite cu melodia aceleiași imn, care conținea strofe noi țîșnite din realitatea actuală, integrate organic în versurile vechi, scrise de Andrei Bîrseanu, dar întrecute de mersul istoriei. Acestui moment mai putea să-i urmeze ceva?...

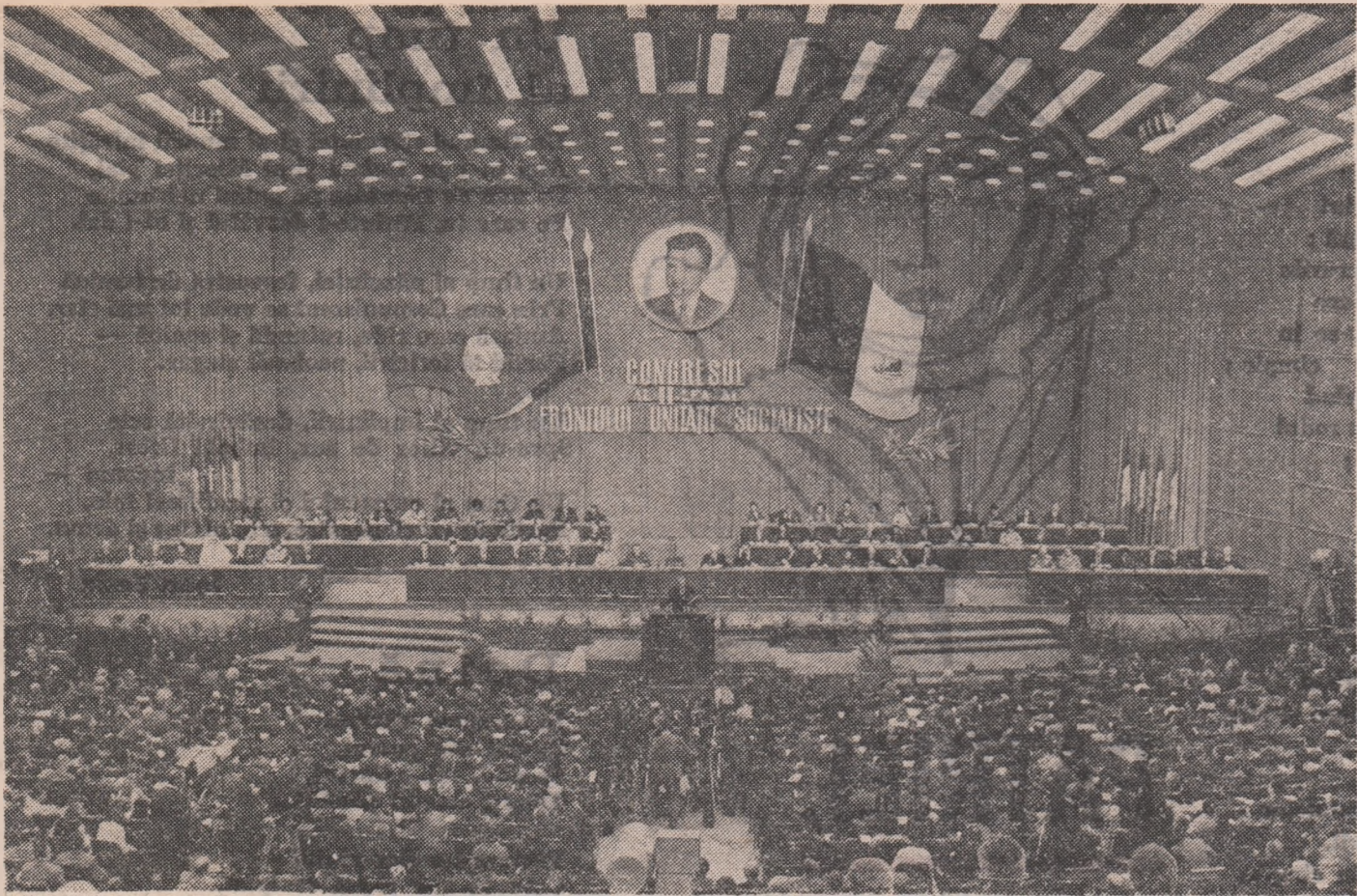
Da... Un dar neprețuit pentru toată suflarea românească. Decretarea de către președintele reales al F.D.U.S., tovarășul Nicolae Ceaușescu, a Imnului **E scris pe tricolor Unire** ca imn al Frontului Democrației și Unității Socialiste.

Aceasta înseamnă dragoste de Patrie. Aceasta înseamnă dragoste de independență, de pace. Aceasta înseamnă atingerea idealurilor, afirmarea cuceririlor poporului, realizarea proiectelor de viitor.

Nici un cetățean care s-a aflat în acel ceas în sala Congresului nu va uita această manifestare de adîncă adieziune, nu va uita versurile Imnului:

*Stăpin pe al său destin, poporul,
De viață dreaptă făurar,
Clădește falnic viitorul,
Urînd Partidul unic far.*

Ioana Postelnicu

Congresul Frontului Democrației și Unității Socialiste

În strînsă unire

ÎN ACESTE zile de început de an, cînd sub mantia albă a zăpezilor prinde viață rodul bogat al pămîntului, în marea Sală a Palatului din Capitala patriei încolțeau, sub îndrumarea partidului, idei de viață nouă, hotărîrile a milioane de inimi de a ridica, sub soarele socialismului, mărețe și durabile înfăptuiri germinate la cel de al XII-lea Congres. Cuvîntul înaripat al celui mai iubit fiu al acestor meleaguri, tovarășul Nicolae Ceaușescu, ctitor al României socialiste, care aducea în fața națiunii tabloul a ceea ce se vrea să fie țara — o patrie în care să domnească bunăstarea materială și spirituală, relații sociale tot mai perfecționate, în care munca spre binele obștii să fie călăuză fiecăruia dintre noi, pentru a ridica România pe noi culmi de progres și civilizație — cuvîntul acela însuflețitor sădea în inimile poporului sămînta certitudinilor, garanția înfăptuirilor depline și sigure, pentru că era în glasul secretarului general al partidului fața săvîrșită spre binele și înălțarea patriei.

În aceste istorice zile ale Congresului al II-lea al Frontului Democrației și Unității Socialiste s-a făcut simțită — mai mult ca oricînd — chemarea ca la toate aceste înfăptuiri pe care ni le propune, în lumenosul său Program, partidul, să fim uniți, strîns uniți, pentru ca umăr la umăr, muncitori, țărani, intelectuali, oameni ai muncii din toate domeniile de activitate — români, maghiari, germani și de alte naționalități, bărbați și femei, tineri și vîrstnici — să dăm, prin munca noastră, viața ideilor înălțătoare ale partidului.

Relevînd înalta competență, cu care, cu prilejul conferințelor județene și la Congres, au fost dezbătute problemele înscrise la ordinea de zi, tovarășul Nicolae Ceaușescu făcea o remarcă ce, pe bună dreptate, a generat un uriaș ropot de aplauze, confirmînd adevărul ei, și anume că, sub raportul nivelului lor politic, teoretic și ideologic, aceste discuții au demonstrat creșterea uriașă a conștiinței socialiste a întregului nostru popor.

Personal — și cred că același sentiment l-au trăit toți cei ce fac parte din obște scriitoricească — am simțit o mîndrie dublată de responsabilitate, gîndindu-mă că la această creștere a conștiinței socialiste a întregului nostru popor — rod al educației primite din partea partidului — o contribuție și-au adus și paginile de literatură politică și beletristică puse la îndemîna milioaneilor de cititori din patria noastră.

Faptul că milioanele de oameni din patria noastră, întregul popor se bucură azi de accesul nelimitat la carte, la cultură, iată semnul democrației depline. Faptul că orice om al muncii din țara noastră are posibilitatea de a participa la conducerea treburilor obștești, de a-și spune cuvîntul, liber, în orice problemă a vieții economice, politice și sociale, de a pune întrebări — așa cum amintea tovarășul Nicolae Ceaușescu — și de a primi răspunsuri este tot un semn al largii democrații socialiste ce sălășluiește pe pămîntul României noi. Iar dreptul pe care-l are fiecare dintre noi de a alege și de a fi ales în organele de conducere ale societății este întru chiparea grăitoare a democrației și care se va materializa curînd — ca și în trecutele alegeri — la 9 martie. Toate acestea nu sînt altceva decît o realitate firească a zilelor noastre, o realitate rod al gîndirii tovarășului Nicolae Ceaușescu, aceea de a fi egali în drepturi și îndatoriri, a tuturor cetățenilor țării, fără deosebire de naționalitate, chemați să participe, sub semnul înfrățirii depline, la făurirea viitorului tot mai luminos al României socialiste.

Creația artistică angajată și responsabilă

LA SCURT timp de la încheierea lucrărilor celui de al XII-lea Congres al partidului nostru, moment semnificativ în dezvoltarea României socialiste, a avut loc, într-o atmosferă de entuziasm patriotic, Congresul Frontului Democrației și Unității Socialiste, menit să galvanizeze energiile întregului nostru popor, chemat să contribuie la soluționarea optimă a complexelor probleme puse de partid.

Realegerea tovarășului Nicolae Ceaușescu în suprema funcție de președinte al Frontului Democrației și Unității Socialiste reprezintă chezașia împlinirii noilor prefaceri în opera de construire a socialismului și comunismului. Remarcabilă personalitate în istoria țării noastre și a devenirii sale, recunoscută la noi și în lume printr-o vastă și originală operă, președintele Nicolae Ceaușescu, figură exponențială, întru chipează virtuțile marelui om de omenie, arhitectul și constructorul societății noastre.

În climatul de efervescență și în elanul generat de ultimul Congres al partidului, Asociația oamenilor de teatru și muzică, în calitate de membră a Frontului Democrației și Unității Socialiste, și membrii Asociației care s-au înscris în organizațiile proprii ale Frontului Democrației și Unității Socialiste participă cu însuflețire la opera de formare a omului nou, la afirmarea sa plenară în societatea socialistă românească.

Arta interpretativă teatrală și muzicală, creații frumoase în domeniul teatrului și muzicii depun stăruitoare eforturi pentru ca, la cotele unei superioare exigențe, creația lor artistică să răspundă nevoilor spirituale ale întregului popor, dorinței legitime a oamenilor muncii de a se recunoaște în opere care să exprime virtuțile politice, patriotice, civice și morale ale timpului nostru.

În domeniul teatrului amintesc numeroasele manifestări organizate în principal cu sprijinul Secției de critică teatrală, manifestări care au cuprins principalele zone ale țării: „Colocviul criticilor de teatru” și „Gala recitalurilor dramatice” la Bacău, „Festivalul teatrului istoric românesc” și „Zilele Caragiale” la Craiova, „Săptămîna teatrului scurt” la Oradea, „Festivalul de teatru contemporan” la Brașov, „Colocviul teatral al naționalităților conlocuitoare” la Sf. Gheorghe, „Festivalul pentru tineret și copii” la Piatra Neamț, „Festivalul de comedie” la Galați, „Colocviul de regie” la Bîrlad, „Teatrul politic” și „Serile teatrului antic” la Constanța, „Festivalul de arta actorului” la Satu-Mare. Toate acestea au cuprins viziuni de spectacole și eficiente dezbateri, contribuind la clarificarea multor probleme de practică și teorie a creației, legate de necesitatea angajării creatorilor în spiritul epocii noastre, al dezvoltării și formării lor în lumina imperativelor ideologice ale

partidului nostru, ale principiilor etice și echității socialiste.

Este cert însă că dacă rezultatele obținute ne-au satisfăcut o perioadă, noi eforturi se impun astăzi, eforturi stimulatoare pentru cultivarea unor forme moderne de colocvii, dezbateri și festivaluri, o varietate dinamică de natură să confere un spor educativ.

În domeniul muzicii: colocvii și simpozioane cu teme privind „Rolul muzicii în școală și educația muzicală a tineretului în școli”, apoi „Valorile scenelor lirice românești” sau „Muzica ușoară și rolul ei educativ”. Iar Colegiul criticilor muzicali, în cadrul „Atelier-Dezbateri” al Asociației noastre a întreprins o suită de cercetări în legătură cu problemele creației și ale interpretării, analizînd fizionomia muzicii contemporane, cu responsabilitate ideologică și estetică. De asemenea, s-au organizat două festivaluri inedite în orașe în care nu sînt încă instituții artistice: „Festivalul tinere talente” la Rm. Vilcea și „Festivalul tinerilor dirijori” la Tg. Jiu.

ESTE cert însă că dacă rezultatele obținute ne-au satisfăcut o perioadă, noi eforturi se impun astăzi, eforturi stimulatoare pentru cultivarea unor forme moderne de colocvii, dezbateri și festivaluri, o varietate dinamică de natură să confere un spor educativ artei actuale a spectacolului. E nevoie ca nivelul creației teatrale și muzicale să determine un mai mare interes din partea publicului nostru, teatrul și muzica să-și aducă o mai substanțială contribuție la generalizarea și perfecționarea educației estetice, la formarea gustului artistic și a sensibilității, la stimularea creativității.

În perspectivă se cere ca repertoriul teatral și muzical să abordeze o problematică acut contemporană, patriotică și civică, spre a contribui din plin la educația complexă a tineretului, educația umanistă și revoluționară, educația patriotică, educația științifică a spectatorilor.

În ceea ce privește sprijinirea mișcării artistice de amatori în deplasările efectuate de colectivele Asociației noastre și de membrii filialelor noastre, am acordat un interes constant stabilirii unor legături trainice cu artiștii amatori din multe orașe și sate. Ne propunem ca, pe baza experienței acumulate, să identificăm munca de îndrumare și de integrare a profesioniștilor în activități legate de metodologia și pedagogia artei spectacolului. Există în mișcarea artistică de amatori și în teatrele populare din țară o valoroasă zestre artistică ce se cere a fi înfățișată marelui public; există un potențial de creativitate pe care noi, artiștii profesioniști, sîntem datorți a-l cunoaște și fructifica. Se cuvine să folosim prilejul noii etape a Festivalului național „Cîntarea României” pentru a contribui la îmbogățirea repertoriului. Să facem totul ca arta spectacolului teatral și muzical să pătrundă mai adînc în toate straturile poporului. Accentuarea procesului de adîncire și democratizare a culturii teatrale și muzicale va sta în atenția noastră. Politica partidului nostru și opera tovarășului Nicolae Ceaușescu situează la loc de cînstă cultura și arta, chemate să îmbogățească universul spiritual al poporului român.

Întreaga noastră breaslă de creatori în arta teatrală și muzicală se va dăruia, cu deplină dragoste și nobilă responsabilitate, operei de făurire a culturii și artei umanist-revoluționare aflată în slujba poporului, își va pune priceperea și talentul în slujba idealurilor și a aspirațiilor care ne animă astăzi pe toți.

Lumina și curajul luminii

Ne-ai învățat să coborîm în noi înșine
Ca într-o vale-a cunoașterii
Unde toți oamenii sînt egali
În fața legilor soarelui.
Încordare de ochi, vigoare
De braț, luminare de gînd —
Ești binecuvîntarea acestui plai însorit.
Ne-ai învățat să-ntîrziem secunda
Căderii în neant, să negăm vidul
Cu iubiri și credințe —
Partid al meu
Și-al poporului care m-a născut
Investindu-mă c-o speranță;
Iată-mi inima:
Nici mai bună nici mai rea ca a altora —
Teritoriu al unui suris,
Cultivat cu nădejile semenilor;
Ești lumina
Și curajul luminii.

Dim. Rachici

Dina Cocea

Florian Grecea

Izvor respirației mele

Se cuvine să respir din cuvinte
miresmele dulci ce te petrec,
cu buzele aspre călătorite de vînt
să te colind din frunză în frunză ;
mă simt deodată intrînd în lucrurile
și semințele patriei ca o sărbătoare
împrejmuită cu păsări risipindu-se în
cîmpie ;

fericit sint lingă lacrima strălucind
primenindu-mi roua din ochi cu rodul
alunecînd dintre crengi subțire ;

o patrie comunistă
sub fruntea ta stelară
urcă în respirația florii suavă
și ninge cu foi de lumină prezentul istoric,
arcu acesta solar de demnitate,
ci iată-mă Patrie așteptînd răsăritul
călătorind pădurile cu încăpăținare și sirg
alături de trupul tău foșnitor ;

iată oamenii curgînd asemeni metalelor
incandescente din marile topitorii,
alături de semințele încolțind în cîmpie,
în ființa ta e poporul întreg,
e **PARTIDUL COMUNIST ROMÂN** —
vatră nestinsă de iubire,
zborul istoric al prezentului din Noi
înălțîndu-se veacului jurămînt !

Silabisesc odată cu zorile :
PARTIDUL — CEAUȘESCU —
ROMANIA
cu roua anotimpurilor din frunze,
ochii culegîndu-ți neirositele fructe pe
rînd

în ființa ta curgem adevărat fluviu
de iubire și demnitate comunistă !

PARTIDUL — CEAUȘESCU —
iată marele și iubitul bărbat
al dimineților noastre
visînd la istorica „înnaintare
a României spre comunism !“

Nicolae Arieșescu

Cu inima

Da, fără preget să muncești,
să nu stai locului nicicînd,
cum nu stă inima.
Intr-un fidel piept să trăiești,
și să trăiești mereu pulsînd
cum bate inima.

Kiss Jenő

Cuvinte pentru timpuri plănuite

A construi înseamnă să-ntocmești
din sticlă și beton, un loc
pentru dormiț.

Iar a dura, să construiești astfel
ca să rămînă un locșor
și pentru Soare.

Constructorii au să se teamă de beton
Cei ce durează, vor deschide larg ferestre.

În chipuri diferite se va locui
între beton și sticlă.

Anton Sterbling
În românește de GELU PĂTEANU

PATRIEI, PARTIDULUI

Ar trebui...

Ar trebui niște cuvinte cu aripi de jar,
Niște cuvinte mai pure ca hermina zăpezii,
Fiindcă patria e țărnu cel mai fierbinte
Din care vocea pămîntului, una cu vocea
inimii

Se poate rosti asemenea soarelui
În albastrul amiezii.

Și-ar trebui să-i ascuți inimii
Fiecare pulsație, fiecare adiere de șoaptă
Abia presimțită de stele, dar totdeauna
Luminînd bucuroasă și înțeleaptă
Ca soarele și izvoarele,
Deopotrivă : cugetul, mina.

Ci astfel în ziua de țară intrînd
Cu frunte și gînd bărbătesc, avîntat
Vei înțelege că patria e numai una,
Eternă și sfîntă în grai de iubire,
Neclintită prin toate furtunile :
Singura ta nemurire...

Haralambie Țugui

I m n

Ți-e ca fruntea fecioarelor întregul cuprins
din nordul european pînă-n balcanicul sud
Țară a mea, Românie, luceafăr nestins
ale cărui lumini fulgerînd în poeme le-aud.

Intru-n furtunile de bronz ale griielor Tale
cu sprincenele-nrouate de dor și de piine,
totul în jur este-un cînt triumfal, de
chimvale,
un marș temerar și eroic către ziua de
miine.

Nu Te-au cîntat îndeajuns poezii
care dulcele lapte ți-au supt, dulce mamă,
veșnic izvorînd din voievodale peceti
spre care buciul vremii cu putere ne
cheamă.

Mereu îți rămînem datori cite-o strofă
Tu iartă-ne dacă nu sintem încă Homeri
căci fii îți sintem ca boabele apei în cofă
credincioși sorbindu-le ca să prîndem
puteri.

Ion Iancu Lefter

Un timp al împlinirii

Un timp al stăruinței și-al muncii înfrățite
Aici în țara Doinei și-al Mioriței plai,
Ev nou de libertate pe culmi nebănuite
Pe care tu, Părinte-l dezvălui și ni-l dai.

Un timp al năzuinței, fereastră de lumină
Prin care Comunismul se vede tot mai clar,
Amiază care ride, rotundă și senină —
Partid al fericirii, neobosit stegar.

Un timp al împlinirii, desăvîrșită cale
Spre-un viitor de aur, imbold firesc,
indemn —
Un timp al cutezanței și neodihnei tale,
Partid al vrerii noastre, triumfător și demn.

Ioan Vasiliu

Doină

În curgerea aștrilor,
Cuvînt din cuvînt,
Se aud, sub adîncuri,
Timpii acestui pămînt...

Vintura-lumilor-vîntul —
Cascadă sub ropot sculptat,
Deapănă-n lună pămîntul, —
Râmnică rază-n Carpat !

Tot ce ni-i piine și gînd
Vine de-un viscol de vreme !
Pămîntul trece-n cuvînt,
Griul, demult, nu mai geme...

Țară-vifor și purure
Trup, dangăt, limpede zare,
Munții știu să te murmure,
Fluviul ți-i suflet spre mare !

Liberă frunte-n cetate
Și aripă liberă-n zbor ;
Privită, în timp de departe,
Tu ești de pe-acum viitor.

Mira Preda

Mersul cetății mele

Alergăm pe cai iuți
pe cai trapași
pe cai în buiestru.
Gonim în galop
pe cai electrici,
pe cai de foc.
spre diminețile cu păsări măiestre și
cîntec.

Alergăm minut cu minut
Oră cu oră și zi cu zi
an cu an și veac cu veac.
Spre diminețile cu soare
alergăm cu brațele-ncărcate
de rod bogat.
Alergăm purtînd pe umeri
coșuri pline cu legende
Legenda omului ce-a ars pe ruguri
văpăi de seculare încețări.
Gonim pe cai electrici
purtînd pe umeri coșuri pline
cu legende de azi.
Legenda focului aprins pe ape
Legenda luminilor din Dunăre-nălțate
luminii de pe Jii
Legenda cîmpiei dunărene.
Legende cu furnale
cu mineri
cu petroliști
cu constructori.
Legenda cetății cu foc nestins a chimiei.
Și toate legendele cu joc
Legende cu cîntec
dintre Carpați și Dunăre.
Alergăm pe cai iuți
să ducem în inimi bucurie,
să umplem ochii de lumină.
Alergăm fără odihnă
să ducem omului fericirea
Alergăm !
Alergăm !

Ion Schinteie

Dicționare, dicționare, dicționare...

DE CITAVA VREME, un fenomen care sare în ochi este proliferarea dicționarelor de tot felul, într-un soi de concurs tacit al editurilor, din Capitală și din provincie. Aproape nu este domeniu în care să nu se fi „lansat” cîte unul, dacă nu două sau trei, alcătuite de cîte un colectiv sau semnate de unul singur, fie vechi specialist în materie, fie nou venit. Este bine sau e rău? se întreabă amatorul de carte, dornic să-și lărgească, desigur, cunoștințele sau măcar să se inițieze într-un nou domeniu, ispititor, dar și rebarbativ, prin vocabularul de specialitate. Oricum ar fi, prima impresie a celui ce răsfoiește un asemenea dicționar este sentimentul obscur de admirație față de ceea ce crede a fi știința imensă a celui ce l-a alcătuit. Cu alte cuvinte, dicționarul naște în sufletul naiv al cumpărătorului disponibil respectul față de erudiția celui ce s-a încumetat să-l lămurească (sau, după expresia favorită a lui Ioan Slavici, să-l dumirească). În realitate, lucrurile stau altfel. Un dicționar se face cu alte dicționare alături, pe masa de lucru, începînd cu micul Larousse, continuînd cu cel mare și sfîrșind, desigur, cu cărțile disciplinei respective, expediate *post festum*, dacă nu chiar toate, la rubrica bibliografică. După apariție, norocos este acela căruia nu i se poate imputa fie transcrierea, cuvînt cu cuvînt, a unui sir de definiții, luate așadar de-a gata, fie omisiunea izvorului din care „autorul” s-a, vorba aceea, adapat.

Nefiind lingvist, ci numai filolog, nu-mi asum sarcina de a judeca valoarea ultimului dicționar apărut pînă în momentul acesta *) cînd redactez, nu și al apariției în revistă. Îmi voi exprima însă cîteva obiecții, începînd cu aceea a pregătirii autorului.

Se dau, astfel, numeroase exemple în limbile străine: franceza, engleza, germana, italiana, rusa etc. Nimic nu mă izbește mai neplăcut decît lipsa de acuratețe a acestora, rezultată fie din grabă, fie din neglijență, fie din cunoașterea imperfectă a limbilor respective.

Să începem cu franceza. În repetate rînduri, am atras atenția că la cuvîntul *merci*, sedila în varianta neortografică *merci*, este de prisos. Ei bine! La rubrica *Jargon*, citim ca exemplu de „j franțuzit”, exemplul *mersi* „mulțumesc” (cf. fr. *merci*). La rubrica *Galicism*, ni se dau două exemple, primul după *Grand Larousse*, al doilea după *Nouveau petit Larousse en couleurs*. La cel dintîi: „C'est ici que je demeure” (aci locuiesc), autorul român n-a vrut să beneficieze de tălmăcirea curentă a dicționarului francez (*Je demeure ici*), ci a dorit să se arate original, cu varianta proprie: „Le lieu dans lequel je demeure est ici”, în care vocabulele *dans lequel* în loc de adverbul sau pronumele relativ *où* (unde, în care), sînt probele unei franceze de băltă.

Continuăm cu limba germană. Aci este nevoie să transcriem textul integral (nu e prea lung):

„Germanism, s.n. (cf. fr. *Germanisme*, lat. *Germanus*): cuvînt sau expresie specifică limbii germane, împrumutată de o altă limbă, fără să fie asimilată de aceasta. În limba română sînt considerate g.: *alles gute* („toate bune”), *aufwiedersehen* („la revedere”), *bitte* („te rog”), *Frau* („doamnă”), *gross* („mare”), *gut* („bun”), *gute Nacht* („noapte bună”), *guten Tag* („bună ziua”), *guten Abend* („bună seara”), *Herr* („domn”), *ja*, *jawohl* („da”), *klein* („mic”), *liebe* („dragă”), *Lied* („cîntec”), *nicht*, *nix* („nu”), *Wasser* („apă”), *zurück* („înapoi”) etc.”

Voi observa întîi că în latină, cuvîntul respectiv este un *plurale tantum*, *germani*, cu alte cuvinte nu are singular și că prin *germanus*, latinii au înțeles întîi copiii născuți din aceeași mamă, iar apoi și din aceeași tată, — de aceea în limbajul juridic pe care l-am învățat în tinerete, ca student în Drept, frați germani erau denumiți copiii rezultați din același tată și aceeași mamă. Îmi exprim uimirea că „sînt considerate” ca germanisme, cuvinte sau sintagme pe care eu unul nu le-am auzit în gura nici unui român, care spune, de pildă, *bonjour* pentru bună ziua și *bon-*

*) Gheorghe Constantinescu-Dobridor: *Mic dicționar de terminologie lingvistică*, prefată: prof. dr. doc. Dimitrie Macrea, m.c. al Academiei, Editura Albatros, București, 1980, colecția Dicționarele Albatros.

soar pentru bună seara, dar nu și *guten Tag* și *gute Nacht*! Care sînt acci români, mă întreb? Fie însă și așa. Să trecem mai departe. Sintagma germană corectă este „*Alles gut*”, iar nu *alles gute*, *Alles* fiind substantiv neutru, iar nu feminin! Apoi, dacă *nicht* înseamnă într-adevăr, ca termen al negației „nu”, *nix* se scrie în nemțește *nichts* și înseamnă „nimic”. E drept că argoul nostru a adoptat pe *nix* pentru a spune „nimic”, dar este un cuvînt asimilat limbii. Cît despre *zurück*, l-am auzit în copilăria mea la Turnu-Severin, în gura vizitivilor, sub forma „*turi*”, ca o comandă pentru cai, să dea îndărăt. Se știe că Oltenia, în secolul al XVIII-lea, a fost o vreme sub dominație austriacă. De aci, poate, acel „*turi*”. Poate că în alte regiuni se pronunță „*turic*”.

Un alt cuvînt, intrat în vocabularul muzical, este *Lied* (Liedurile lui Schubert) sau în cel literar (Liedurile lui Heine, unele din elegiile lui Eminescu).

În concluzie, autorul nu ne-a dat germanisme asimilate în limba noastră, ci o serie de cuvinte cel puțin discutabile.

Un singur exemplu, însă, ca *nix*, dovedește că autorul n-are idee de limba germană!

SĂ TRECEM în fine la limba engleză. După o judicioasă disociere între unii termeni englezi și echivalentele lor în americană, autorul continuă, la rubrica *Anglicism*: „2. cuvînt sau expresie din engleza britanică pătrunsă într-o altă limbă. De exemplu: *sleeping* („adormit”) și *lune de miel* „lună de miere” reprezintă niste a. pentru limba franceză (sintagma *Lună de miere* a fost tradusă și la noi din limba franceză), iar *corner*, *clown*, *hands*, *offside*, *sandwich* etc. pentru limba română”.

Voi observa că *sleeping* nu înseamnă „adormit”, ci că este prescurtarea (de *dormit*) de la *sleeping-car*, vagon de dormit. Francezii au luat prin cale expresia *lune de miel*, de la cuvîntul din limba engleză *honeymoon*, cu același înțeles: lună de miere (timpul socotit cel mai plăcut pentru proaspetții însurați). Din următorii termeni cei mai numeroși au fost adoptați de vocabularul nostru sportiv, în forma: *corner*, *hent*, *ofsaid*.

Cuvîntul *mesaj*, derivat din limba franceză, cu sensul *știre*, *comunicare*, s-a înțors aceleiași limbi, cu alte semnificații, politice și literare-artistice, din engleză (*mesajul* șefului statului la deschiderea Parlamentului, *mesajul* unui scriitor sau artist, ce înovează sau fecundează).

Etimologia trebuie, în asemenea cazuri, să țină seama și de polisemii (sensurile diferite ale aceluiași cuvînt).

Una din indeciziile noului dicționar privește tocmai elementele lexicale de împrumut din celelalte limbi: ele se găsesc rubricate uneori identic ca exemple de *jargon*, de *-isme* (*franțuzism*, *germanism*, *anglicism* etc.), de *calc*, *împrumut* etc. Astfel, la rubrica *Împrumut*, ni se vorbește și de *împrumuturi indirecte* pentru limba română, din limbile franceză, italiană, ca „*algebră*” (cf. fr. *algebre*, lat. *algebra*). Dicționarul etimologic istoric al limbii franceze (Dauzat, Dubois, Mitterand, ed. IV, 1964), ne spune însă că francezii au luat cuvîntul din latina medievală, care la rîndul ei l-a împrumutat din limba arabă (*al-djabr*). Într-un caz ca acesta, cînd izvorul unei limbi a trecut printr-un intermediar, cazul se înscrie în sfera denumită de autorul român *Migrația cuvintelor*, dar fără a da nici un exemplu. Se vede că lucrarea a fost predată la editură înainte de apariția lucrării, cu titlul *Dicționar de cuvinte călătore* (București, Editura Albatros, 1978), de acad. Alexandru Graur.

Din textul cel nou, s-ar putea crede că împrumuturile se fac direct, oricît de mari ar fi distanțele între țările respective. Or, noi am luat de exemplu cuvintele *jiu-jitsu* și *judo*, care sînt la origine japoneze, de la francezi.

Încheiem cu o problemă românească. Cea mai largă rubrică a fost închinată *Cuvîntului* (pag. 134-142). O micuță subîmpărțire privește cuvîntul „*poetic*”: e, folosit de obicei în poezie, datorită expresivității sale. De exemplu: *pămînt*, *vînt*, *ape*, *vatră*, *dor* etc.” În realitate, de la Argehi încoace, nu mai poate fi vorba în lirica noastră de cuvinte poetice și nepoetice, nobile sau ignobile, triviale sau alese etc., deoarece el a dovedit că orice cuvînt, oricît de contraindicat ar părea să figureze într-o poezie, poate totuși, într-un context, să dea mai mare expresivitate decît așa zisele cuvinte poetice. De altfel, la noi, ca și în celelalte literaturi, licența poetică include și pe cea etică.

Cuvîntul *pămînt*, în sens de *patrie*, a fost pus în valoare de Nichita Stănescu. Același sens larg îl are și cuvîntul *vatră*. Nu văd însă caracterul „poetic” al cuvintelor *vînt* și *ape*, iar *dor* a fost compromis de *Micul dor* și numai talentul unui autentic poet îl poate reabilita.

Urăm autorului noului dicționar să facă față cu succes obiecțiilor autorizate ale lingviștilor, ale noastre... ca ale noastre.

Șerban Cioculescu

Ora exactă

CE poate face un scriitor din clipa în care simte că sub picioarele lui pămîntul începe să trosnească? Să scrie o capodoperă!

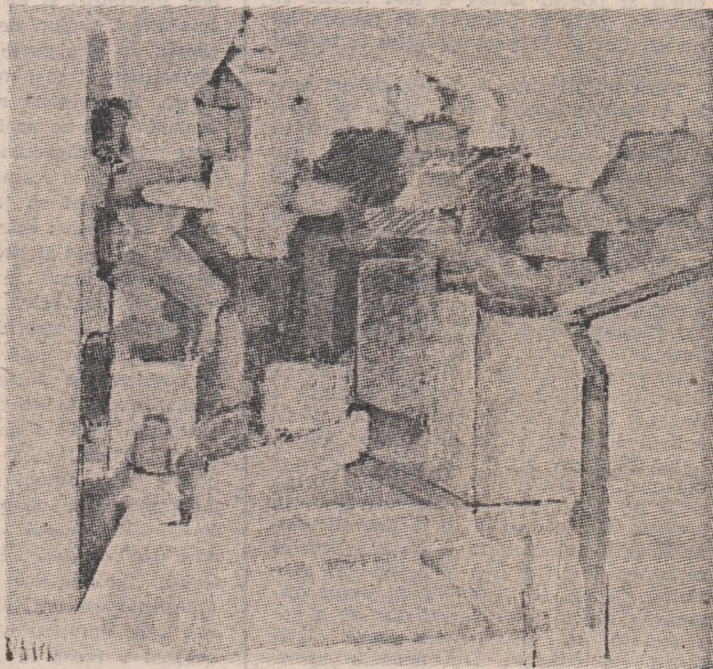
De acest lucru nu e în stare oricine, dar George Călinescu — spre a-l cita pe cel de atîtea ori citat — a fost: S-a întimplat ca fascinantul basm al literaturii române, pe care el l-a scris, să iasă de sub tîoar chiar în zilele în care începea războiul din răsărit. Cu toată gravitatea evenimentelor — bătlîii uriașe de al căror rezultat final depindea destinul multor popoare — apariția neașteptatei și monumentalei cărți a dat fiorul unei creații capitale.

În anii precedenți, privisem cu compătimire la scriitorii ce-și vedeau în liniște de micuț lor ogor literar, necutremurați de norii ce se îngrămădeau la orizont. Era un fel — provincial și minor — de a nu fi în istorie.

Directorul „Jurnalului literar.” — se vedea din cele ce scria și s-a văzut din corespondența sa — n-a rămas în afara istoriei. Iar reacția sa la nenorocirile ce ne amenințau a fost munca titanică — și seriozitatea tragică — pe care le-a pus în a alcătui și a da la iveală epocala carte. Într-o vreme cînd rotativele înnegreau munți întregi de hîrte ce-au dispărut în prăpăstii fără fund, fapta lui s-a dovedit bărbătească și — pe o înaltă și gravă treaptă a conștiinței — patriotică. A fost unul dintre marile noastre răspunsuri la vicisitudinile soartei.

Nu oricui îi este dat să scrie o capodoperă, dar, adeseori, cu ea poate sta în cumpănă un singur rînd în care războte înțelepciunea milenară a poporului.

Geo Bogza

HORIA ROȘCA:
Strada Radu Vodă
(Galeriile de artă
ale Municipiului
București)

Revista revistelor

„Vatra”, nr. 12

● GENEROS deschisă fenomenului cultural și artistic de azi, asigurînd, prin rubrici ca *Documentele continuității* și *Civilizația românească*, un bogat spațiu publicistic investigațiilor ce își propun să contribuie la definirea spiritualității naționale, revista „Vatra” s-a afirmat totodată, prin cunoscuta serie de interviuri publicate în fiecare număr, ca o adevărată tribună a exprimării de idei și opinii dintre cele mai diverse, nu mai puțin însă novatoare și constructive tocmai datorită refuzării șabloanelor, uniformității și închistării. Oameni de cultură, scriitori, activiști sociali și politici, artiști, participanți la mari evenimente istorice au fost solicitați să răspundă întrebărilor astfel concepute încît să se evite stereotipia. În ultimul număr al revistei, „dialogul” cu Valentin Silvestru prilejuește astfel o substanțială circumscriere a aspectelor mișcării teatrale contemporane de la noi (starea criticii de teatru; raporturile cu critica străină; școala regizorală românească; relațiile dintre dramaturgia actuală ca literatură și ca repertoriu), serioasă, aplicată și cu puncte de vedere bine articulate („școala românească de regie

afirmă un realism de sinteză, pornește de la ideea teatrului ca teatru, are un criteriu axiologic ferm în ce privește opțiunea repertorială, crede în inteligența publicului și o cultivă, formează actori și echipe în spiritul unei arte colective și nu socotește actualitatea drept ceva care trebuie introdus din afară, ci vede în contemporaneitate însăși condiția vitală a artei teatrale, e preocupată de închegarea, în formele cele mai felurite, a unui stil contemporan”). Paginile consacrate artelor (semnalăm intervenția lui Ioan Groșan despre „imperativul actualității” și filmele românești de actualitate) și literaturii sînt, și în acest număr, remarcabile prin calitatea colaborărilor și prin claritatea atitudinilor. De menționat, în acest sens, un excelent grupaj de versuri de Vasile Igna, proza lui Ștefan M. Găbrian, Gheorghe Crăciun, Modest Morariu, o piesă de teatru (*Ca-bana*) de Leonida Teodorescu, poezii de Horia Zilieru și Lazăr Lădăriu (debut), precum și articolele și comentariile critice semnate de Dan Culcer, Mihai Sin, Gheorghe Perian, Cornel Moraru, Dumitru Mureșan, Costin Tuchilă.

M. R.

■ POT spune că pe Létay Lajos îl cunosc de o viață. De fapt, îl știu din primii ani de după al doilea război cind în Clujul de atunci ne aflam numeroși scriitori tineri care doream cu ardoare să scriem, să scoatem reviste, să ne afirmăm. Sprijiniți de cei ajunși deja la vîrsta maturității,

de mentorii și prietenii noștri le-aș putea spune, Emil Isac, Gaál Gábor, Miron Radu Paraschivescu, Nagy István, am trăit și momente fericite ale apariției revistelor literare și de cultură în jurul cărora ne-am grupat, după ce colaborasem întîi la zărele locale. Am avut bucuria să ne întîlnim apoi la Filiala Uniunii Scriitorilor, la ședințele ei adeseori pitorești, în ciuda unor gravități de moment, în discuții redacționale comune, la șezători etc.

Létay a devenit pe deplin ceea ce trebuia să devină prin însăși zestrea lui nativă: o întrușipare a echilibrului înșeninat și a omeniei. În ființa lui rezidă un om al deciziilor drepte, bine cumpănite, un om al discreției și modestiei, al delicateții și al bunului simț — zestre prețioasă provenind din etosul țărănesc, din acea sursă care înseamnă trănica legătură cu pămîntul natal, cu simplitatea și crezurile oamenilor lui. Oricite idei și cunoștințe, oricite orizonturi sufletești deosebite și adeseori șocante s-au suprapus în sufletul său, și s-au suprapus, e sigur, noi, el le-a modelat după chipul și asemănarea sa, le-a integrat unei viziuni despre lume și viață care e a lui și totodată și a acestei epoci. Conștient de timpuriu de cerințele vremurilor noi, de preferențele revoluționare din țara noastră, omul și poetul Létay a fost mereu la datorie, activ și pasionat de munca lui de scriitor și de propagandist al ideilor înaintate.

Fără manifestări zgometoase ori ambiții individualiste, activitatea și meritele lui l-au situat la loc de frunte în contextul vieții literare maghiare din țara noastră, fiind numit încă din 1959 ca redactor șef al revistei „Utunk”, revistă pe care o conduce și azi cu succes și din care a făcut o prezență vie, interesantă și de prestigiu în ultimele două decenii. Prin tactul său, prin atenția pe care a știut să o acorde noilor generații de scriitori maghiari de pe aceste meleaguri, printr-o susținută promovare a schimburilor de valori cu literatura română, revista „Utunk” a devenit o publicație reprezentativă în cadrul literaturii din România socialistă. Desigur, acest important demers cultural, Létay e departe de a-l prelua doar pe cont propriu. Nici nu ar fi în spiritul său și cred că el e primul care ar fi gata să recunoască aportul prețios al confrăților lui. Om al cetății, el participă cu un real interes la viața obștească, avînd neprețuitul dar de a înțelege îndată problemele care-i frămîntă pe ceilalți. Din această apropiere a profitat și profită și poezia sa, o poezie profund simpatetică în esența ei, legată neconștient de peisajul și oamenii țării și deopotrivă de frămîntările specifice lumii contemporane, o poezie nu mai puțin personală, de o blîndă vigoare și de o caldă rezonanță umană.

Volumul selectiv **Depărtări**, apărut în românește la Editura Dacia (1976), conținînd tălmăciri de o fericită expresivitate, aduce un sugestiv tablou evolutiv al liricii sale, un tablou ce impune convingător o prezență poetică originală, cu bogate resurse sufletești. Avem de-a face cu un stil de o suplimanieră tradițională, cu un mod predominant meditativ și evocativ, care știe însă, la nevoie, să lase loc unui ton mai direct, uneltelor mai dinamice ale investigației operative în zona problematice de actualitate. Dar versurile sale nu se depărtează niciodată de fapta și de simțirea concretă, de reliefurile lucrurilor și de încălțarea emoției, de lumina și justetea gîndului. Ele ne cuceresc fără efort, insinuîndu-se ca o voce gravă și fraternă, ca o voce care se confundă în cele din urmă cu propria noastră voce. Poetul a ajuns acum la o artă a cuvîntului în care naturalețea și simplitatea devin de la sine grăitoare, cînd enunțul liric poartă însemnele clasicității, fără a-și pierde însă alura tinerească.

Létay Lajos: un om de omenie, un poet de mare sensibilitate. Îi urez din partea confrăților săi români viață lungă și sănătate, muncă spornică și multe izbînzii pe tărîmul poeziei.

Victor Felea

Modestia poetului

ION SOFIA MANOLESCU este, dacă nu mă înșel, la al zecelea volum de versuri. Ultimul se cheamă **Colivia cu lacrimi** (C.R., 1979). O elegie în chip domestic, inclusă în culegerea recentă, este din 1932, un **Colind cu fața la perete**, cu versuri muzicale și imagini năpraznice animiste: „Ciinii gerului cînd latră / Se aud din cer în vatră / Și se-mpong prin crengi de joacă / tauri albi de promoroacă... / Domnișoară dă colacii / că trosnesc de ger copacii / și pe la răscruci iisuiși / ard în clopotul cenușii” — e din 1933. Poetul și-a modificat, între timp, felul de a scrie. Poezia este, acum, o lungă confesiune, abstractă și enigmatică, fără culoare, fără muzicalitate, fără imagini puternice. Metaforele sînt rare și comune („copacul indemnu-lui”, „somnia singelui”, „dogoarea harului”, „nojițele lunii”, „dogoarea singelui”, „cimpia rușinii”, „copacul nuanțelor singelui”), versurile n-au fluentă, poemul se grupează în jurul unei metafore interioare. Sub influența noilor generații de poeți, Ion Sofia Manolescu își abstractizează limbajul și renunță în bună parte la poezia obiectelor agreste, specialitatea lui mai veche. Nu renunță la o anumită modestie, umilintă față de temele sale. În **Elegia** din 1932 notează: „Nimeni nu știe trecerea mea / Nimeni nu-mi calcă pe nici o stea” — marcînd o umilintă și o resemnare, curioasă la un tînăr care frecventează grupul **Unu**. Modestia, vocația de a trăi în umbră au rămas. Extazele sînt și acum scurte, efemere (un poem se intitulează astfel), anotimpurile poetului sînt precare (titlul, iarăși, al unui poem), în locul plinului, amplitudinii, cosmicului, Ion Sofia Manolescu preferă nuanța, „mai puțin”-ul, taina, umbra, cercul domestic. Un poem se cheamă, fără modestie vanitoasă, **Necunoscuta mea ființă**, și în el este vorba de umbre, presimțiri și de rîni pe care poetul le vindecă singur, departe de larma existenței. În altă parte este sugerată, cu o simbolistică transparentă, moartea unui copac. Simbolurile răspund în alt plan, acela în care se profilează un sfîrșit mai grav: „Îmi făgăduiam să-i apăr ființa / fără să bag de seamă că spaima / umbla pe umerii mei cu jertfa copacului”. Ion Sofia Manolescu este, nu mai incupe indoiială, un poet al litotei, în versurile sale tumulturile lumii se estompează, temele mari (aici: moartea, timpul amenințător) îl copleșesc, categoriile esențiale ale existenței îl înspăimîntă. El alege, atunci, un fir subtil din marea temă, reduce unghiul de deschidere asupra lucrurilor, se refugiază, încă o dată, în umbră și în nuanță. Poetul vrea să lase în orgoliosul nostru secol numai o „diră de cuvinte”, modelul lui de virtute (o virtute a răbdării) este copacul modest, muntele îi pare „amenințător”. Printre lacrimile materiei, poezia și-a pierdut identitatea („neștiind ce s-a făcut poezia”) și, ca să-i afle din nou urma, Ion Sofia Manolescu o caută în „umbra din altă uitare”: amintirea confuză a altei vîrste. Modelul este, aici, Arghezi, sub influența lui Ion Sofia Manolescu își disciplinează emoția și articulează mai bine versurile. Revine la instrumentele vechii poezii: „Pînă la steaua verde pînă la pragul

dat / e turbure lumina din jocul neaflat / Strigat de voci ascunse mă prevenea fîntina / fără să simt iubirea că-mi părăsea țărîna // Strigînd singurătatea din neființa-mi vastă / credeam c-o să mă scutur pe-o pajiște albastră / Din cel puțin o frunză de lacrimă cerească / mai încerca aceeași durere să mă nască // La marginea tăcerii cu umbre din uitare / mi-am întrerupt ființa în altă resemnare / Din pentru niciodată din nu știu ce anume / zburau prin lume păsări și mă strigau pe nume // Mă împacam cu mine la tărîmul ce surprinde / dar mă-ncerca un hohot ce nu-l puteam cuprinde / Din nu știu ce uitare din nu știu de pe cînd / neînțelesul suflet mi se-ntorcea plîngînd”.

În **Colivia cu lacrimi** este peste tot vorba de o poartă misterioasă, de o fereastră, de un hotărîndepărtat, de rădăcini de cenușă și, bineînțeles, de cuvintele ce prind cu dificultate sensul exact al acestor necunoscute. Nu este, totuși, greu să înțelegem despre ce tărîm este vorba și unde dă poarta misterioasă. E neantul pe care poetul îl traduce în forme, aici, aluzive, acelea ce aburesc și micșorează imaginile. Spaima par, atunci, mai ușor de suportat, amenințătoarea poartă se întredeschide spre un tînut fără contururi precise. E, încă o dată, modul lui Ion Sofia Manolescu de a întîmpina marile simboluri. Refugiul în colivia unei suferințe mărunte și demne, potolirea elanurilor, lăsarea privirii în jos, spre rădăcini, constituie soluțiile lui de existență. Toate acestea se traduc, liric, în versuri ce fug de patetismul ideilor și de spectacolul materiei. Scurtele pilpiiri de extaz se pierd în meditația simplă, cuvințioasă, întoarsă mereu spre cenușa existenței și spre lacrimile unei ființe mici și temătoare: „Către sfîrșitul anotimpului / încep să car umbrele în pămînt / să-mi împrumutesc sufletul / de teamă să nu se usuce / pînă să-i ajung clătînarea // Las pasărea să cînte pe umăr / ocolesc înțelesul cuvîntului / că numai prin cuvinte mă frîng / și numai așa mă pot amăgi / cînd nu mi se cuvine să mor”.

Nu toate versurile sînt bune în **Colivia cu lacrimi**. Însemnările de călătorie (**Savonaria**, **Întîlnirea dintre semnificații** etc.) sînt stingace, incongruente, pline de acele abstracțiuni care, neavînd în spatele lor un spirit neliniștit și inventiv, parzitează în poem. Prefer confesiunea mai sinceră și mai directă din **Extaz efemer**, **Rostogolirile lui Sisif**, unde umilînța, modestia lirică ating o remarcabilă consistență:

„Nemaîavînd timpul să dau naștere lumii / m-am întors cu amurgul pe brațe / să nu-mi frîng resemnarea / și-am lăsat iarba să crească / pe sub alte cuprinderi aflate / să nu mă surprindă fărîde-moartea”.

Colivia cu lacrimi este cartea unui poet autentic, nezorit să atingă marile modele. Poezia (scrisă cu majusculă) este pentru Ion Sofia Manolescu o tîntă îndepărtată, misterioasă și ispititoare. De cîteva decenii, Ion Sofia Manolescu mărșăluiește spre ea. Fără grabă, fără furie, cu răbdare și o bucurie exprimată numai pe jumătate. O aventură pe care poetul nu se grăbește s-o încheie.

CA SĂ confirme o regulă, comicul TOMA CARAGIU scria versuri triste. În clipe de meditație și reverie, dădea roată piscurilor tragice. Nota fragmente dintr-un discurs imaginar și discursul vorbea în chip neașteptat de limpede despre întîlnirea lui cu temele pe care nu le expunea pe scenă. Lată una dintre ele:

„Cîntecul de moarte / îl vei auzi încet. / numai tu doamne. / Mi-e sufletul bătrîn / îl am de la Termopyle / Acolo am fost invins prima oară”.

Cele mai multe din aceste poeme (adunate cu devoțiune și pricepere de Ion Cocora, în volumul **Poeme și alte confesiuni** — Editura Dacia, 1979) vorbesc, într-adevăr, încet, cu liniște, despre durere și moarte, despre o iubire ce se consumă într-un registru de melancolie, de „viziunea dintii” și despre maniheisme, celor care „împart lumea în cei ce și în cei ce nu...” — poeme scrise în stil de jurnal intim, fără preocupare de muzica, de culoarea versului. Sînt pagini dintr-o confesiune incompletă, cu o ciudată valoare premonitoare aici:

„Orașul se scufundă încet / Dimpreună cu cerul și apele / Oamenii nu caută înălțimi nu vor nu pot / În fața porților au ieșit și se privesc parcă pentru prima oară. // Un deal se surpă moale / Orașul se scufundă încet / Împreună cu norii, cu cerul, cu apele”, de o frumoasă diafanitate în niște însemnări pe marginea unui album: „Nu vrei să resping foșnetul / cuvîntul nerostit. Sînt amintiri / Ce uneori alungă”.

Uneori versurile plutesc în vis vorbind despre o misterioasă femeie ce „năucește o idee”, altele, scrise într-o notă de luciditate aspră, sugerează starea de golire, sentimentul de surpare interioară:

„Ți-aduci amînte de mine / În forfota nebună a circului / (cine a aruncat zarurile) / paloarea dinaintea morții / și ochii lui din adîncuri / privesc durerea mea ce curge încet / și lacrimile mele / ce nu pot ajunge pînă la tine / fotoliul uscat / în care împietrit de veacuri / aștept să mor / arzînd încet / Ți-aduci amînte de mine / de știre vreau să-ți dau / cu un minut înainte de a muri / și jertfa mea de o înțelegi / de-a pururi umbra mea te va însoți”.

Este greu, citind aceste versuri, să nu te gîndești la omul care le-a scris. Omul avea, indiscutabil, o personalitate intelectuală puternică. Era ceea ce se cheamă un mare spirit comic. Profesiunea lui era risul, deși, aflăm dintr-un articol al lui Liviui Ciulei, inclus în volumul de față, că visul lui era să joace rolul lui Othello. Îi plăceau în pictură marii fanști tenebroși de felul lui Bosch. Prietenii spun despre el că era un om timid, și poezia confirmă această structură profundă, pe care risul gros, autoritar de pe scenă o ascundea. Cînd se retrăgea după un potop de aplauze scria probabil în jurnalul lui versuri pătrunse de o suferință abstractă și cristalină, ca acestea:

„Dragostea mea / să o strîvesc să o store / într-o cupă uriașă de cleștar / să îmbăt infernul cu ea / jertfă a omului dintii / ce și-a alungat iedul din preajmă / să ră-tăcească de-a pururi / peste piscurile tragice / ale materiei”.

Eugen Simion

Fănuș Neagu „Caii albi din orașul București”

(Editura Ion Creangă)

● INAUGURAREA noii colecții pentru cei mici, **Prima mea bibliotecă**, prin volumul de povestiri datorate unui scriitor de referință în literatura noastră actuală, angajează Editura Ion Creangă în chip programatic. Căci, într-adevăr, literatura pentru copii se cere așezată cu hotărîre în sfera de creație a personalităților autentice, dispuse să se investească efectiv în retrăirea pasionată a fascinantei lumi infantile, pentru a extrage de aici nu precepte didactice, ci natura însăși neconștient mîscătoare și delicată proprie existenței copilului.

Ce propune autorul Verii bulmace co-

piilor? Înainte de toate o lume de o stranie frumusețe, aceea a Bărganului văzut în ipostază fabuloasă. Aici te ametește mirosul de măghiran, cocosi de lemn tînînd în tîrîmuri de taină, cîinii ridică un petec de cîmpie potopit de brîndușe și-l poartă ca un covor, în spinare, spre Dunăre. Deasupra acestui pămînt animat de forțele obscure ale eresului se adună norii unde plouă cu mere, iar mai sus, luna se preschimbă într-o fată înveșmîntată într-un voal lung și stelele, cînd e cazul, își trosnesc indignate degetele. De bună seamă, acesta e în primul rînd Bărganul lui Fănuș Neagu, dar, în același timp, reprezintă și tărîmul arcadian al tuturor posibilităților, amestecînd visul cu realitatea într-o sinteză neasemeni reperatură în viziunea despre lume a copiilor de pretutindeni. Fiește, protagonistul acestui univers nu putea fi decît un nevîrstnic, o ființă aflată la începutul procesului de umanizare, de abia desprins din regnul natural: Bănică. El modelează înfățișarea celorlalte personaje conform cu datele unei cunoașteri secrete, strict afective. Comunică la fel de firesc cu făpturile de tot felul ca și cu inanimatele. Eroul nostru dezvoltă relații cu patru iepuri care, însoțiți de o căprioară, îi cîntă sub geam de Anul Nou un colind. Bănică se decide să-i învețe pe vulturi să umble pe apă „că-i păcat să trăiești fără să te scalzi”. Cu răfă, însă, nu poate dialoga intrucît are convingerea fermă că ea, de va pronunța vreun cuvînt, se va transforma în bolovan căzînd degrabă la fundul apei. Bănică

este demiurgul necontestat al întregului teritoriu ce ține de la casa părintească pînă la livadă. Uneori pornește în fantastice expediții de explorare dincolo de granițele domeniului său, cum este și aceea întreprinsă pe rîu în albia de rufe a bu-nicii. Are, bineînțeles, și dușmani. Pe unul dintre ei, cel mai grozav, berbecul, îl îmbunează cu dulceața retoricii, pe greierii îi prinde prin interpuși, folosînd o lăcustă legată la mijloc cu atî. Îi închi-de apoi în cutii de cremă de ghețe golite în mod samavolnic. Dimpotrivă, aliații beneficăză de o atenție binevoitoare. Iarna, în plin ger, duce soba încinsă în livadă ca să încălzească pomii, stupii și cocosi de lemn. Candid (se culcă gol pe un pat de mere ca să le fure lumina) și viclean, neputincios și temător dar stăpînînd un domeniu de necuprinsă bogăție, Bănică pare fascinat de tot ce înseamnă imensitate: cerul, pămîntul, Bucureștiul. Pe acesta din urmă și-l imaginează alb, cum l-a văzut Bunicul cînd era soldat. Dar, se știe, Bucureștiul e și nemaipomenit de mare. Așadar, caii nu pot fi acolo decît mari și albi.

Relatînd boroaboatele și alte isprăvi ale lui Bănică, Fănuș Neagu recrează cu tulerburătoare autenticitate atmosferă proprie copilăriei, ferindu-se de uscăciuni didactice și comentarii sentențioase. O lume dezvăluită cu caldă ironie în fața privirii încă dornice să recunoască fantasmale pline de culoare ale primelor vîrste.

Vladimir Simon

„Nesfârșita fericire a trupului gândit”

UN POET admirabil, despre care se va vorbi, este Emil Hurezeanu (**Lecția de anatomie**), publicat întâi de revistele clujene „Echinox” și „Tribuna”, dar care, iată, evocă chiar la începutul primei sale cărți un alt oraș și anume Sibiul medieval și baroc al lui Radu Stanca: „Nu-mi amintesc de când am văzut orașul. / Cine poate ști — privirea se caută pe sine / În fața ferestrei din rădvanul de seară / Sau era Sibiul descoperit ca o gravură. / Rătăcitoare drumuri am făcut și eu / Povestea tinărului vizitiului orb. / Întilneam în fiecare poartă o scenă de teatru / Iubitele ameteau luminoase când jocuri începam. / Am cunoscut toate cărțile de pe-atunci / Ziua vuiau de hulubi și copii blonzi / Noaptea inventam povești de frații Grimm. / O iau spre nord acum, rămână berea rece în butoaie. / Cindva mă-ntorc și iar orașul drept va sta în fața mea. / Bătrînul vizitiu cum mi-a șoptit atunci: / Doar moartea tatălui te leagă de-o cetate.” Poezia următoare este o erotică în aceeași atmosferă medievală, teatrală și germanică, ceea ce denotă oarecare fixație afectivă: „De-ar fi zile de toamnă / Cu soarele strecurat în vînt / Și umbre de neliniști în curțile baroce. / Eu în așteptarea ta / Doar lemnul scărilor din turnuri / Sau vreun amurg de august prelungit / Lumina poate-ar implora-o. Nu cred să fie un ceas / Anume pentru mine / Aici înspre porți ferecate de vreme / Cu zile de tîrg și blonde saxone durlii / Comiți și pași la fel uitați / De soaște și copii. / Pe-aproape doar rătăcitor e-un sfînt care iubește”. Sibiul rămîne decorul ideal pentru poezii livești, ca Radu Stanca sau Emil Hurezeanu, la care trăirea vieții și contemplarea în imagine (gravură, pictură) se amestecă uneori cu subtilitate, ca în această adorabilă reminiscență lirică goetheană intitulată **La seceriș. Detaliu livresc**: „Un duh flamand unduie aerul verii / Se-ncintă lanul mai presus de noi. / Tinăra mea iubită Lotte născută Buff / Și eu, un tinăr student. / Femeile rumene și cosășii acestei amiezii / Ne privesc cu uimire. Tu nu-i poți vedea. / Să ne gîndim și fără murmur să înălțăm / Imnul lor: Cantata țărănească de Johann Sebastian. / Noi

Emil Hurezeanu, **Lecția de anatomie**, Dacia, 1979. Cu o prefață de Șt. Aug. Doinaș

sîntem doar tirgoveții călători / Într-un rădvan hodorigit”.

Fiind vorba de o anumită picturalitate a poeziei (Șt. Aug. Doinaș notează, în prefață, că „trăsăturile de bază ale lirismului” sînt, în **Lecția de anatomie**, „o neconținută vocație pentru pictural” și „un fel de ispită a anatomicului”), e interesant, desigur, faptul că Emil Hurezeanu are un ochi atent la detaliul plastic; dar aș adăuga observația că poezia lui se naște, toată, dintr-o distincție între contemplație și trăire. Contemplația introduce referința livrescă, ea implicînd detașarea, distanța între poet și realul pe care-l imaginează înrămat, ca pe o ordine separată de aceea a vieții; trăirea la rîndul ei înseamnă senzualitate, nostalgie, instinct al morții, iubire. Voi da, ca un prim exemplu, poezia intitulată **Pentru o roșcovănă cu pișturi**: „Ți-e trupul chihlimbar cu viespi / Cînd în amiază părul îl desfăci / Prelung, spălat de ploii, covor de maci / De viscuri umede licori sînt împrejur. / N-o să-ți găsești aicea așteptînd / Stupar al cărui străsnic gînd / Ar fi să te-nfășoare / Cu gri-jă în urcioare. / Din dragoste preaplină / El miere-ar împrăstia-o. / Dar lasă-te privită / Ochii sînt albine mai grijulii / Cum ochii unui pictor în insule virgine.” Se vede bine cum senzualității îi este opusă contemplația. Iubita cu trupul de chihlimbar în care stau încrustate viespi (ca în versul lui Enzesberger: „Die Wespe im Bernstein bebt”), cu părul despletit, ud, sugerînd drogul erotic și licorile purei carnalității („la umbră numai carnea crește”) este invitată să se lase privită. Stuparul (îndrăgostitul) ar risipi mierea, din grabă. Posesia fizică e efemeră, risipitoare. Privită, transformată în imagine a senzualității, iubita intră într-o durată definitivă: o-chii, capabili să revele tot ineditul misterios al ființei, sînt comparați cu niște albine infinite mai grijulii, care nu risipesc nici un strop de miere.

Pe deoparte, așadar, această detașare care explică conturul foarte net al poeziei lui Emil Hurezeanu, reflexivitatea estetică încrustată în imagini ca viespile în chihlimbar, claritatea fundamentală a gîndirii lirice. Pe de altă parte, însă, același real, privit sub formă de tablou, este simțit de poet în unitatea lui cosmică, profundă. Într-un al doilea exemplu de care mă voi sluji (**Poem de vară**), după o strofă în care

peisajul e decupat ca un tablou („satul privit din cetate”), poetul urmează astfel: „Cum vara învelișul se despică / Sămînța ca și pielea bărbatului în soare / Sub mîngîiere-ntii, apoi sub foc / Își dau prisosul — în el stă noua viață. / Pictorul lingă iaz, vara doar privește / Sărutul are gust de iarbă coaptă / De parcă clorofila ce-n dedesubturi / Pe toți ce viețuiau ne înfășoară / În peisagiul ne arată clar unirea. / Acum și pinza și culoarea, mina subțire / Într-unul singur, arborelui vieții suntem / Cu flori și pomi de-olaltă, izvoarele mai limpezi”. Să notăm aici un prim impuls al fanteziei lirice și anume acela, pe care l-am constatat și mai înainte, de a situa viața în afară, obiectivînd-o în privirea unui pictor ce contemplă fără a trăi („Pictorul lingă iaz, vara doar privește”). Dar, în tablou, unitatea lumii se reface. Clorofila devine simbolul acestui izvor universal de viață, înfășurînd și hrănind pe toți ce viețuiesc, fructe din același unic arbore al vieții.

POEZIILE lui Emil Hurezeanu îmbină aceste două planuri contrastante: unul orizontal, rezultat din distanțarea fanteziei lirice de lume, din privirea detașată, lucidă, inteligentă; altul vertical, rezultat din viziunea integrată a arborelui comun al vieții, prin care fantezia lirică seamănă cu o participare intensă, cu o senzorialitate aprinsă. Dacă pictura reprezintă, de fiecare dată, la Emil Hurezeanu, semnul distanței, există și un semn pentru participare: anatomia.

„Lecția de anatomie” a poetului nu constă pur și simplu într-o academică tratare a aspectelor corpului: corpul însuși e aici o sinteză a lumii. În anatomia lui își dau întâlnire singele, carnea, mușchii și nervii universului. Acest corp poate fi învățat așa cum se învață cuvintele unei limbi: „Ar trebui să-ți înveți trupul / De la început, celula cu celula / Precum cuvintele unei limbi materne. / Seara fugind pe iarba verde / Să știi că-n inimă / Singele își scrie poemul. / Că ochii deschisi în nopți de dragoste / Sunt imagini desprinse de cuvînt / Și sărutul doar ne va mîntui”. Cele trei „ronduri” (de seară, de noapte, de dimineață) care alcătuiesc ciclurile volumului echivalează cu trei forme de inițiere în misterul vieții și morții acestui corp, real și deopotrivă metafizic.

zic, uman și cosmic, individual și universal. El e luat de poet ca material didactic, studiat (în fond trăit). Ne putem explica acum de ce, alături și în contrast cu imaginile picturii, apare atît de frecvent în poezia lui Emil Hurezeanu cealaltă serie imagistică, născută din anatomic, corporal, somatic, dintr-o viziune organică a lumii; bucuriilor privirii li se adaugă „nesfârșita fericire a trupului gândit”.

Această carte de debut (care e cu adevărat o carte, nu o simplă culegere de poeme) este a unui poet în fond manierist (în sensul de la Hocke), capabil de o „phantasia” în aceeași măsură rafinată, secretă, subtilă, și plină de nerv, de furie, „maniacă”. În genere, poemele scurte din **Lecția de anatomie** sînt lucruri cu artă de bijutier, cu versuri memorabile, laconice, „scriptice” expresive în felul lui Benn („Tăcerea din corpul tău / Ca singele împrăștiat pe-o lamă de cuțit”; „Anotimpurile noastre rămîn în noi / Ca o livadă înflorită”; „Tăcerea ta ca un verset uitat / În eclipsa tufelor de trandafiri sălbatici”; „Cu mina tremurîndă pot încă așterne chenare negre / În jurul unui peisaj”). Poemele lungi au, din contra, o înclinație vădită spre bogăție și delir asociativ, spre ceea ce „far-fetched association of the dissimilar” pe care o proclamă Eliot (și de care Emil Hurezeanu a fost apropiat de Șt. Aug. Doinaș) și mai ales spre retorica ironică, discursivă, orală (**Lecția de anatomie a doctorului Barnard. Poem politic de vară sau Generația cîștigată**, poem publicat recent în „Echinox” și încheiat cu aceste epatante versuri: „Știu eu și natura ce ne poate pielea. / Dar și noi am decăzut din dreptul de a comenta / Natura pe gratis. / Comorienții ai mei de generație / Să lepadăm seva din mintea noastră / Și blestemul tăcerii la termen atît de îndrăgit de basmele orientale / Se va duce dracului pentru totdeauna ca părul ca mărul. / Un cearceaf spălat într-un enorm recipient chimic alb / Precum cearceaful primei iubiri spălat într-un rîu și uscat pe iarbă. / Pata de singe supraviețuiește însă pe ultimul / Dintr-o superbă și solidă podoare a falsei imaculări”).

Emil Hurezeanu promite să fie un poet extraordinar.

Nicolae Manolescu

Limba noastră

ÎN continuarea celor arătate acum patru săptămîni (R. I., XII, 1979, 32, p. 8), cînd semnalam, în română, un proces de substituie a unor pronume reflexive sau cu funcție reflexivă prin pronume personale (**ogoru**-și devenit **ogoru-i**; pron. pos. său înlocuit de **lui** etc.) — pe care l-am denumit **dereflexivizare** — prima întrebare pe care ne-o punem privește existența fenomenului în alte limbi romanice. Italiană literară, bunăoară, cunoaște construcții reflexive de tipul **l'uomo lavora per se** (ceea ce ar putea face ca o construcție precum **l'uomo lavora per lui** să fie înțeleasă „lucrează pentru altul, nu pentru sine”), dar nu o dată, în vorbirea populară, dialectal (și chiar în scris), apar construcții precum (**combattendo in lei la sua vergogna** sau **discorrevano fra loro**). În franceză, procesul este și mai avansat: fr. **il ne pense qu'à lui** este aproape general. Gramaticile vorbesc despre o anume „faiblesse” a pronumelor **se**, **soi**, care nu pot indica nici genul nici numărul coreferentului și, de aceea, recursul la **lui**, **eux**, **elle(s)** ar fi rezultatul unui proces de **dezambiguizare** (termen care denumește exprimarea clară, ușor inteligibilă, a unei forme sau construcții de limbă). Fenomenul se face simțit, în franceză, încă de prin sec. XVII: se recomandă, atunci, folosirea reflexivului pentru un subiect nedeterminat și a pronumelui personal, pen-

Tot pronumele reflexive

tru un subiect definit: **chacun pour soi** dar **il traîne une planche derrière lui**. Și totuși, scriitorii mai cultivați sau „stilști” ai unei **écrituri** artistice scriu încă **l'idée qu'il se fait de soi** (Montherlant), **il s'occupe d'autre chose que de soi-même** (Saint-Exupéry), respectînd reguli mai vechi. Să adăugăm, la acestea, spaniola în care uzul reflexivului posesiv (**su casa**, **casa suya**), de identitate (**si mismo**) este intru totul corect, literar: și în spaniolă, gramaticile constată, în ceea ce se numește **habla popular**, **uso hablado**, **uso coloquial**, „una penetración muy profunda de él”, în detrimentul lui **sí**. Chiar în scrisul lui Blasco Ibáñez (**dijo come si hablase con ella misma**) sau al lui Jose Ruiz Azorín (**piensa en él mismo**), se observă tendința de a substitui reflexivul prin pronume personal (după unele prepoziții compuse, precum **al rededor de él mismo**). Trebuie menționat însă că predomină numeric, ca în italiană, utilizarea reflexivului, ceea ce nu împiedică, într-o exprimare **depersonalizată**, ca, adeseori, în loc de **una casa suya** să apară **una casa de él** (de **ella**, de **Usted** etc.).

Aceste incursiuni romanice au rostul de a arăta că fenomenul de pierdere treptată a utilizării formelor proprii de reflexiv nu caracterizează numai limba română literară. Limbile romanice, în general, în măsura în care se lasă invadate de forme și de construcții vii, orale, tind să renunțe la exprimarea relațiilor

reflexive prin pronume reflexive. Căzurile de folosire frecventă a formelor reflexive, în limba română veche (v. O. Densusianu, **Hist. linguae roum.** II, pp. 182—185, 391—392), se întînesc în textele rotacizante traduse în textele lui Coresi, în **Palia** de la Orăștie, dar nu în scrisori și în documente liber scrise (netraduse) din secolul al XVI-lea. În acestea din urmă, **elusi**, **noiși**, **loruși**, **insuși(i)**, **său** (față de **lui**) apar mult mai rar sau chiar de loc, Elena Berea, **Din istoria posesivelor său — lui în limba română**, în **Studii și cercetări lingv.** XII (1961) 3, a arătat că **lui** a înlocuit pe **său** în limba literară, treptat, dinspre sudul în spre nordul țării, dinspre limba populară către limba scrisă. Ideea lui E. Seidel, **Elemente sintactice slave în limba română** (1958), care considera „coexistența” **său**, **lui**, o „urmă” a unui „arhaism slavoromân”, în textele traduse din slavă, trebuie reținută, dar înțeleasă în termeni stilistici.

Iată de ce ne permitem a presupune că, în limba română vorbită a sec. XVI, formele de reflexiv posesiv sau cele ale reflexivului de identitate erau tot atît de puțin utilizate precum sînt și în limba vorbită de astăzi. Scrierea, structurile ei culte, urmau însă modele stilistice arhaice, grecești, slavone sau, în Occident, latine, în care relațiile reflexive întra-textuale (trimiteră la subiect) se exprimau prin forme pronomiale specifice. Este vorba, așadar, de o epocă și de

o manieră (cultivată, livrescă) de a scrie, pe care orice cultură, și cea a Occidentului și a noastră, au ilustrat-o prin corespunzătoare structuri stilistice arhaice. S-ar putea releva chiar faptul că limba română literară, în secolele ei de începuturi, arăta că știe a minui reflexivile în notarea legăturilor intra-textuale, după canoanele limbilor antice.

Dar ce repede a știut româna să se elibereze de asemenea forme, și construcții dificile, în contact cu construcțiile vii ale limbii reale! Dacă, în franceză, „luptă” dintre **lui** și **soi** încerca să rezolve, prin normare, prin sec. XVII—XVIII (după cinci secole de oscilări), în română formele reflexive s-au dovedit a fi precare încă din a doua jumătate a sec. XIX, adică după trei secole de predominare în scris. H. Tiktin semnală ignorarea funcției reflexive a posesivului **său** în 1890 (v. art. nostru precedent). Să nu uităm că, în italiană, construcțiile **farà da se**, **parla da se** sînt în vigoare și astăzi, iar, în spaniolă, substituirea reflexivelor prin pronume personale este încă minoritară.

Se dovedește, astfel, o dată mai mult că limba română se caracterizează printr-o legătură directă cu realitatea vie a vorbirii, dezlegată de rigiditatea normelor gramaticale raționalizate. Avea dreptate, poate, Leo Spitzer, atunci cînd, în **Bulletin linguistique**, XII (1945) considera limba română a **Romance language closer to the „state of nature” than is the rationalized and unified French** (p. 37). Se pare că victoria unui **sermo vulgaris latinus** este o constantă a limbii culturii noastre.

Alexandru Niculescu

Un roman al aducerii aminte

ROMANUL *Patriarhii**, al foarte activului scriitor Corneliu Leu, începe somptuos, cu scena înmormintării unui episcop. La ceremonie asistă un personaj ilustru pentru toți cei din jur, Gherasim Drăgan, fostul prim-secretar al județului respectiv, însoțit de o fată tânără și frumoasă. Deși simte privirile oamenilor ațintite asupra sa, Gherasim Drăgan nu răspunde întrebărilor mute și, impresionat de atmosfera sepulcrală, se lasă în voia amintirilor. În mod obișnuit lui îi place să decidă rapid și să acționeze energic, dar acum, având dintr-odată înțelegerea clară a faptului că este bătrîn și că funeraliile la care ia parte anticipă în fond propriile lui funeralii, retrăiește visător momente din viața sa plină de dramatism.

Romanul în întregime este, așadar, un roman al aducerii aminte. Autorul a găsit, inspirat, tonul care dă senzația că totul s-a petrecut „odinioară”. În ce anume constă acest ton este greu de precizat, așa cum este greu, de exemplu, de precizat ce anume face ca fotografiile dintr-un album să pară „de demult”. S-ar putea ca impresia să se datoreze ritmului lent al relatării, plăcerii de a întirzia asupra unor episoade luminoase și tendinței de a reveni obsesiv la încercarea de a clarifica ceea ce a rămas neclarificat. S-ar putea să fie la mijloc faptul că situațiile evocate sînt însoțite de fiecare dată de o concluzie de ordin moral, așa cum exponelele dintr-un muzeu poartă cîte o inscripție explicativă. Sau s-ar putea să fie vorba doar de frazarea nostalgică a povestirii, care pare murmurată de un om dus de gânduri. Cert este, în

*) Corneliu Leu, *Patriarhii*, Editura Cartea Românească.

orice caz, că sentimentul ireversibilității constituie o dominantă și că în permanenta lui întreținere constă valoarea literară a romanului.

Întîmplările pe care și le aduce aminte protagonistul cărții sînt un amestec insolit de peripeții romantice și împrejurări convenționale. Ca în romanele lui Eugen Barbu despre ilegaliști, biografia eroului are, în anii dinaintea instaurării regimului comunist, multe aspecte senzaționale. Gherasim Drăgan, de exemplu, a fost la un moment dat condamnat la moarte, a evadat, a luptat cu arma în mînă împotriva nemților pentru apărarea unui pod, alături de nimeni altul decît de episcopul care zace la începutul romanului pe catafalc. Tot Gherasim Drăgan este acela care, pe vremea cînd era lider al muncitorilor dintr-un port și figura pe toate listele cu suspectii ale poliției pentru că organizase greve de anvergură, s-a îndrăgostit de o cîntăreață dintr-o circiumă, Persida, ajunsă ulterior mare vedetă la Hollywood. Prin aceste — și multe altele — elemente pitorești, romancierul încearcă, și într-o oarecare măsură reușește, să „umanizeze” personajul. Trebuie însă spus că procedeul este exterior, semănînd cu decorarea casei înainte de primirea unui musafir. În psihologia eroului rămîne o destul de mare doză de convenționalism. El este — așa cum ni-l înfățișează autorul — retoric pînă și în gîndurile sale cele mai intime, neuitînd nici o clipă ce rol joacă în viața politică. Sentimentele omenesti pe care le trăiește — dragoste, dispreț, regret etc. — sînt prezentate ca o performanță: „iată — pare să spună Corneliu Leu —, Gherasim Drăgan, deși este activist de partid, trăiește, iubește, suferă

și el ca toți oamenii”. Dar, oare, raportul n-ar trebui inversat? Oare asemenea eroi de roman n-ar trebui gîndiți, înainte de toate, ca oameni, astfel încît misiunea pe care și-au asumat-o să-i transforme cel mult în niște oameni deosebiți și nu în altceva? Un ușor aer de ființă extraterestră — atît de frecvent în portretele de activiști din proza noastră de azi — are prin urmare și personajul lui Corneliu Leu, chiar dacă autorul a încercat să, repet, într-o oarecare măsură a reușit să construiască o biografie mai „lumească”.

Un personaj mai pregnant conturat este Vincentie Saghin, fostul tovarăș de luptă al lui Gherasim Drăgan. Vincentie Saghin întrușipează mediocritatea, ceea ce nu înseamnă nici pe departe că se înscrie în categoria oamenilor inofensivi. Prozatorul observă cu sagacitate că un asemenea ins lipsit de calități are calitatea de a prinde repede rădăcini, ca o iarbă rea și rezistentă. El nu iese niciodată cu pieptul gol în vijelia vremurilor, ci se apleacă și se strecoară abil, profitînd apoi la maximum de momentele favorabile. Spre deosebire de adevărații eroi ai unei revoluții, acești „Conu” Leonida de duzină se gîndesc întodeauna la o „penzie” pentru serviciile aduse (sau doar invocate în mod demagogic).

Un alt personaj care rămîne, după încheierea lecturii, în memoria cititorului este Persida. Desprinsă parcă din proza dintre cele două războaie mondiale, ea se remarcă prin firea pătimașă, prin gustul pentru aventură, prin plăcerea organizării unor lovituri de teatru. De la spălătură vaselor într-o circiumă din port și pînă la întoarcerea triumfală, în același port, la bordul unui iaht propriu, se poate presupune că există o perioadă de luptă grea cu

viața. Romancierul are însă ideea bună de a nu face un istoric al ascensiunii Persidei, tocmai pentru a nu-i diminua caracterul spectaculos.

Dar cel mai interesant personaj este, fără îndoială, înaltul prelat, care, departe de-a se mulțumi cu condiția de umil slujitor al bisericii, și-a trăit viața cu o mare intensitate, transformînd dogmele în principii maleabile, subordonate existenței. O notă de grandilocvență aduce în roman testamentul prin care episcopul lasă sarcina de-a păstori mulțimea lui Gherasim Drăgan, considerat de el — datorită unei clarviziuni de filosof al istoriei — cel mai potrivit succesor. Să recunoaștem că o asemenea predare-preluare, chiar dacă în intenția autorului este pur simbolică, rămîne o reprezentare prea teatrală a înlocuirii unei „religii” de către alta.

Scriș cu o mînă sigură, experimentată, romanul *Patriarhii* suferă doar de o anumită reticență în abordarea problemelor politice. Discuțiile despre comunism pe care le susțin personajele au, de exemplu, ceva oficial, nefiresc. Dacă ar depăși această senzație a existenței unui *tabu*, Corneliu Leu ar reuși, fără îndoială, — datorită și faptului că, după cît se vede, cunoaște bine viața de partid — să scrie o carte adevărată, pasionantă pe această temă. Dar și așa, cu deficiențele menționate, romanul său reprezintă o realizare meritorie.

Alex. Ștefănescu

Gravitatea jocului

IESIREA LA ȚĂRMURI* poate fi citită și ca un mic tratat de istorie scris cu procedeele prozei lui Borges. Situațiile sînt, bineînțeles, inventate, bălăile, înfrîngerile și victoriile despre care ne vorbește Andrei Brezianu nu le vom găsi în nici un manual de istorie. Totul este născocit, agresorii — pentru că despre ei este în primul rînd vorba — poartă nume fanteziste, cum ar fi Florizipel Battal sau Scarlat Herou, conducătorii de oști sînt denumiți și ei Babilic sau Nahlap, bălăile care au loc se poartă pe țărmuri imposibil de gă-

*) Andrei Brezianu, *Ieșirea la țărmuri*, Editura Cartea Românească.

sit pe vreo hartă... Timpul e și el scos din țîșni. Chiar dacă autorul are grijă să noteze cu meticulozitate științifică anul, luna și ziua cînd a avut loc cutare sau cutare bălăie, n-o să avem naivitatea să-l luăm în serios! Fără îndoială că Andrei Brezianu „se joacă”, dar să nu uităm, jocurile copiilor „de-a războiul” nu sînt altceva decît copia foarte fidelă a unor bălăii adevărate. Jocul nu e lipsit de filă, prin urmare, și tocmai de dragul semnificațiilor lui grave avem impresia că și-a scris Andrei Brezianu cartea. E adevărat că uneori textul ne oferă posibilitatea unor decodificări prea lesnicioase. Plăcerea de a te încurca în pădurea de simboluri, de a pierde drumul drept, de a nu afla pînă la capăt cam ce vrea

să spună autorul, atunci cînd inventează o anumită situație sau un anumit personaj, constituia, ca să spunem așa, marea atracție, farmecul prozei de tipul celei scrise de Andrei Brezianu. Misterul se păstra, de cele mai multe ori, neelucidat, în ciuda dorinței noastre puternice de a-i da de capăt. Rămînem, în astfel de situații, cu sentimentul că autorul a uitat în mod intenționat să ne ofere cheia cu care am fi putut deschide ușa ultimei încăperi și asta după ce ne-a purtat pînă ne-a năucit prin toate celelalte... În *Ieșirea la țărmuri* semnificațiile sînt mai puțin ambigue, iar textul se deconspiră în cele din urmă cu bună știință.

Cartea lui Andrei Brezianu ne oferă de fapt și un alt tip de lectură, cu implicații mai directe: ea poate fi citită, de pildă, ca un poem al cărui patetism, bine dozat, creează o reală tensiune susținută de-a lungul a aproape două sute de pagini. Un poem despre independență, precum și despre rezistența în timp a unor ziduri „refractare cuceririi cu sabia”. Pentru că, observă autorul cărții, „un agregat năvălitor în mișcare e vremelnic și el înseamnă mai puțin decît un întreg organic, solid și statornic”, decît „o mulțime crescută vertical, cu rădăcinile adînc înfipte în pămînt”...

În centrul lumii pe care o apără cu o atît de exemplară îndrăzneală eroul lui Andrei Brezianu se află două simboluri ale permanenței: casa și iubirea. Casa natală cuvînt în care se concentrează, cum ar spune Bachelard, toate „misterele bucuriei”, răspunzînd celor mai intime aspirații ale omului, de protecție, de apărare, poate fi și ea victima unor agresiuni brutale. În jurul acestui simbol prozatorul concentrează o seamă de reflecții care merită a fi subliniate: „...Pentru a putea fi locuită, o casă — a știm cu toții — trebuie să aibă ferestre, vaduri pentru lumina zilei; uși, vaduri către lumea din afară; încăperi deosebite, potrivite fiecărei în-deletniciri casnice și omenesti; artere sau conducte prin care să circule apa ori să fie eliminate deșeurile existenței cotidiene; hornuri prin care să circule respirația căldurii; o vatră, o plită, un cuptor, în inima încăperii unde se pregătește hrana, fără de care n-am putea trăi. Dar ce ne rămăsese din toate astea? Aproape nimic. Umbra unui uzurfruct... Dar pereții, grățiile, curțile în-

terioare, labirintul scăriilor dintre pivniță și pod, terasele, despărțiturile balcoanelor, parapetele, ușile masive, galeriile, ferestrele lăuntrice dintre odăi — multe dintre ele barate cu stîngii și drugi de fier — cămarile, alcovurile, celulele sigilate, subsolurile... acestea toate le numărașem și le știam. Socoteala elementelor clădirii — oricît de multe — dădea totuși, la adunare, o cifră finită, pe care singur o știam cu adevărat. Protectorii, cu tot inventarul lor, întorși cu precădere spre cele exterioare, porniți în necugetarea lor pripită pe lățiri încă și mai mari, trecuseră cu vederea multe și în primul rînd această față a lucrurilor. Suma odărilor nu era infinită...”

Cel de al doilea simbol, nu mai puțin pregnant decît primul, este iubirea: iubirea cu întregul ei protocol, solemnă și în același timp foarte pămînteană, chiar dacă ea se consumă undeva în virful unui turn, într-o odaie tapisată cu tomuri rare, înconjurată de vechi instrumente optice prin care poate fi admirat cerul înstelat. „Privind spre nord, la zenit, vedeam acoperișul cerului ținut cu argintul Casiopei, cu zimții lui Perseu și ochii Lebedei. Coborînd spre răsărit pe clinul boltei, vedeam la orizont pe Castor și Pollux. Lira către apus; spre sud descopeream, în crug înalt, tracțiunea luminoasă a Andromedei cu Pegas, iar jos, la geana sumbră a zării, către est, pe Eridan, ca o sabie frîntă...”

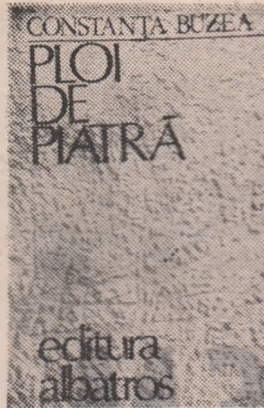
În *Ieșirea la țărmuri*, Andrei Brezianu, spirit cultivat, eseist de reală pătrundere și finețe, ne relevă o nouă latură a talentului său. Chiar și atunci cînd vrea să ne dea impresia că se joacă, autorul acestui incitant roman-eseu o face cu toată seriozitatea.

Sorin Titel

HORIA ROȘCA: Peisaj (Galeriile de artă ale Municipiului București)

Iluzia palidă

Alec Duma

„Partea mea de aer“
(Editura Cartea Românească)

DINTOTDEAUNA mi-a plăcut în poezia Constanței Buzea felul în care este sugerată mișcarea sufletească prin miraculoasele modificări ale percepției lumii exterioare. Confesiunea se plasează într-un spațiu reflexiv căutând generalitatea în experiența imediată, impersonalitatea în trăirea subiectivă. Ea descrie sentimentele indirect prin discreta lor lucrare asupra modului de a privi universul înconjurător, de a-l asimila și de a-i oferi semnificații. Orice stare — și la Constanța Buzea ele sînt încordate și reținute ca un țipăt mut, dramatic și neexaltat — determină tulburări ale imaginii spectacolului lumii și tocmai această imagine poezia o reține ca o fină peliculă. Iată această dezolare, această rătăcire în golul suferinței, cîntată în ritmul legănat al unei alinări somnolente: „Crizanteme, frunze de tablă, planoare / Olane sub mușchi verde în cartierul liniștit, / Semne de toamnă, ploaie în așteptare, / Praful dublind impresia de suflet canonit. // Șiruri lungi de cocoare și giște alunecă / Înspre capătul lumii, dar sînt din hirtie fosnind, / Dincolo de norii încremeniți în plumb se întindecă, / E o tiparniță cerul înămolit într-un grind. // Capătul lumii deschide poarta sfios, / Acolo iluzia palidă intră la rețopit, / Cum s-o ajut de atît de departe, de jos, / Dezolată uitîndu-mă în asfințit.“ (Tipar). Efortul de a reprezenta o stare prin drama percepției, a privirii întoarse spre afară nu indică o exteriorizare salvatoare, ci, paradoxal, o interiorizare coșmarescă. Lumea se mișcă perpetuu în ritmul nervilor, al durerilor și inhibițiilor, al revelațiilor și fragilității senzoriale a ființei, poezia trăiește din invenția acestui spațiu mereu alunecător al confesiunii, foarte concret și vaporos, aproape salbatic în dinamismul lui. Lirismul, izvorit din această deformare fascinată a percepției sub influența sentimentelor, reveriilor, are un ton cald, de imaculată tandrețe. Versurile Constanței Buzea au o vrajă protectoare, te învăluie, te chinuiesc blind,

*) Constanța Buzea, *Ploi de piatră*, Editura Albatros, 1979.

suav. E mai întîi o melopee adormitoare care te trage spre profunzimi. Acolo se aud sunete acute înăbușite, ce produc o bruscă tulburare. E mai apoi confortul simbolurilor — poezie cu flare și miei, păsări, căprioare, viscol, șarpele casei, cu anotimpuri copilărești de clare — care te împinge încet în problematica morală, în tensiunea bolii existențiale. „Nu se văd din iarbă miei / Care lîng sărata mină / A ciobanului cel tînăr / Imbrăcat în strai de lină, / Și ciobanul este norul / Care-n duhul lui se suie, / Sufletul îmi plînge singur / Ca un Crist desprins din cuje. // Ploaie nor asupra turmei, / Și numim asceză varul / Lin topindu-se-n orbită / Nevăzută-a picăturii. / Cască, latră lîngă paznic / Ciinele cu cerul gurii / Roz în umbră; / neagră-n soare / Limba lui ca minutarul.“ (Roz în umbră). Orizontul fluid și transparent al acestor poezii se deschide spre o severă evaluare morală a gesturilor, spre o stare de încordare reflexivă asupra vieții. Poeta trăiește, mai ales în ultimele volume și în recentul *Ploi de piatră**, un sentiment al destrămării care pune sub semnul întrebării certitudinile și experiențele trăite, ajungînd la meditații dureroase asupra realității convingătoare a preceptelor etice, asupra binelui și răului, asupra responsabilității destinului, asupra friabilei memorii căreia îi închină un poem remarcabil: „Memoria se ceartă cu omul și pleacă, / Trece peste pietre și peste nisip, / Pietrele vin de undeva. / Nisipul ajunge departe. // Stau ca și ele-n picioarele riului, / Jurînd ca și ele că mă voi întoarce, / Amintindu-mi urmele naive / Pe care le las. // Dar memoria se supără și pleacă. / Și mi se face dor de ea / Ca de un cataclism. // În fața gîndului / Pe care sufăr să-l recapăt, / În fața nimicului / Stă mereu cineva. // Nu-mi pot aminti cine este, / Dar are ochi mari, urechi lungi, / Nări goale / Și degetele averse să mă atingă, // Să-și amintescă de mine, / Stă în fața mea infometat, / Înselat, / Un rudiment.“ (Memoria se ceartă cu omul). Încîlnația spre o poezie a evaluării etice a stărilor împinge uneori ex-

presia într-un spațiu arid ca în *Topit în spatele oglinzii* sau *Orice mișcare e o schimbare în soartă* și chiar *Sortitul din tirziu*, mai enigmatică, mai freamătătoare. Confesiunea esențializează o dramă subtilă — conflictul dintre existența devorator adormitoare a interiorității și neașteptata agresivitate a destinului. „De cite ori rămînem singuri / Iubim grădinile profunde / Cu bestii somnolind închise“, spune poeta mărturisind voluptatea retragerii în sine, a zbaterilor tainice în universul intim, conviețuirea cu himerele familiare. Un anume accent melodramatic care adesea rafinează paradoxal poemul aruncă peste spațiul acestei neliniști un vâl mișcător: „De mare vorbește, / Prilejul e sfînt, / Distrus pare digul, / Îl bat valuri ca de pămînt, / Cald viscol de apă, / Surpate nisipuri, furtuna ucide / Culoarele mării, / Făpturile lumii lichide // Sunt plaje-nguste, / Furate de pietre sălcii, / Trec păsări de tablă / Mările ori șterse-n viltoare, / Departe, pe zare o insulă / Cade din soare, / Pe tărîmurii ei se salvează / Meduze-copii. // Zile de nervi, / Orașul în aburi se plimbă, / Inspiră singurătate, / Retragere în amintiri, / În cărți, în nesomn, / În delir, / Sfîla se schimbă-n cuvinte, / Curajul în taină se schimbă. // Copiii desculți / Lăsați sunt să zboare, // Castelele lor de nisip / Măcinate în spuma subțire, / O repede-n timp regăsim — / Vărateca noastră gîndire, / Iluzii de aer, de dor / Și de asemănare.“ (Furtună).

Există în poezia Constanței Buzea un amestec straniu de severitate și blîndete, de discreție și destăinuire, de convulsie și calm. Melodia proprie care își pune pecetea pe fiecare vers făcîndu-l identificabil cu ușurință ține de această complexitate a atitudinii.

Dana Dumitriu

■ Și în cel de al treilea volum al său, intitulat *Partea mea de aer*, Alec Duma continuă să combine tradiționalismul nostalgic cu confesiunea nudă impulsivă de un elan vitalist. Dar ceea ce nu totdeauna autorul a reușit să facă este tocmai transformarea confesiunii în poezie, adică scoaterea din stadiul de album și repunerea în circuitul liric: „N-am să te știu chiar de te-ai recunoaște / nu pot să fug de sufletul din mine / iar umbletul uitat pînă la tine / nici glezna mea de-acum nu-l mai cunoaște / Dar nici de lume nu mă pot ascunde / o spaimă parcă-n singe îmi pătrunde“ (*Statuia*) sau „De-mi deschid povestea / și o spun tîcînd / trece-n susul vieții / singele arzînd / Dar o-nchipuire / îmi aleargă-n trup / cînd din stea lumină / nu pot să mă rup“ (*Basmul de pămînt*).

Economia metaforică e lesne de văzut, nu rareori poetul folosește ideea ca nucleu liric: „Am încercat să cred că știu de mine / că sînt și eu nu numai întrebare, / ci zbor de ape și pămînt de soare / și un auz în ziua care vine / Dar cînd am vrut să mă aud mai tare / m-am răcît prin nopțile străine — / și mi-am ascuns tăcerea-ntr-o ruină / la mijloc între vis și căutare“ (*Cînd trebuia să creadă*). Aerul „orb de tristăre“, zborul, ploaia, stelele, pămîntul, iarba sînt simboluri ale perpetuării, ale unei continue nașteri, expuse în planuri contradictorii: ființa reală și ființa ideală: „Urechea de-ar putea să mă audă / și ochiul-n zbor aripa să mi-o creadă / eu mie însumi n-aș mai fi o pradă / cu tîmpla de lumina ploii udă“. (*Din timp de război*).

Poezia inspirată din sentimentul legămintului cu patria se vrea ancorată în prezent, în realitate, chiar dacă-i rostită mai stîngaci: „Să ai o țară — suflet sfînt de mamă / la împlinirea ei să-ți fie gîndul / cu numele-i în singe îngîndindu-l / din leagăn pînă-n clipa de aramă / Să zbori cu ea cînd vremea ei o cere / zîdindu-ți viața-n viața ei eternă, / în ea găsești întreaga ta avere“ (*Să ai o țară*). Stările sufletești sînt prinse în clemele unor imagini reușite: „Cum mi-am deschis în singe căutarea / cînd valul meu de sete urcă marea“ sau „O să mă pierd în propria-mi tăcere / cum firele-n auz și în veghere“.

Printr-o îmbogățire a registrului liric, Alec Duma, poet cultivat, își va afirma pe deplin personalitatea.

Viorel Varga

Prima verba

Un studiu tipologic

■ DEMN de toată stima este studiul lui Ioan Adam apărut într-o binecunoscută serie a Editurii Minerva și dedicat unui scriitor important de la cumpăna veacurilor 19 și 20 (*Introducere în opera lui Duiliu Zamfirescu*). Neîntînd un admirator al acestui scriitor (odinioară literatură lui mi se părușe fadă și excesiv tezisă), aproape că-l uitasem iar recitirea la care m-a obligat apariția cărții lui Ioan Adam, deși cu o seamă de nuanțări impuse mai curînd de experiența lecturii decît de starea estetică a operei, nu m-a făcut să-mi schimb mai vechea impresie. Nici studiul lui Ioan Adam, realment valoros ca expertiză critică, nu modifică imaginea ce-o aveam, ba, aș zice, într-un anume fel o încurajează. Sprijinit la începuturi de Maiorescu, primit cu răceală de criticii de la 1900 (Gherea, Chendi, Iorga, Sanielevici, Tomescu, Densusianu, mai puțin Dragomirescu), cu respect dar fără entuziasm de cei interbelici (Lovinescu, Călinescu, Cioculescu), comentat mai mult sau mai puțin monografic de literaturii ca G. Dimitriu (?), N. Petrașcu, Lucian Predescu, Mariana Rădulescu (?), restituit, în deceniile din urmă, în ediții succesive și în două ample monografii de tip tradițional biografic (M. Gafița, Al. Săndulescu), Duiliu Zamfirescu reprezintă un caz al literaturii noastre moderne, nu doar pentru că impopularitatea din timpul vieții s-a răsfîrțat și în receptarea ulterioară ci, mai ales, pentru două atribute de ordinul psihologiei creației care i-au dominat activitatea literară și pe care, cu finețe și bună intuiție critică Ioan Adam le pune în discuție: mobilitatea intelectuală și estetică, pe de o parte, exprimată într-un vacarm de contradicții iar, exterior, în tensiunea spre experiment, și, pe de altă parte, nepotrivirea dintre vocație și aspi-

rație conducînd la bovarism. Între ele aceste două atribute stau în raport de excludere sau, cel puțin, de contrazicere. Asta, teoretic. În practica lui Duiliu Zamfirescu însă ele s-au hrănit reciproc, de unde și particularitatea. De acord cu Ioan Adam cînd spune că „în trecut din care ni-l aduce cu solemnitate istoria literară el trăiește de fapt în viitor“, mă întreb însă dacă această constatare, oricît de exactă ar fi, poate să explice singur traseul literar al lui Duiliu Zamfirescu, un traseu totuși mai bogat în defecte decît lăsa criticul să se creadă. Dealtminteri simpatia exegetului față de obiectul cercetării sale, evidentă desigur, nu depășește limitele impuse de spiritul critic.

Metodologic, studiul lui Ioan Adam prezintă două aspecte interesante. Mai întîi dezinteresul pentru biografic, în înțelesul curent de fișă istorică a vieții scriitorului, cuplat cu un maxim interes pentru o critică tipologică și ideologică a literaturii; al doilea, neglijarea contribuțiilor critice anterioare, de care se ține totuși seama dar nu atît în sensul unei critici a criticii cît în sensul unei relativizări a clișeele, și apelul masiv la mărturisirile scriitorului din corespondența cu Maiorescu, socotită ca revelatoare prin durată (două decenii) și prin semnificația documentară. Așadar un Duiliu Zamfirescu analizat din unghi tipologic (ideologic), și, deopotrivă, scriitorul „prin el însuși“. Un capitol ce urmărește „etiologia unei legende“, a impopularității, clarifică, din perspectiva mai sus amintită, tipul de scriitor reprezentat de Duiliu Zamfirescu, pentru ca următoarele să aibă în vedere tipul de literatură practicat de acesta, respectiv proza, memorialistica, dramaturgia și poezia. Spațiul cel mai întins e rezervat, se înțelege, prozatorului. Ioan Adam face o descriere tipologică a

personajelor, a situațiilor și a mediilor simultan cu descrierea ideologică (probleme, idei, teme). Concluziile la care ajunge, de nu sînt noi, sînt cu siguranță bine argumentate. Criticul e preocupat mai puțin de originalitatea unor speculații spectaculoase și mai mult de soliditatea argumentației. De pildă pentru a dovedi că scriitorul „are nevoie de o ficțiune socială (împăcarea ipotetică dintre boieri și țărani) pentru o demonstrație care de la un volum la altul devine preponderant națională [...] Inițial cele două aspecte conturau axele coordonatoare ale unei singure fresce. [...] Oboseala, limitele imaginației, factorii emoționali au impus segmentarea a ceea ce fusese gîndit unitar“, criticul face un excurs tipologic polivalent în romanele și nuvelele scriitorului dar și în memorialistica lui. Mai puțin interesante sînt paginile de analiză a dramaturgiei unde se simte efortul de a scoate numai decît apă din piatră seacă. În schimb cele dedicate poeziei subliniază, ca efect involuntar al unui demers comparatist, sincronizarea mimetică, formă și aceasta de bovarism literar. Parcă bănuind că perenitatea sub regim estetic a literaturii lui Duiliu Zamfirescu e indolelnică, Ioan Adam încearcă o compensație în afirmarea conștiinței teoretice a scriitorului, reală într-adevăr și cam neglijată pînă la studiul de acum, dacă trecem peste receptarea polemică din epocă. Bine scrisă, evitînd mare parte din clișeele proprii cercetării de aspect monografic, *Introducere...* lui Ioan Adam recomandă un critic minuțios și disciplinat în perimetrul istoriei literare.

Laurențiu Ulici

Calendar

- 23.I.1928 — s-a născut Mircea Horia Simionescu
- 23.I.1940 — s-a născut Ileana Mălăncioiu
- 23.I.1944 — — s-a născut Valentin Tașcu
- 24.I.1889 — s-a născut Victor Eftimiș (m. 1972)
- 24.I.1893 — s-a născut Else Kornik
- 24.I.1919 — s-a născut Nicolae Nasta
- 24.I.1927 — s-a născut Teofil Bușegan
- 25.I.1911 — s-a născut G. G. Ursu
- 25.I.1931 — s-a născut Ion Hobana
- 25.I.1934 — s-a născut Val. Gheorghiu
- 26.I.1915 — s-a născut Marcel Aderca
- 26.I.1920 — s-a născut Ion Frumosu
- 26.I.1925 — s-a născut Nicolae Balotă
- 26.I.1931 — s-a născut Hedi Hauser
- 26.I.1935 — s-a născut Corneliu Sturzu
- 26.I.1940 — s-a născut Grigore Zanc
- 26.I.1941 — s-a născut Adi Cusin
- 27.I.1909 — s-a născut Petre Pascu
- 27.I.1920 — s-a născut Vladimir Ciocov
- 27.I.1947 — s-a născut Vasile Sălbăjan
- 28.I.1889 — s-a născut Martha Blădescu (m. 1973)
- 28.I.1920 — s-a născut Ion Herdan
- 28.I.1927 — s-a născut Gheorghe Grosu
- 28.I.1932 — s-a născut Irimie Străuț
- 29.I.1895 — s-a născut D. D. Roșca
- 29.I.1895 — s-a născut Paul Constant
- 29.I.1896 — s-a născut Mihai Meșandrei
- 29.I.1939 — s-a născut Mircea Popa
- 30.I.1852 — s-a născut Ion Luca Caragiale (m. 1912)
- 30.I.1909 — s-a născut Ion Munteanu
- 30.I.1910 — s-a născut A. G. Valde (m. 1965)
- 30.I.1915 — s-a născut Viorica Tomescu
- 30.I.1924 — s-a născut Nagy Pál
- 30.I.1932 — s-a născut Dinu Săraru
- 30.I.1934 — s-a născut Hans Liebhardt
- 31.I.1897 — s-a născut Const. Atanasiu
- 31.I.1926 — s-a născut Dominic Stanca (m. 1978)
- 31.I.1929 — s-a născut Constantina Mateescu
- 31.I.1930 — s-a născut Marta Cosmin
- 31.I.1937 — s-a născut Mircea Mica

UMANISM ȘI ACȚIUNE POLITICĂ

UMANISMUL reprezintă o dominantă a personalității președintelui României. Umanismul ca mod de gândire și de acțiune, ca atitudine culturală, umanismul ca stil de viață. Rădăcinile sale se află în adâncuri de istorie și civilizație. Mai ales trei asemenea izvoare nesecate de țării morale își află în persoana tovarășului Nicolae Ceaușescu o strălucită sinteză.

Umanism socialist și omenie românească

ESTE vorba înainte de toate de **patriotismul** său adânc, sincer, de totală identificare a gândurilor și aspirațiilor sale cu cele ale poporului român. Iată deci o primă sursă a umanismului ce-l caracterizează toate actele de politică internă sau externă, întreaga sa personalitate: este umanismul ca filon principal al civilizației românești, ca o determinare de esență a spiritualității poporului nostru. Este acea **omenie românească** — ospitalitate, generozitate, o acută conștiință morală a bine-lui, aprecierea oamenilor după destoinicia, cinstea și patriotismul lor, un suflet larg deschis spre lumea valorilor autentice, o omenie în care blindețea, bunătatea, sentimentul de prietenie și frățietate se îmbină cu fermitatea, curajul, neînduplecarea, intransigența atunci când e vorba de interesele fundamentale ale țării, de însăși ființa noastră istorică. Grație partidului și ideologiei sale ce călăuzește ferm poporul spre culmile de lumină și fericire ale comunismului, grație mai ales „erei Ceaușescu” din istoria contemporană a României, cu o densitate fără precedent a faptelor de cultură și civilizație, omenia românească — nucleul spiritual focalizator și totodată iradiant, de țării sufletești, de fălci destrămate de bezne în noaptea vitregiilor istorice ale trecutului — devine **omenie comunistă**, se încarcă mereu cu noi și noi valori și continuă să fie marca de noblete spirituală a poporului pe o traiectorie superioară a devenirii sale. Secretarul general al partidului întru-chipează omenia comunistă în gândurile și faptele sale. Pentru poporul român și pentru tovarășul Nicolae Ceaușescu aceasta înseamnă a promova consecvent, la scara socială și națională, în raporturile dintre oameni și în raporturile dintre națiuni, valorile binelui și demnității, ale cinstei și omeniei, ale egalității și dreptății. „Întotdeauna poporul român a fost animat de sentimente de prietenie, de colaborare, și-a manifestat în mod propriu sentimentele sale de dreptate națională și respect față de om”, evidențiindu-se că „Totmai acest spirit de deplină dreptate și egalitate, de respect al națiunilor, al popoarelor, al oamenilor” călăuzește politica internă și externă a României socialiste. „Nu se poate vorbi de un umanism atunci când nu se recunoaște dreptul fiecărei națiuni, al fiecărui popor de a fi deplin stăpîn pe destinele sale, de a se dezvolta așa cum dorește, fără teama vreunei agresiuni sau intervenții de orice fel”.

A face din umanism, din omenia comunistă, nu numai un principiu al raporturilor dintre oameni, un criteriu fundamental în aprecierea acestora, dar și un principiu al raporturilor dintre națiuni, vădește țării morală, încredere în capacitatea popoarelor de a-și construi viața așa cum doresc, după propriile lor vocații specifice, fără constrângere și amestec din afară, încredere mai ales în bunul simț, în maturitatea politică și resursele de conștiință morală și creație spirituală ale propriului popor. Experiența istorică a arătat că poporul nostru a putut să înfrunte și să depășească numeroase momente de grea cumpănă și să se afirme ca o voce distinctă, autonomă și

originală datorită însușirilor sale morale — eroism și bărbăție în luptă, hărnicie, onestitate, blindețe, o înțeleaptă, cumpănită și dreaptă judecată a lucrurilor decantate și cristalizate în omenia românească, dar și pentru că în toate aceste momente, la bine și la rău, am avut parte de omul care ne trebuia spre a rămîne noi înșine și a ne proiecta în istorie cu noi și noi disponibilități creatoare. Este o șansă pe care nu toate popoarele o au sau nu o au în acele momente cruciale când se hotărăște destinul unei comunități umane. Materialismul istoric respinge ideea eroului providențial al istoriei care exclusiv prin forța geniului său ar determina mersul evenimentelor, dar nu pe aceea a eroului născut și format din fibrele cele mai alese ale sufletului național, întruchipînd năzuințele cele mai bune ale poporului și asumîndu-și conștient

tic”) ce consideră umanismul ca un fenomen ideologic opus științei, cunoașterii și spiritului științific, un fel de boală a copilăriei socialismului, expresie a unei afectivități necontrolate, a imaturității raționale. Pe de altă parte, umanismul a fost și mai este pus în cauză de toate acele viziuni dogmatice care fetișizează o serie de noțiuni politice — cum este aceea de putere — pierzînd din vedere omul, personalitatea și forța creatoare a acestuia; în aceste cazuri este vorba nu numai despre o denaturare grosolană a teoriei dialectice marxiste, dar și a practicii sociale socialiste — cu efecte profund nocive pentru însăși cauza socialismului. Nici țara noastră nu a fost scutită într-o anumită perioadă de asemenea deformări. Iată de ce pentru noi **epoca Ceaușescu**, perioada de după Congresul al IX-lea, echivalează, pu-

socialiste, decurgînd din negarea (desființarea) vechilor relații de exploatare, asuprire și inechitate între oameni, din statornicirea unui nou tip de relații sociale între oameni. Acest proces revoluționar reprezintă o premisă necesară, obligatorie. Ea este, însă, insuficientă pentru afirmarea unui umanism autentic ce nu se mulțumește să proclame valoarea omului ca scop (ca în unele din vechile umanisme, sincere, generoase dar inefficiente sub raport social); este necesar un asemenea sistem de organizare a întregii activități sociale — politice, economice, culturale — în care să prevaleze valorile umaniste ale creativității, ale libertății și inițiativei oamenilor, ca indivizi, colectivități sau mari comunități. Revoluția politică la nivelul macrostructurilor sociale poate fi punctul de plecare al celei mai adânc răscoli-

și responsabil menirea de a fi slujitor devotat al poporului, de a realiza în actele sale o sinteză a vrierilor sale celor mai de preț. Or, președintele României este azi tocmai acest om, pentru că profilul său spiritual-moral, umanismul intrinsec al personalității sale, al tuturor actelor sale politice și culturale sint întruchiparea la cote înalte de trăire și frumusețe morală a profilului spiritual-moral și al umanismului — ca omenie, ca stare de spirit și nu doar ca o vagă năzuință intelectuală — ce caracterizează poporul român.

Dimensiunea umanistă a gândirii marxiste

O ALTĂ sursă fundamentală din care își extrage seva omenia comunistă a tovarășului Nicolae Ceaușescu o constituie umanismul funciar, defini-toriu al concepției marxiste, teoria și practica revoluționară a clasei muncitoare. După cum se știe, dimensiunea umanistă a gândirii marxiste a fost și este controversată. Pe de o parte de acei structuraliști de orientare marxistă ca L. Althusser („antumanismul teore-

tem spune, cu o adevărată renaștere — restabilirea și vitalizarea valorilor autentice umaniste ale teoriei marxiste și ale practicii socialiste. Îi datorăm deci, pe lângă redobîndirea unui sens superior al demnității naționale, cu toate implicațiile valorice în gîndirea și practica politică, restabilirea semnificațiilor umaniste ale teoriei și practicii marxiste. „Esența umanismului revoluționar — spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu — constă în situarea omului în centrul întregii preocupări și activități a societății și, în același timp, în stabilirea unor raporturi armonioase organice între individ și colectivitate. Umanismul revoluționar concepe afirmarea și dezvoltarea plenară a personalității umane nu izolat, ci în cadrul ansamblului societății, promovînd principiul rațional și generos, potrivit căruia fericirea personală nu se poate realiza încălcînd dreptul la fericire al altora, ci numai în cadrul înlăturării fericirii generale a colectivității, a poporului, a umanității. Aceasta este forma superioară cea mai avansată a gândirii umaniste, expresia realistă, nu utopică, a înlăturării idealului de dreptate și egalitate pe pămînt”.

Umanismul reprezintă o dimensiune organică, intrinsecă a teoriei și practicii

toare și atotcuprinzătoare revoluții din istoria civilizațiilor numai dacă pe temelul ei se elaborează o strategie a progresului armonios, echilibrat, științific și realist fundamentată și în același timp vizionar-romantică. Superioritatea noii civilizații, așa cum e concepută de partidul nostru și de secretarul său general, nu este și nu poate fi de început una de ordin tehnic — avînd în vedere nivelul economic foarte scăzut de la care s-a plecat — dar ea poate afirma superioritatea pe plan social-uman și moral-cultural. Tăria socialismului, capacitatea sa de a influența și modela sufletele oamenilor și de a schimba fața lumii nu stau în forța armelor, în împărțirea și reîmpărțirea sferelor de influență prin violență sau prin mijloace „pașnice” (for militară avînd doar țeluri de autoapărare), ci în capacitatea de a făuri practic o lume a dreptății, libertății și egalității, o lume clădită pe valorile binelui și frumosului, pe adevărurile științifice și pe cele etice.

Socialismul e singura orînduire care poate realiza o **revoluție a condițiilor umane** — alternativă necesară și salvatoare față de pericolele tehnocratice, dezumanizante ale unei civilizații revoluția științifică și tehnică nu sco-

CĂ

ci sporește decalajul dintre săraci și bogați (pe plan intern și internațional), ea nu rezolvă ci complică și mai mult numeroasele stări de criză. Printre conceptele de mare însemnătate și bogăție teoretică elaborate de gânditorul politic umanist care este președintele României amintim — în ordinea de idei a acestor însemnări — pe cele de **revoluția umanistă și civilizație spirituală superioară**. O revoluție umanistă este tocmai aceea care — pe temeiul desființării exploatarei și a instaurării unei noi orînduirii —, își propune și urmărește cu consecvență transformarea revoluționară a statutului existențial și a conștiinței oamenilor, a laturilor obiective ca și a celor subiective ale vieții lor. O revoluție umanistă este aceea în care toate mijloacele de acțiune, în toate sferele de activitate — de la agregate și mașini, pînă la diverse forme de organizare și instituționalizare, crearea și difuzarea unui tot mai bogat set de valori spirituale — totul este subordonat omului, bunăstării și fericirii sale, înfloririi multilaterale a personalității sale. Oamenii nu mai sînt simpli beneficiari pasivi sau chiar manipulați ca în societatea de consum, ci participanți activi la viața social-politică și culturală a țării.

Ideea lui Marx despre omul total al comunismului este renăscută în politica umanistă a partidului și statului nostru, în concepția umanistă a tovarășului Nicolae Ceaușescu despre caracterul multilateral al reconstrucției societății și omului, despre civilizația comunistă. Președintele țării a restabilit, în gînlirea și acțiunea sa, esența umanistă a învățăturii marxiste; a făcut-o însă într-un chip original, ținînd seama de transformările fundamentale ale lumii contemporane, îndeosebi implicațiile și consecințele celor două mari revoluții, de tradițiile, trăsăturile pecifice, de aspirațiile și tendințele ele mai înaintate ale civilizației românești. Se atrage atenția, și nu o dată, asupra faptului, de mare însemnătate pentru activitatea cultural-educativă, că „fiecare om are individualitatea și personalitatea sa bine distincte. De aceea, înarmîndu-i pe oameni cu cele mai înaintate cuceriri ale cunoașterii, trebuie să dezvoltăm valorile morale și virtuțile umane specifice fiecărui cetățean, în strînsă concordanță însă cu îndrindirea filosofică și etica socială revoluționară, caracteristice orînduirii noastre noi socialiste și comuniste. Trebuie să existe deplină claritate: nu propunem și nu ne putem propune uniformizarea omului. Aceasta ar fi o absurditate, un nonsens. Noi acționăm pentru formarea unui om de omenie, a unui om pregătire multilaterală, a unui omunist de omenie. Urmărim crearea condițiilor celor mai propice ca omul să se poată manifesta plener în toate omenile vieții sociale, fiecare cu capacitățile, personalitatea și felul de a fi în spiritul comun întregii societăți, dragostei de dreptate și adevăr, al curajului și cinstei al simplității, al tăcerii de a lucra împreună cu alții pentru fericirea proprie, pentru fericirea întregii societăți“.

Se întruhipată în cuvintele de mai sus o întreagă filosofie umanistă — filosofia poporului român care a dezvoltat, pe temeiuri științifice marxiste, filosofia partidului. Reținem din ea nu mai refuzul unilateralității și uniformizării, trăirea și funcționarea solidară valorilor, dar mai ales armonizarea lorilor cunoașterii științifice cu cele ale conștiinței morale. Divorțul dintre aceste planuri ale spiritului reprezintă o altă cultură și în alte societăți un fapt notoriu și chiar un resort de dezvoltare spirituală. Pentru **etnosul spiritual** românesc, cunoașterea științifică nu este fi nicidecum contrapusă înaltelor valori politice și morale, menite să asigure o finalitate umanistă cuceririi științei, să contribuie la ridicarea

rea omului pe noi trepte de civilizație și nu la amplificarea absurdă a armamentului de distrugere.

Umanismul ca stil de gîndire și acțiune politică

CEA DE-A treia sursă — sugerată în cele spuse — din care provine umanismul, ca stil de gîndire și acțiune, al tovarășului Nicolae Ceaușescu este, desigur, concordanța dintre gînd și faptă, dintre proiect și acțiune. De aici constanțele sale preocupări pentru democratizarea societății românești, a tuturor domeniilor de activitate. Democrația socialistă se bazează pe proprietatea socialistă asupra mijloacelor de producție dar nu este pur și simplu un dat, un efect automat al acestei proprietăți, ci al construcției politice și morale conștiente, iar un corelat fundamental al ei este **libertatea** — indivizibilă și națiunilor — de a acționa conștient și responsabil pentru afirmarea propriei personalități, pentru făurirea propriului viitor. Este de neconceput o democrație reală fără libertatea oamenilor, ce nu se judecă, precizează tovarășul Nicolae Ceaușescu, numai după condițiile materiale de trai, ci și prin libertatea de gîndire, de exprimare nestîngherită a opiniilor, de manifestare activă în toate domeniile

vieții sociale și de participare la conducerea societății.

Fără a insista aici asupra măsurilor de ordin politic și juridic, precum și asupra principalelor etape pe care le-a cunoscut procesul de perfecționare și adîncire a democrației socialiste în patria noastră, se cuvine subliniat că Congresul al XII-lea al partidului și Congresul al II-lea al Frontului Democrației și Unității Socialiste marchează o etapă nouă, superioară a acestei dezvoltări. Crearea și consfințirea organizatorică-instituțională, pînă la nivel central, a organizațiilor proprii ale democrației socialiste — parte componentă, organică a F.D.U.S., reprezintă un element original de filosofie politică umanistă a președintelui României, precum și de înnoire a practicii politice, întrucît se creează astfel cadrul necesar optim pentru ca toți cetățenii țării, indiferent dacă sînt sau nu membri de partid, să poată participa la dezbaterile, prin „Tribuna democrației“, a tuturor problemelor de interes național sau local, obștesc sau personal, la o mai bună rezolvare a lor, la orientarea și conducerea vieții sociale. Așa cum se subliniază în Cuvîntarea tovarășului Nicolae Ceaușescu la Congresul al II-lea al F.D.U.S., dispunem astfel de un „sistem unitar de conducere a țării de către popor“, de o „democrație economică și socială de tip nou care ne permite să valorificăm larg inițiativa, experiența și capacitatea de creație a maselor în toate domeniile de activitate“. Astfel conceput,

Portret de Ion Jalea

F.D.U.S. devine cel mai larg, mai cuprinzător organism al democrației socialiste, asigurînd o formă nouă, superioară de unitate a întregului popor, de exercitare a drepturilor democratice ale tuturor cetățenilor, de focalizare și organizare a întregului potențial de inițiativă și energii creatoare ale poporului român angajat în făurirea celei mai drepte și umane societăți, capabilă să asigure tuturor și fiecăruia în parte toate premisele necesare de ordin obiectiv și subiectiv pentru realizarea plenitudinară a personalității, pentru victoria definitivă, teoretică și practică, a filosofiei umaniste a păcii și libertății, a unei societăți în care valoarea supremă pentru om să fie într-adevăr omul. Pentru a se edifica o atare societate sînt necesare o gîndire umanistă și o politică umanistă consecvente, ca acelea pe care le promovează partidul, tovarășul Nicolae Ceaușescu —, în sensul de a concepe toate faptele noastre de construcție civilizatorie în funcție de idealul, științific fundamentat și cuceritor-romantic, al fericirii omului ca individualitate și ca națiune, în sensul că „tot ceea ce se realizează astăzi în țara noastră este în folosul întregului popor, că țelul suprem al politicii partidului, esența societății socialiste multilateral dezvoltate este asigurarea bunăstării și fericirii omului, a întregului popor, ridicarea gradului de civilizație a națiunii noastre socialiste“.

Al. Tănase

Decebal

Mircea cel Bătrîn

Intrarea lui Mihai Viteazul în Alba Iulia

Lupta pentru unitate statal-politică — permanență a istoriei românilor

DECENIUL al IX-lea, magistral prefigurat prin documentele Congresului al XII-lea al Partidului Comunist Român, debutează cu aniversarea împlinirii a 2050 de ani de la constituirea pe aceste meleaguri a statului dac centralizat și independent de către Burebista — moment de cea mai mare importanță în istoria multimilenară a poporului nostru.

Pe teritoriul de astăzi al României s-au succedat de-a lungul mileniilor, corespunzător legilor obiective ale dezvoltării istorice, orinduirile sociale cunoscute pe plan universal, acumulându-se o bogată civilizație materială și spirituală. Primele știri scrise despre teritoriul patriei noastre și oamenii care l-au locuit datează de aproximativ 2500 de ani. Ele vorbesc de geți sau daci, despre care marele istoric al antichității, Herodot, scria că sînt „cel mai viteji și mai drepi dintre tracii”.

Începînd din a doua jumătate a secolului I. î.e.n., societatea geto-dacă a cunoscut o mare dezvoltare care a dus la apariția claselor sociale și a primelor elemente de organizare statală. Așa cum se apreciază în Programul Partidului Comunist Român, „o importanță deosebită a avut organizarea statală traco-dacică, ce a atins punctul culminant în perioada regatului lui Burebista”. Ridicarea statului dac în sec. I. î.e.n. se explică printr-un complex de factori: în primul rînd, creșterea puterii economice a societății; apoi ivirea unei personalități politice și militare remarcabile.

Stadiul atins de această societate, condițiile externe favorabile și acțiunea politico-militară a lui Burebista, apreciat așa cum rezultă din inscripția de la Dionysopolis în onoarea lui Acornion ca fiind „cel mai mare dintre toți regii care au domnit vreodată asupra Traciei”, au permis să se creeze, în jurul anului 70 î.e.n., statul unificat geto-dac, prin unirea sub o autoritate a formațiunilor social-politice existente.

Disponind de o însemnată putere armată — apreciată de Strabon la aproximativ 200 000 de oameni —, statul geto-dac condus de Burebista s-a afirmat ca o puternică forță politică și militară a antichității, exercitîndu-și autoritatea pe un vast teritoriu, mergînd în nord-vest pînă la Munții Slovaci și Dunărea Mijlocie, spre sud pînă la Munții Balcani, iar spre sud-est pînă la Marea Neagră.

În condițiile acestei organizări statale, s-au dezvoltat agricultura și meșteșugurile, s-au intensificat schimburile comerciale cu lumea elenă și romană, s-au afirmat tot mai puternic trăsăturile unei civilizații proprii, în care tradițiilor autohtone li s-au încorporat organic influențe fecunde din lumea exterioară. Burebista rămîne în istoria poporului nostru ca una dintre cele mai fecunde și luminoase personalități. El a depășit limitele epocii sale, înscriindu-și numele între marile personalități ale antichității.

La această evoluție pozitivă a poporului dac, o contribuție importantă au avut-o și amplele relații de interferență reciprocă cu marile civilizații ale antichității. În această perioadă, între statul dac și marele Imperiu roman vecin au existat strînse și îndelungate legături în cele mai diferite domenii. Ca urmare, însă, a politicii de expansiune duse de împărații de la Roma, între cele două state s-au născut conflicte, au izbucnit războaie. Astfel, primul secol al erei noastre consemnează începutul luptelor strămoșilor noștri pentru neatințare și de apărare a teritoriului, care va deveni „suma vicleșilor noastre istorice” — cum numea Mihai Eminescu lupta pentru independență la români. În fruntea dacilor s-a aflat regele Decebal.

Bun conducător militar, Decebal — eroul legendar, intrat în conștiința poporului nostru ca simbol al neînfriicării și spiritului de jertfă în apărarea libertății și neatințării țării — s-a impus în vremea sa și ca un iscusit diplomat și înțelept om politic. Raporturile sale cu Imperiul roman, tributul pe care Roma îl plătea în urma tratatului de pace încheiat cu Domitian, în anul 89 e.n., alianțele stabilite de marele rege cu popoarele din regiunile limitrofe Daciei, organizarea la Dunăre și în Carpați a unei întinse zone de rezistență — toate acestea, precum și amintirea numeroșilor înfrîngerii suferite în urma confruntărilor cu dacii, au făcut ca războaiele pe care Imperiul le pregătea împo-

triva Daciei să fie considerate ca unul din cele mai grele examene militare ale romanilor. Traian, scria Dio Cassius, „era copleșit cînd se gîndea la sumele de bani pe care romanii trebuie să le plătească în fiecare an”.

Evoluția social-economică, politică și culturală în perioada existenței statului geto-dac, sub conducerea lui Burebista și a lui Decebal, puternica dezvoltare a societății noastre în perioada premergătoare cuceririi unei părți a Daciei de către Imperiul roman și transformării ei în provincie a acestuia au creat premise favorabile procesului de simbioză între civilizația geto-dacilor și civilizația romană, dezvoltîndu-se poporul român.

Învîingerea dacilor în războiul din 105—106 a avut urmări deosebit de dureroase, tragice pentru poporul și statul dac. Un prim aspect al acestor urmări a constat în faptul că statul dac a fost desființat, o parte din teritoriul Daciei a fost transformată în provincie romană, avînd, timp de peste un secol și jumătate, soarta celorlalte popoare aflate sub ocupație romană. În mare parte tezaurul Daciei a fost dus la Roma, iar o parte a populației luată în captivitate. În teritoriul provinciei romane a avut loc un proces complex de împletire strînsă a celor două civilizații ce au conviețuit vreme îndelungată, starea economică, socială, și culturală din aceste ținuturi a cunoscut un nou și puternic progres, poporul roman, punîndu-și amprenta asupra întregii evoluții istorice ulterioare a societății din acest spațiu geografic.

Intrarea Imperiului roman în perioada declinului său politic și militar — ca urmare a puternicelor contradicții interne ce-l măcinau, a loviturilor date de popoarele subjugate ce se ridicau la luptă pentru eliberarea lor de sub dominația acestuia, ale populațiilor migratoare — a făcut ca administrația și legiunile romane să părăsească Dacia, începînd din anul 271 e.n.

Este cunoscut că, secole de-a rîndul, după retragerea armatei și administrației romane din Dacia, pe meleagurile patriei noastre — ca de altfel pe teritoriul altor state europene — s-au perindat multe populații migratoare care, de regulă, erau purtătoarele unei civilizații mai puțin dezvoltate. Prezența acestora și războaiele pustiitoare pe care le-au purtat pe aceste pămînturi au frînat dezvoltarea forțelor de producție, dar n-au putut să steargă rădăcinile adînci ale civilizației create în trecut, poporul nostru păstrîndu-și continuitatea de viață materială, etnolingvistică și cultural-spirituală în vatra strămoșască. Argumente istorice incontestabile atestă că ceea ce a determinat ca poporul român să obțină victorii în confruntarea cu populațiile migratoare a fost nivelul ridicat al civilizației sale materiale și spirituale, superioritatea sa numerică, faptul că de mii de ani locuia în aceeași vatră.

TREPTAT, odată cu sfîrșitul migrațiilor, poporul nostru și-a organizat astfel viața încît să asigure dezvoltarea în continuare a forțelor de producție. Încă de la apariția primelor formațiuni statale românești, lupta maselor populare împotriva exploatarei feudale a fost strîns împletită cu lupta împotriva dominației străine. În pofida fărîmării feudale, între statele românești s-au dezvoltat strînse legături întemeiate pe similitudinile structurii economice, sociale și culturale, pe comunitatea de origine și limbă.

Spre sfîrșitul primului mileniu al erei noastre, locuitorii țării, dezvoltînd tradițiile organizării dactice a obștilor, au reușit să se organizeze în formațiuni statale proprii, menționate și în „Gesta Hungarorum”, cum sînt statele feudale românești conduse de Gelu, Glad și Menumorut, voievozi care au luptat cu vitejie împotriva regelui ungar Arpad, a politicii acestuia de jaf și cuceriri.

În spațiul cuprins între Carpați și Marea Neagră, cronicile vechi amintesc o serie de voievozitate românești, cum sînt cele ale Birlădenilor în centrul Moldovei, ale Brodnicilor între curbura Carpaților și Dunăre ș.a., ca și cele ale lui Litovoi, Seneslau, Ioan, Farcag, Iupan, Dimitrie, Balica, Dobrotiță și atîtea altele pe teritoriul dintre Carpați, Dunăre și Marea Neagră.

Procesul istoric obiectiv de constituire a statului feudal român centralizat, ca rezultat al dezvoltării și unificării voievozdatelor de pe întreg teritoriul patriei noastre, a fost îngreunat atît de tendințele

centrifuge interne, datorate fărîmării specifice feudalismului, caracteristică a întregii Europe din acea vreme, cit și de vitregiile permanentului pericol extern. În secolele XIII—XIV, voievozdatele s-au unificat în state independente, centralizate. Este de subliniat că Țara Românească și Moldova s-au afirmat ca state românești centralizate, independente și suverane sub dinastiile Basarabilor și Mușatinilor.

Deși Țările române au existat timp îndelungat ca state feudale separate, aceasta n-a afectat unitatea etnică a poporului român, exprîmată în comunitatea limbii și culturii, în similitudinile structurii economice, sociale și culturale ale întregului teritoriu locuit de români. Între ele s-au păstrat în permanență legături strînse politice, economice, spirituale, organizarea internă (domnia, dreptățile, justiția, armata, alte instituții feudale), în linii mari identice sau asemănătoare. Poporul și-a păstrat în continuare numele generic și străvechi pentru toți locuitorii patriei noastre, acela de român, chiar dacă, pe lîngă acest nume, a mai avut și altele, luate după denumiri politice, zone geografice.

Concomitent cu procesul de organizare și consolidare a statelor feudale românești, Imperiul otoman cucerește și transformă în pašalicuri statele din Peninsula Balcanică, ajungînd, la sfîrșitul secolului al XIV-lea pe linia Dunării; în vecinătatea Țărilor române s-au creat, ori s-au dezvoltat și alte state puternice sau imperii, cum au fost regatul polonez, imperiile habsburgice și țarist, ceea ce reprezenta un grav pericol pentru independența și unitatea poporului nostru. În aceste condiții, Țările române au trebuit să facă front comun (politic, militar, diplomatic, economic) împotriva agresiunilor și acțiunilor expansioniste ale marilor puteri care își disputau interesele pe seama poporului nostru, ca și a altor popoare vecine.

Nenumăratele bătălii pe care poporul român a fost nevoit să le poarte de-a lungul timpului, ca și jafurile și agresiunile distrugătoare la care a fost supus, eforturile de refacere, tributurile pe care a trebuit să le plătească (aproximativ 14 000 tone aur), au avut repercusiuni negative asupra dezvoltării sale, au îngreunat și încetinit evoluția sa economică și socială. În același timp, toate aceste suferințe și lupte l-au oțelit, i-au călit voința și dirzenia, i-au sporit dragostea de țară, i-au întărit hotărîrea de a nu ceda în fața nici unei greutăți, de a nu pregeta în fața nici unei jertfe pentru apărarea patriei. Din rîndul poporului s-au ridicat mari conducători de țară și de oști, figuri luminoase de eroi și apărători ai năzuințelor sale de unitate, libertate și independență, de propășire și afirmare națională. În cronica acestor glorioase lupte au rămas adînc încrustate numele Basarabilor și Mușatinilor, ale lui Mircea cel Bătrîn, Iancu de Hunedoara, Vlad Tepeș, Ștefan cel Mare, Petru Rareș, Ioan Vodă cel Cumplit, Mihai Viteazul, Constantin Brîncoveanu, care s-au situat în fruntea luptei poporului împotriva cîmpitorilor. În lupta pentru libertatea patriei, pentru dezvoltarea de sine-stătătoare a poporului român, domnitorii patriei au ridicat la arme masele largi populare, în special țărînimea; ei au recurs la un mod specific de purtare a războaielor de apărare, care s-a caracterizat prin crearea unui adevărat zid demografic și economic în calea inamicului și distrugerea forțelor acestuia în urma unor atacuri executate prin surprindere, cu ample acțiuni ofensive, atunci cînd împrejurările erau favorabile.

Victoriile raportate de oștile române au permis Țărilor române să încheie înțelegeri și tratate cu Poarta, încă de la sfîrșitul secolului al XIV-lea, prin care se recunoștea puterea suverană a domnitorilor, iar în schimbul unui tribut Poarta se obliga să respecte și să asigure autonomia și integritatea teritorială a țărilor române.

Ca un simbol al dreptului istoric de a trăi liber și independent în vatra strămoșască, poporul român a reușit să înfăptuiască actul cel mai strălucit al Evului Mediu românesc, realizînd, acum aproape patru secole sub domnia lui Mihai Vodă-Viteazul, prima unire politică a Țărilor române în hotarele ce cuprîndeau cea mai mare parte a teritoriului vechii Dacie. După înfăptuirea unirii, Mihai Viteazul se intitula în hrîsoavele sale cu îndreptățită demnitate „domn al Țării Românești, al Ardealului și a toată Țara Moldovei”.

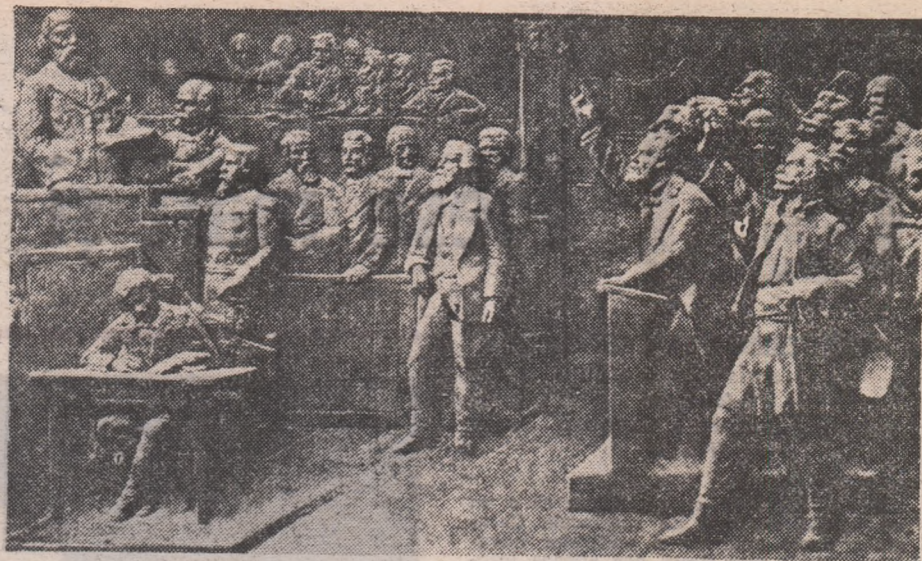
Pe bună dreptate, istoricul Gaspar Bojtinus vedea în unirea Țărilor românești „inevitabilis factorum lex” (împlinirea unei legi a destinului inevitabil).

Revoluționari de la 1848

Alexandru Ioan Cuza

Proclamarea Independenței României — 9 mai 1877

Deși realizarea unirii Țărilor române sub domnia lui Mihai Viteazul a fost de scurtă durată, ea a rămas o prezență vie în cugetarea și simțirea atît a contemporanilor, cît și a urmașilor săi. „Ideea unirii Țărilor române — sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu — idealurile formării unui stat puternic pe meleagurile Daciei nu au putut fi ucise niciodată, pentru că ele sînt adînc împlîntate în însuși singele, în conștiința și spiritul întregului nostru popor”.

Idealul unirii, înfăptuit în 1600 sub Mihai Viteazul, s-a transmis de la epocă la epocă, de la generație la generație, fiind o dominantă a gândirii și acțiunii politice, diplomatice, militare și culturale ale marilor voievozi munteni și moldoveni ce i-au urmat: Matei Basarab, Vasile Lupu, Mihnea al III-lea, Șerban Cantacuzino, Gheorghe Duca, Constantin Brîncoveanu, ca și ale principilor Transilvaniei: Gabriel Bethlen, Gheorghe Rákóczi I și II și alții. Ideea unității poporului român, ce sălășuia în mințile și inimile românilor de la început, este afirmată cu putere în scrierile și cronicile românești și străine, medievale, în lupta și opera reprezentanților Școlii Ardelene, transformîndu-se treptat în tendințe și acțiuni de unitate politică statală. Miron Costin, după ce arată că românii „toți de un neam și odată descălecați sînt”, sublinia unitatea politică a străvechii Dacie, ca argument pentru unitatea politică a țărilor române: „Locul dară unde este acum Moldova și Țara Muntenescă este drept Dacia, cum și tot Ardealul cu Maramurașul și cu Țara Olului”.

De-a lungul întregii istorii a poporului român, lupta sa pentru unitate și independență națională s-a imbinat strîns cu lupta de eliberare socială. Marile mișcări sociale, cum au fost răscoala de la Bobilna, războiul țărănesc de sub conducerea lui Gheorghe Doja, puternica răscoală din secolul XVIII de sub conducerea lui Horia, Cloșca și Crișan. Marea ridicare la luptă a țărănimii române din Transilvania de la 1784 sub conducerea lui Horia, Cloșca și Crișan a pus în evidență țeluri fundamentale naționale și sociale. Horia a fost investit de contemporani și mai tirziu cu intenția că a chemat la luptă solidară românii din „toate țărilor locuite de dinșii”, atribuindu-i-se titlul de „Rex Daciae”. „Horia — scria N. Bălcescu — luă secura în mină și înscrise cu dînsa drepturile nației române ca programul politic și social al revoluțiilor ei viitoare”.

În întreg Evul Mediu masele populare, fără densebire de naționalitate, s-au ridicat împotriva exploatații și asupririi, au ținut viu în conștiința generațiilor următoare spiritul de luptă pentru dreptate socială și națională, pentru o viață mai bună.

În aceste bătălii, alături de români s-au aflat maghiari, germani, sirbi și alte populații așezate în decursul veacurilor pe meleagurile țărilor noastre. În munca și lupta comună s-au făurit legăturile de frăție și solidaritate dintre poporul român și naționalitățile conlocuitoare.

LUPTA pentru eliberare socială și națională, pentru realizarea unității și neatinării poporului nostru a intrat într-o etapă superioară în epoca modernă, în condițiile dezvoltării forțelor de producție, ale consolidării comunității de viață economică și spirituală, de limbă și cultură, ale afirmării tot mai puternice a conștiinței naționale. Revoluția din 1821 condusă de Tudor Vladimirescu, marcînd începutul istoriei moderne a României, și mai ales revoluția burghez-democratică din 1848 au dat un puternic impuls luptei pentru libertate și dreptate socială, pentru scuturarea jugului dominației străine. Ziarul „Pruncul român” scria în 1848: „România toată, această mare familie de frați, nu poate fi fericită, nu poate fi tare și puternică, decît numai prin unire; prin unire numai vom alcătui un stat care nu are a se teme de nici o putere străină și care să fie considerat între celelalte staturi libere”.

Ideea unității naționale, a unui stat liber și independent, a fost înscrisă pe frontispiciul tuturor mișcărilor sociale ale românilor în perioada istoriei moderne. „Unitatea națională — scria Nicolae Bălcescu în 1850 — fu visarea iubită a voievozilor noștri cei viteji, a tuturor bărbatilor noștri cei mari, care intrupară în sine individualitatea și cugetarea poporului, spre a o manifesta lumii. Pentru dînsa ei trăiră, munciră, suferiră și muriră”. Iar Mihail Kogălniceanu releva în 1855: „Unirea Principatelor a fost visul de aur, țelul isprăvilor marilor bărbați ai României, al

lui Iancu Huniad, ca și al lui Ștefan cel Mare, ca și al lui Mihai Viteazul, al lui Vasile Vodă, ca și al lui Matei Basarab... Unirea Principatelor este singurul mod în stare de a consolida naționalitatea românilor, de a le da demnitate, putere și mijloace pentru a împlini misia lor pe pămînt”.

BAZELE statului național român au fost puse prin Unirea Moldovei cu Muntenia acum 121 de ani, la 24 Ianuarie 1859. Moment de o deosebită importanță istorică, Unirea a marcat intrarea țărilor noastre în noua etapă a evoluției ei capitaliste, a ridicat pe o treaptă superioară lupta de eliberare națională, mișcarea revoluționară a maselor muncitoare pentru drepturi și libertăți sociale. Dubla alegere a lui Alexandru Ioan Cuza la 5 și 24 ianuarie 1859 a fost expresia fidelă a forței și voinței maselor populare.

Relevînd însemnătatea istorică a Unirii din 1859, a rolului maselor populare în timpul acestui eveniment, tovarășul Nicolae Ceaușescu arată: „Unirea Moldovei cu Țara Românească — rod al luptei duse de masele populare, de cărturarii patrioți ai timpului, eveniment aplaudat cu simpatie de opinia publică internațională înaintată — a marcat un moment istoric de importanță crucială în viața poporului român, punctul de plecare în formarea statului național unitar”.

Unirea din 1859 a deschis perspectiva desăvîșirii unirii politice a românilor, perspectiva dobîndirii independenței de stat. Aceste năzuințe și-au găsit o strălucită formulare în alocuțiunea din 1867 a lui Timotei Cioariu care spunea: „Am început a ne elibera patria. Am început, domnilor, abia am început, dar nu am terminat. Rămîne ca să continuăm și să terminăm. Sînt de convingere că... patria română, în urmă, va deveni liberă”.

Iar Bogdan Petriceicu Hasdeu scria tot atunci, în „Românul”: „Moldova, Transilvania, Muntenia nu există pe fața pămîntului; există o singură Românie, cu un picior în Dunăre și cu altul pe ramificațiile cele mai îndepărtate ale Carpaților. Există un singur corp și un singur suflet în care toți nervii și toate suspinele vibrează unul către altul”.

CUCERIREA independenței de stat a României a exercitat o profundă influență asupra întregii evoluții istorice a României pe calea progresului, a permis afirmarea tot mai viitoare a poporului român ca națiune de sine-stătătoare.

Mișcarea muncitorească, socialistă preluînd cele mai bune tradiții de luptă ale poporului, pentru unitate și afirmarea statului național a înscris aceste idealuri în programele sale de acțiune. În articolul **România față cu principiul naționalității**, revista socialistă „Dacia viitoare”, în numărul 1 din 16 februarie 1883 scria: „Voim Dacia așa cum ea fu, fiindcă istoria și dreptul, tradițiunea și plebiscitul, trecutul și prezentul ne dau dreptul de a aspira la o Dacie română, acest pămînt udat cu singele și sudoarea străbunilor noștri, înmîlțat cu țarina lor de douăzeci de ori secură e al nostru”.

Făurirea statului național unitar a devenit unul din obiectivele de luptă ale partidului clasei muncitoare, înființat în 1893.

Procesul făuririi statului național unitar român și-a găsit incununa la 1 decembrie 1918, ca rezultat al luptelor maselor largi populare, ale muncitorimii, țărănimii, intelectualității, ale întregului popor.

Toate aceste mari înfăptuiri, pietre fundamentale ale devenirii noastre istorice, au împlinit năzuința seculară de unitate a poporului nostru, au răspuns unei necesități obiective a însăși dezvoltării istorice și nu doar consecință înțelegerilor intervenite la masa tratativelor; tratatul de pace n-a făcut decît să consfințească o situație de fapt, creată de lupta maselor populare.

Făurirea statului național unitar — arată tovarășul Nicolae Ceaușescu — a determinat intrarea României într-o nouă etapă a dezvoltării, creînd premise pentru dezvoltarea mai intensă a forțelor de producție, pentru accelerarea progresului economic și cultural al țărilor. În același timp, aceasta a avut ca urmare creșterea forțelor proletariatului, ale mișcării muncitorești, revoluționare, intensificarea luptei democratice”.

Idealurile de unitate națională și dreptate socială ale înaintașilor au găsit în clasa noastră muncitoare, în partidul ei

Aspect de la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia — 1 decembrie 1918

August 1965 — Proclamarea Republicii Socialiste România

comunist, cel mai demn, consecvent și lucid apărător și promotor. Fiecare pagină a istoriei clasei muncitoare, a mișcării noastre revoluționare este gravată de flacăra aspirației și luptei pentru înfăptuirea acestor deziderate vitale.

Preluînd și ducînd mai departe cele mai bune tradiții ale poporului român, animat de fierbînt patriotism, Partidul Comunist Român s-a situat, în decursul întregii sale existențe, în avangarda luptei pentru înlăturarea exploatații și asupririi sociale, pentru independența și integritatea patriei. Minunate pagini de eroism s-au înscris sub conducerea Partidului Comunist Român în timpul luptelor revoluționare din perioada interbelică împotriva asupririi capitaliste, care au culminat cu marile demonstrații împotriva pericolului fascismului și războiului în rîndul cărora o deosebită însemnătate a avut demonstrația de la 1 Mai 1939. Așa cum atestă istoria, chiar în epoca dominației celor mai negre forțe pentru progresul societății — a fascismului — datorită luptei eroice a clasei muncitoare, în frunte cu comunistii, poporul român și-a apărât entitatea sa ca națiune, ființa de stat.

REVOLUTIA de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă începută în august 1944, actul energic de voînt al întregii noastre națiuni, realizată sub conducerea Partidului Comunist, a constituit o strălucită afirmare a hotărîrii poporului nostru de a înlătura orice dominație străină, de a fi liber și stăpîn în țara sa, de a-și hotări singur destinele. Ea a inaugurat o nouă epocă în dezvoltarea României, epoca în care, ca urmare a cuceririi întregii puteri politice de către clasa muncitoare, în alianță cu țărănimii și celelalte categorii de oameni ai muncii, a profundelor transformări revoluționare petrecute în toate sectoarele vieții sociale, a lichidării claselor exploatare, a asupririi sociale și naționale, statul român a devenit un stat socialist, suveran și independent.

În condițiile noii orînduirii sociale și-au găsit împlinire înaltele idealuri de drep-

tate socială și națională pentru care au luptat și s-au jertfit nenumărate generații de înaintași. În România socialistă, poporul este deplin stăpîn pe avuțiile țărilor și munca sa, hotărînd singur asupra propriilor destine. Avîntul economiei socialiste, în plin proces de modernizare, dezvoltarea științei, învățămîntului și culturii asigură condițiile pentru continuarea ridicării a nivelului de trai material și spiritual al tuturor celor ce muncesc, pentru o viață tot mai prosperă și civilizată.

În atmosfera entuziastă generată de hotărîrile istorice ale celui de-al XII-lea Congres al Partidului, care deschid perspective însuflețitoare înfloririi multilaterale a patriei, oamenii muncii, întregul popor muncesc cu abnegație pentru ca prin activitatea lor neobosită în perspectiva primei jumătăți a deceniului IX să propulseze România în rîndul țărilor avansate economic. În același timp, întregul nostru popor este strîns unit într-o profundă angajare patriotică și civică creată de perfecționarea activității Frontului Democratiei și Unității Socialiste, de cel de-al II-lea Congres al său, a preocupării constante a secretarului general al partidului, președintele Republicii Socialiste România, tovarășul Nicolae Ceaușescu, pentru atragerea tuturor oamenilor muncii la îndeplinirea politicii interne și externe a statului nostru.

Bucurîndu-se de o reală independență și suveranitate, România se afirmă ca o prezență tot mai activă în viața internațională. Partidul și statul nostru acționează consecvent pentru dezvoltarea prieteniei și colaborării cu toate țările socialiste, cu țările în curs de dezvoltare, cu toate statele lumii, indiferent de orînduirea socială, militează cu fermitate pentru respectarea independenței și suveranității naționale, pentru afirmarea principiilor noi de relații între state, pentru edificarea unei noi ordini economice și politice internaționale, a unei lumi mai bune și mai drepte pe planeta noastră.

Ion Ardeleanu

Piese mari și piese mici

INADERENȚE LA CARAGIALE

„O scrisoare pierdută”

(Oradea)

„O noapte furtunoasă”

(Pitești)

■ **OBSERVIND** cu satisfacție că e un an teatral dominat de spectacole Caragiale, unele puternic și edificator novatoare, altele mai timid dar eficace înserate tendinței de conspectare contemporană a marii opere, vom semnala că sînt și montări nefinalizate artistic.

Recitind **O scrisoare pierdută**, regizorul orădean Alexandru Colpacci a ajuns la concluzia, plauzibilă, că Tipătescu e un june măcrou al unei prea coapte doamne Trahanache, care i-a făcut educațiunea, l-a lansat în politică și-l ocrotește aproape matern. Tinărul e un pudel de salon, cu istericale și ticuri, gata să dea bir cu fugiții cînd se îngroașă gluma — și Mircea Constantinescu face cu umor tipul tocmai astfel, punînd în rostirea numelui amantei „Zoe!”, implorație, lamentație, teamă, alint de puber, iritație cocoșească. Simona Constantinescu își ia deasemeni în serios rolul de matroană, grijulie și temătoare nu atît de ceea ce i se poate întîmpla ei, cît amicului. Se avansează o ipoteză nouă și în ceea ce-l privește pe Cetățeanul turmentat, aici un Mitică, dandy provincial în costum alb și pălărie cochetă de paie, grizat nu turtit, umblind cu lăutarul după el, surizător și insinuant — început bine și continuat monocord în această postură de Ion Miinea. Sînt și două-trei invenții în situații; după cumplita încăierare de la adunarea electorală, rămîne în scenă un mort, ceea ce e, desigur, posibil.

Dar inaderența de fond a regizorului la piesă e sesizabilă în conceperea vodevilică a peripețiilor, cu abundența de detalii improprie și impracticabile, cu eludarea înțelesurilor mari. Prefectul are mania de a prinde molii prin somptuoasa-i casă, musafirii intră aici cu papuci, ca la muzeu. Trahanache se ebrietă și ține morțiș să dea un recital de române. Gestul lui Tipătescu, care-l strecoară un teanc de bancnote lui Dandanache ca să-l decidă să nu mai repete „istoria cu becherul”, e totalmente absurd. Transformarea lui Cațavencu într-un clown nu are suport. Traducerea ad-litteram a unor tropi e pură enormitate: „merg și mai departe” — zice un personaj, și străbate camera în pași mari pînă în colțul opus. Farfuriile arată în jos cînd zice „în punctele esențiale” și alți cliți la caută cu asiduitate pe covor, ca pe niște obiecte pierdute. Asemenea detextualizări pedestre sînt de cel mai rău efect. Fără veselie, cu satira răfăcită și personaje pulverizate (Pristanda, Dandanache), spectacolul rămîne minor.

O noapte furtunoasă la Pitești e o înghetare haotică și extrem de precară profesional (regizor, Savel Stîlpu). Cu un Jupin Dumitrache pîrînd (ori chiar fiind) mai tinăr decît ucenicul Spiridon, un lînguescu îngăimat (cea mai mare parte a rolului debarat e îninteligibilă), cu o Vîță numai tipătoare și agresivă și un Zenitiano plat, dispozitivul scenic devine iremediabil exterior universului caragialean.

Datorită unei glume inspirate a scenografului Florin Gabrea, pe planșeu circula un pat enorm cu roțile, dînd posibilitatea Vetei și lui Chiriac să construiască momentul lor cu haz nebun. O acțiură redutabilă (Ileana Zărnescu, ingenioasă și spirituală, organizîndu-și meticolos apariția) și un actor masiv și limpede. Dumitru Drăgan, edifică astfel o mică și bizară insulă de mîrgan într-o apă stătută și impură.

ENIGME SHAKESPEARIENE

„Coriolan”

(„Nottara”)

■ **MERITUL** premiei absolute în limba română a piesei lui Shakespeare **Coriolan** îi revine lui Dinu Cernescu. Cu spectacolul de la „Nottara” intră în circuitul vieții teatrale o capodoperă pasionantă prin eroul propus și prin enigmaticele sale relații cu lumea. Căci ca și în celelalte tragedii romane, poetul înfățișează aici o personalitate orgolioasă, disprețuind vulgur, întînd spre o dictatură personală, neîngrădită de legi și datini. Dar e, deopotrivă, un om capabil, incorruptibil, viteaz. Patriotismul lui învîpăiat se schimbă, brusc, în neagră trădare de patrie — pe care o atacă, punîndu-se în fruntea dușmanilor și pustind pămînturile natale. Insolent și batjocoritor, el are, în același timp, sentimente filiale atît de profunde încît pentru a respecta rugămintea mamei își iscălește, în fapt, pieirea. Ambițios la culme, omul acesta nu lingusește însă pe nimeni. Crezul lui politic e antipopular. Dar în luptă își exaltă soldații prin încrederea sinceră ce și-o exprimă în puterea lor de sacrificiu. Piesa se răsucesc mereu după contradicțiile din firea lui și o scenă din Capitoliu, cu doi slujitori care discută despre raporturile dintre personaj și poporul roman, arată că autorul însuși nu se încumetă a propune vreo posibilitate de îndulcire a acestor aspre și adînci contra-

Răceala de Marin Sorescu, original și remarcabil spectacol, în regia lui Iulian Vișa și scenografia lui Mihai Mădărescu, prezentat de Teatrul din Sibiu în turneul său din Capitală (în fotografie, personajele Mahomed — Radu Basarab și Pașa din Vidin — Constantin Stănescu).

Spectacolul se află și pe afișul Festivalului de teatru istoric care începe azi la Craiova (24-29 ianuarie).

dicții. Dealtfel chiar materialul istoric inspirator, oferit de Plutarh, e de o atare natură: așa s-au întîmplat lucrurile, așa a fost omul.

Totuși, fiecare scriitor care a preluat povestea, prin excelență dramatică, a prelucrat cazul în raport cu percepțiile sale politice și morale. Francezul Alexandre Hardy care, printr-o coincidență ciudată, și-a scris **Coriolan-ul** său tot în 1607, l-a investit pe militarul roman cu o nemaipomenită cruzime și cu patimi clocotitoare, pe care le înfrînge — ciudat! — sentimentul răspunderii. Drama lui Calderon (intitulată **Armele frumuseții**) presupune că eroul ar fi luat, în chip galant (dar feroce), apărarea femeilor romane, care se revoltaseră fiindcă Senatul le împunea cum să se îmbrace și să se pieptene. Simțămîntul onoarei e, în piesa spaniolă, mobilul tragic, superbia generalului Marcius moleșindu-se în fața delegației de femei care-i cer să se retragă, el murînd cu conștiința că n-ar fi putut proceda altfel. În epoca modernă, Brecht a transcris și inscenat piesa shakespeariană conform cu convingerea că ea cuprinde coliziunea politică dintre eroul ce se crede de neînlocuie și societatea ce nu poate accepta această credință decît cu riscul pieirii ei. Spectacolul de la Berliner Ensemble e istoria extraordinară a creșterii, distrugerii (și, într-un fel, autodistrugerii) unei tiranii.

Probabil că dificultățile regizorului actual încep odată cu considerarea materialului ca atare, adică a poveștii numai în datele ei epice. Shakespeare însă nu dorea să reproducă pur și simplu anecdotele din letopisește. Taine vorbește pe larg (printre alții) de britanizarea personajelor și de perspectiva renesanțistă a autorului. Goethe i-a explicat, cu răbdare, lui Eckermann că acești romani sînt englezi pur sînge: și pe bună dreptate — zicea — „căci altfel națiunea nu l-ar fi înțeles pe poetul ei”. Faptele — adăuga comentatorul — sînt istorice, dar caracterele moderne, pe măsura problemelor timpului în care au fost elaborate.

Chestiunea spectacolului de azi ar fi deci aceea de a găsi rațiuni actuale întîmplărilor, pentru ca spectatorii să afe un sens al lor și să participe cu interes la evenimente, să fie pasionați de destinația eroului. Cum regizorul Dinu Cernescu și merituosă echipă actoricească de la „Nottara” au expus doar evenimente nede și caracteristicile exterioare ale protagoniștilor (Coriolan e mindru, aprig, sarcastic etc., Menenius Agrippa, viclean, mîscător, Aulidius, încercat de ură, tenebros, perfid. Volumnia, mamă dirză, patriciană trufașă, tribunul plebei, oameni sovăitori, calculați, nu prea onești — și așa mai departe), spectacolul se vedează de semnificații pe măsura desfășurării lui și nu lasă altă amintire decît aceea a fabulației. Regizorul care a construit memorabil **Măsură pentru măsură**, **Hamlet** și **Timon din Atena** a dat aici doar o relatare scenică decentă, care, dacă are însușirea de a nu schematiza problematica prin selecții fortate de adevăruri parțiale și simplisme politizante, are și cusurul fundamental de a nu cuprinde nici o opinie, de a nu formula **nici un punct de vedere**.

Vom semnala însă numaidecît că, sub raportul expresiei efortului de creație e notabil. Cu ajutorul altor talentați scenografi Octavian Dibrov s-a realizat un cadru stilizat în roșu-negru, de sugestie metalică cu două porți uriașe, deasemeni, costume simple și eficiente. Reprezentația e fluidă, cu frumoase treceri de la un episod la altul, cu o secvență puternică pe cîmpul de luptă, după bătălie, unde două fantome cenușii ridică

doar însemnele celor căzuți. Rostirea are o anume fervoare controlată; chiar cînd sînt impulsive, personajele nu pierd logica vorbirii. Mișcarea, pe largi semicercuri, e plăcut orînduită de Mihaela Atanasiu, iar muzica ambientală a lui Ștefan Zorzor, foarte potrivit găsită, în tonuri misterioase, în vaiere reverberante și punctări terifice, în tonalități viguroase și aspre, repudiînd orice dulcegărie.

Probabil cel mai bun rol al lui Ion Dichiseanu, Coriolan are bărbăție, aroganță, o tăioasă ironie, vindație, vitejie și cuvenita neînduplecare, toate arătate cu maturitate și stăpînire de sine, convingător. Aulidius, conducătorul militar al volsilor, beneficiază de viguroasă interpretare și de excelență mască a lui Ștefan Sileanu, întruchipare reușită a primitivismului cazon și pervers al barbarului, care se află în antagonism declarat cu cînilul dar rafinatul orgoliu al patricianului roman. Gilda Marinescu, găsînd doar unele tonuri adecvate în rolul Volumniei dar patetizînd aparițiile esențiale, și Val. Săndulescu, izbutînd la început bonomia și ireață a lui Menenius Agrippa dar pozînd, ulterior, într-un tată nefericit de „Traviata”, își anulează, treptat, rolurile. Tribunii (Emil Hossu și Dorin Varga) devin prea mucați, semănînd cu niște avocați umblind prin for ca prin sala pașilor pierduți. Plebea nu capătă personalitate (de grup) decît în scena finală. Ion Punea, Valeriu Arnăutu, Mircea Jida au treceri observabile. Catrinel Paraschivescu fiind în permanență umită și cu gura întredeschisă lasă impresia că faimosul general din secolul V î.e.n. ar fi meritat în orice caz o altă soție.

Păstrăm, desigur, întregul nostru respect pentru inițiativa repertorială originală și pentru factura modernă a punerii în scenă; așijderea și regretul pentru lipsa de tensiune intelectuală a reprezentăției.

COMEDIA PLĂPINDĂ

„Infidelitate conjugală”

(„Bulandra”)

■ **NU O DATA** auzim că față de comedie nu s-ar cuveni rostite mari pretenții, deoarece scopul ei n-ar fi decît acela de a ne descrie fruntea; ridem, ne ușurăm de griji și plecăm voioși și amnezici mai departe. Comediile cu probleme ar trebui deci evitate, aici gratuitatea ar fi chiar recomandabilă. „Doar e ceva ușor...” auzim adesea, cu tonul cu care li se recomandă la ospete suferințelor de indigestie cronică, mincăruri nevătămate. Prea multe atari scrieri ușoare ajung însă să denatureze gustul, ca să nu mai vorbim de faptul că opresc totuși accesul literaturii autentice, astfel că tot așteptînd să se termine seria produselor comice dietetice, Aristofan, Molière, Beaumarchais stau de decenii la porțile teatrelor bucureștene, unde își mai fac veacul în adăstare și Mazilu, Băieșu, Dumitru Solomon, toți, probabil, prea grei, nu prea comestibili, anevoie digerabili...

Chiar Teatrul „Bulandra” pune emblema sa aurită pe o bagatelă simpatică, **Infidelitate conjugală** de L. Zorin, comedioară ce avea nevoie doar de un act pentru cit zice, lungindu-se însă, vorba lui Caragiale, „ca cașcavalul prăjit” la aproape trei ceasuri pentru a ne povesti că tot orașelul Cutare credea că dentistul Cutare a avut o aventură la mare cu compozitorul Cutare, de unde în fond nu

fusesse nimic serios, compozitorul fiind totuși rugat să nu demistifice chestia, pentru ca soțul dentistei să poată purta în continuare, cu demnitate, coarnele devenite celebre.

Îndrumate de Petre Popescu în mod cuviincios, făpturile, terestre, umblă și vorbesc vag parodistic, ridicîndu-se, așezîndu-se, rostind cam aceleași fraze și făcînd mereu aceleași gesturi — aduse aici și din alte spectacole asemănătoare — astfel că totul se ridică în văzduh și dispăre ca o pulbere. Ovidiu Schumacher are oarece umor unghiulos, Aurelia Sorescu, Mihaela Juvăra, Maria Gligor surid afabil, Petre Lupu e mai puțin dezarticulat și mai nostim ca în alte dăți, Tora Vasilescu are și ea un pasaj hazliu, Mihai Mereuță intervine, ca totdeauna, în chip apăsător, zgometos, foarte supărător.

Singura mingiere în plictiseala generală e apariția lui Ion Besoiu, actor rar întîlnit pe scenă și foarte frecvent în fel de fel de filme. Să dai distincție scenică unui soi de Hlestackov actual, să-l conferi poezie, spirit și jovialitate, cu discreție, să te sensibilizezi prompt și exact la tot ceea ce se petrece în juru-ți, în locuri străine, cu solicitări neașteptate, să exprimi cu farmec sentimentalismul fals, bucuria factice, jena prefăcută, disimulînd ingenuu, evoluînd grațios, perpetuu, cu volute mici, ca într-un dans continuu pe o muzică languoasă, — iată o performanță de solist. Cu atît mai mult, cu cît nu s-a vrut ca atare.

Sigur, e în spectacol și un grăunte de critică la adresa provincialismului, și un tango dulce de H. Mălineanu, și o bună dispoziție de un sfer de ceas.

Dar ce puțin pentru o scenă atît de mare!

CONCERTINO PENTRU VIOLA

ȘI VIOLONCEL

„Lecția de engleză”

(Teatrul Foarte Mic)

■ **LECȚIA DE ENGLEZĂ**, a doua premieră a Teatrului Foarte Mic (autoare: N. Tanska), e o melodramă de dimensiuni restrînse din toate punctele de vedere: profesoara își dă seama, cu intuiție feminină și prin întrebări detectiviste, că mama fetei aflate la ea e în pragul sinuciderii, și o salvează telefonic. Atît. E duios, firește, poate și reconfortant într-o lume atît de zbuciumată și schimbătoare, dar fără nici o însemnată, fără nici o idee, fără nici o consecință morală. O povestioară închisă și seacă, chiar dacă drama mamei neurtence și, pe deasupra, înșelate de soț, e capabilă să iște lacrimații. Noul colaborator al teatrului, regizorul Nae Cosmescu, a adus piesa de la televiziune și a folosit, după pricepere, proaspăta scenă, în așa fel încît tot ceea ce se petrece în planul intii (mai jos decît scaunele) devine invizibil pentru o bună parte dintre spectatori, iar ceea ce se desfășoară în planul al doilea (mai înalt, dar îngust) e obligatoriu liniar ca evoluție. Scenografa Adriana Leonescu a desenat un interior personal, în nuanțe potolite, alb și bej, cu stufe în carouri agreabile, lumini abil dozate, puse în locuri oportune, dînd căldură și confort.

În aceste condiții are loc un dublu recital actoricesc de mare finețe, susținut de Leopoldina Bălanuță și Rodica Negrea. Actrița matură, subtilă, reflexivă, mlădioasă, adaugă mereu în cîntarul interpretării cite un miligram de curiozitate, amuzament, neliniște, spălmă, brutalitate nevoită, tăcere de plumb, așteptare înfricoșată, destindere tristă, cîntînd pe toate corzile grave, con brio, cu o impecabilă artă a crescendo-ului. Tinăra, descoperire senzațională a Teatrului Mic, are o candoare unică, desenată într-un chip singular de suvițele rebele ce cad peste sprîncenele vesnic ridicate, de zîmbetul subțire și franc pe fețișoara-i jucăușă, de gesturile infantile ale etern neastîmpăratelor miini.

Expresivitatea palmelor e surprinzătoare, ca și dezinvoltura cu care sînt plasticizate, prin mișcări corporale, stări, sufletești. Risul naiv al acestei fete e contaminant, tristețea ei curată te îndurează. Dezamăgirea ei sînt tulburătoare. Întrebările de copil guraliv și cam năuc sînt rostite cu o atare acuitate încît par a te obliga să răspunzi. În orice caz, înțelegi pe deplin încurcătura, uneori amară, delicat schițată, în care se află partenera, ce încearcă a-i oferi răspunsuri.

Deși Leopoldina Bălanuță joacă reținut și concentrat, elaborînd cu precauție deducții, iar Rodica Negrea se dezlanțuie în neîntrerupte narații pitorești, cu mici explozii vesale, gălăgioase nedumeriri și înspăimîntate supoziții, acordul între interprete e perfect. El se realizează în zona înaltă a stilului, un stil modern, de funcționalitate expresivă, luminat de luciditate, fără arabescuri și florituri. Plasma sa fierbinte e gîndirea raportată cu stringență la obiect, țelul interpretării în acest excepțional duo fiind autenticitatea.

Valentin Silvestru

Din nou Creangă

ORACHETA sosește pe pământ venită probabil de pe un alt pământ, din ea coboară un copil, un mic cosmonaut, doi bătrâni îl găsesc și-l cresc, copilul acesta face minuni, are puteri supranaturale, el crește într-un an cît alții în zece ani, dar nu poate supraviețui fără costumul și casca protectoare, fără pielea de porc cum spunea Creangă în 1876, cum am făcut eu filmul în 1976 și cum l-am văzut de curind într-o producție americană intitulată: **Superman**. De mai bine de un an pregătesc scenariul unui nou film după basmul lui Ion Creangă, **Fata babei și fata moșneagului**. Și acest basm mă uluiește prin proiectările pe care le face dincolo de vorba caldă a poveștilor pentru copii.

Sînt două fete, una bună, una rea. De la început acceptăm că acele două fete reprezintă cele două aspecte, mereu în luptă, ale psihicului uman, acea luptă permanentă pe care o păstrăm în noi încă din copilărie, luptă ce se manifestă simultan prin două sentimente, ca să luăm un exemplu de toți încercat: dorința de a fura bomboana și în același timp dorința de a respecta voința mamei. Pentru a vizualiza acest dualism, Creangă desparte contradicțiile și le intruchipează în două fete: una bună și alta rea, ca două gemene...

Oare întimplător fetele lui Creangă nu au nume și sînt numite de-a lungul povestirii „fată bună” și „fată rea”, ca și cum ar fi gîndul bun și gîndul rău?

Sînt în fața unei teme a cărei valabilitate își are originea chiar în originea ființei noastre, pentru că în povestea învătătorului humuleștean este expusă simbolic dezvoltarea și integrarea personalității umane, este o temă a cărei actualitate va dura atîta vreme cît se vor naște oameni. Copiii trebuie să plece de acasă. Plecarea de acasă este ruptura cu viața de copil, este încercarea de a deveni ei înșiși, riscurile și dezamăgirile trebuiesc învinse iar curajul și perseverența sînt întotdeauna răsplătite, căci efortul este evoluția interioară: un nou om intră în rîndul oamenilor.

Dar drumul acesta este lung și anevoios, în basme este încărcat cu tot felul de încercări, la fiecare pas o nouă întrebare cere răspunsul și întotdeauna înainte de a acționa se dă lupta interioară pentru a folosi gîndul bun sau gîndul rău.

Cine poate spune că n-ar dori să aibă puteri vrăjitoresci, puteri pe care să le folosești pentru a-ți satisface plăceri nelimitate sau răzburări împotriva inamicilor, sau cine nu s-ar teme că astfel de puteri necunoscute pot fi folosite împotriva propriei persoane? În basmul lui Creangă, fetele se tem de Zina Pădurilor, dar au și speranța că Zina le poate ajuta, pentru că ele știu că Zina Pădurilor ca și părinții lor inspiră totodată teamă și speranță, căci părinții cer copiilor corectitudine severă, dar în același timp le dăruie inima lor. Îmi place povestea, dar ma și tem de profunzimea ei. Aș putea face filmul așa întocmai cum este scrisă povestea, mi-e teamă însă că nu o să vă placă. Imaginați-vă o

secvență: Fata bună vede un păr plin cu omizi și imediat se apucă să-l curețe — deci imaginați-vă o fetiță cu ochi mari care și-a lăsat ghiozdanul, am îmbrăcat-o cu o rochiță de basm — că și suflecă minciunile, se urcă în pom și începe să arunce una câte una sau cu pumnul omizile acelea verzi și cu multe picioare. Fata rea cînd vede pomul plin cu omizi îi îngheață pielea pe spate și fuge departe îngrozită. Citită, povestea este frumoasă, realizată întocmai pe ecran, fondul de idei este răsturnat: fata rea devine bună! Basmul îmi creează probleme de conținut și de formă pentru că pare naiv, scris pentru copii (și este bine scris pentru copii); dar dacă ne în-

trebăm, de exemplu, de ce se întîlnesc copiii cu un cupot, un pom și o fîntînă, vedem că la Ion Creangă (întocmai ca în basmul **Harap Alb** unde stihiiile sînt configurate în Scîlă, Flăminzilă etc) Cupotul devine Foc, Arborele — Aer, Fîntîna — Apă, și deci basmul copiilor e bun și pentru părinți. Lucrez cu pasiune și cred că va fi un film interesant. Dimineața cred că știu să fac filmul, seara mă tem, dimineața iar mă tem și seara... ceea ce știu este că vreau și că am înaintea mea un mare scriitor.

Ion Popescu-Gopo

În această săptămînă pe ecranele bucureștene: Moarte pe Nil, o ecranizare după Agatha Christie, cu mari vedete (Peter Ustinov, Jane Birkin, Bette Davis, Mia Farrow, John Finch, David Niven)

● **GENEZA** și evoluția filmului nu rămîn doar un subiect pasionant pentru specialiști sau cinefili; două episoade semnate de scriitorul Ion Hobana (în cadrul emisiunii **De la A la... infinit**) au fost dedicate în întregime celei de a șaptea arte. Reliefat astfel, printre ideile de răsruce ale civilizației umane, printre cuceririle fantastice — mai întîi imaginare și abia apoi devenite realitate, prin înlăn-

SECVENȚA

țuirea descoperirilor științifice și tehnice —, cinematograful își declină, încă o dată, nobilele aspirații și virtuți. Căci recititul itinerar în istoria și preistoria sa alătură cercetările savanților, invențiile pionierilor și acțele artiștilor. Metamorfiza universului modern de creație se dezvoltă cu elocvență, iar conexiuni-

subtile dintre diferitele domenii trăiesc în spațiu și timp, în inșeși operele literare, plastice ori în imaginile înregistrate pe peliculă, citate pe micul ecran. În farmecul sacadatelor secvențe de altădată și în trecute profeții se descifrează contururile viitoare, se iluminează destinul înalt al cinematografului aflat continuu sub semnul triadei artă-știință-tehnică.

I. C.

Cinema

FLASH BACK

Sursele umorului

● **BARBOS** și îngimfat, bogătaș refuzat pentru prima dată în viață de cineva (făcuse cerere să se înroleze în armată) Byers (Jerry Lewis în **Da, domnule general**, 1970) ia o hotărîre năstrușnică: își face propria sa ostire, din resturile celor respinși la comisia de recrutare (păcătoși fugiți de neveste și logodnice) și pornește în luptă. Este război — cel de al doilea război mondial — și strania echipă, în uniformele ei mai degradă hoteliere, reușite să se infiltreze în liniile frontului, întîi în liniile proprii, apoi în cele germane, în final în cele japoneze — sabotînd, scăpînd, aruncînd în aer căpetenii militare, încercînd planuri strategice etc.

Cheia avansării în epic este absurdul, dialogul absurd. La intrarea în cazarma germană, cînd să dea parola, Byers refuză convingînd santinela că aceasta este secretă. La răpirea generalului Keselring, trei-patru subalterni ai lui sînt lăsați să cadă în gura de canal anume pregătită, pînă cînd să nimerescă acolo și prada cea mare. Acțiunile nu au urmare logică, înamicii își uită motivele de ură de la o secvență la alta, dinamitățile sînt amnistiate, făptașii sînt lăsați în plata Domnului și — întîlniți — nu mai sînt recunoscuți. firescul este stîlciat, ba chiar, întors pe dos, și se pare că acesta e însuși pretextul comicalului preconizat de Lewis.

Gluma seacă, poanta anostă, gagul iscat formează structura umorului său. Tot restul ține de formă, de decorație. Replicile cu glas de rață, dîntii supradimensionați, crizele de epilepsie ale feței, imbrîncelile și pocniturile, ciupiturile de obraz și scălimbăielile, ochii întorși idiot spre rătăcina nasului sînt gimnastica prin care se dă oxigen acestei respirații debile a acțiunii neinstare să trăiască pe cont propriu. Spectatorul este intens solicitat să ațîțe cu fantezia sa aceste pretexte clownesti, care sfîrșesc pentru unii prin a fi muncă grea, istovitoare, pentru alții prin a deveni satisfăcute victorii ale datoriei împlinite. Și într-un caz, și în altul, Jerry Lewis se dovedește comicul facil și dificil în același timp, pe care ești ispitit să-l clasifici între pisălogii plicticoși (prin ceea ce-ți arată), iar pe urmă să-l urci pe podiumul simpaticilor ecranului (prin ceea ce-ți ascunde). Căci dincolo de brutalitatea parcă obligată a temperamentului său, Lewis e un candid de la care nu te poți aștepta decît la ascunzîșuri tandre, copilărești și de care nu poți decît să rîzi ca de un naiv inabil camuflat.

Romulus Rusan

Radio
Televiziune

În fiecare miercuri

■ În fiecare miercuri deschid, cu o nerăbdare pe care timpul nu a istovit-o, cele 16 pagini ale **Programului radio-t.v.** Caut imediat emisiunile preferate (despre care, poate tocmai pentru că sînt cel mai aproape de suflet, am scris atît de rar...), apoi, în liniște, cu creionul în mină încep adevărata lectură. Sub fiecare rînd tipărit palpită o lume extrem de bogată în evenimente. Uneori ele sînt anunțate în detaliu, alteori (spațiul este, totuși, limitat) ascunse sub formulări generale, deși tocmai de aici pot izbucni cele mai spectaculoase surprize. De

la o zi la alta lista de emisiuni care trebuie văzute sau ascultate se mărește, astfel, mereu, așa încît în orice miercuri din an încep o foarte specială cursă contracronometru: căci, așa cum bine se știe, cele 24 de ore ale zilei nu sînt în nici un caz suficiente pentru a urmări de la un cap la altul trei programe de radio și două de televiziune. Nu-mi rămîne, deci, decît să urmez principiul restrictiv (dar profund) al selecției (sub egida unei celebre observații călinesciene: „Dreptatea în critică este relativă, dar tocmai această relativitate este izvorul obiectivității”), nu-mi rămîne decît să planific pentru viitor ceea ce nu încep în prezent pentru ca doar așa, în raport cu orizontul îndepărtat al timpului (nu al clipei), însemnările acestea să devină, toate, o singură cronică, hartă cu neînchipuit de mărunte detalii dar și cu profiluri semețe învingînd lumina. Și totuși, de fiecare dată cînd paginile scrise au ajuns deja pe masa secretarului de redacție, privirea-mi se întoarce spre paginile **Programului radio-t.v.** unde rămîn înscrise emisiunile năvălute și neascultate, devenite, iată, acum mobilul unor pline de emoție glose.

■ Cum discuțiile în jurul transmisiunii **De la A... la infinit** au ajuns pînă în studiourile de televiziune, m-aș socoti subiectul nr. 928 al sondajului de opinie recent realizat și chiar dacă nu toate aspectele, concluziile (și implicațiile lor) ne-au fost înfățișate pînă la capăt, cred că mai important decît orice este ca emisiunea realizată de Tudor Vornicu, Cristian Popescu, Ileana Vlad (și alții) să rămînă ea însăși, să-și păstreze structura specifică, tonul de neconfundat, să-și respecte intențiile anunțate și devenite pe parcurs (chiar și cu mici, firești neconcordanțe) realitate. Autorii **Infinitului**, receptivi la sugestiile publicului, au de apărut un mod propriu de organizare a telex-creației lor, adică exact lucrul pentru care emisiunea s-a impus de la primele ediții și și-a menținut cota înaltă a unui succes constant. Adică, reportajele **Infinitului** nu trebuie să repete stilul altor reportaje, la fel programele muzicale, sportive... Datorită dificultății și plină de responsabilitate, dar talentul, pasiunea profesională și competența realizatorilor sînt o garanție și un motiv de încredere.

Ioana Mălin

INTELECINEMA

Cîteva idei

● SĂ vedem, așadar, ce-au mai făcut marii bărbați. Gauguin a ajuns, în sfîrșit, să-și vadă visul cu ochii: se află în Tahiti și e, deocamdată, fericit. Wagner, în schimb (vezi acel „Focul magic” de duminică), e nefericit, are puseuri isterice și malefice, ceea ce nu-l împiedică, în momentele mai liniștite, să compună cite un „Amurgul zeilor” (mă întreb cine are diabolica inspirație de a „descoperi” asemenea pelicule inepte).

Acestea fiind spuse, să observăm în continuare cum un alt bărbat (fost) mare s-a decis să-și trăiască apusul și „decădere” cu demnitate: bătrînul Gustav cel de Fier. E în onorabilul serial cu acest nume un maniheism care — paradoxal — îi dă anume culoare, dar și o anume monotonie, desfășurarea lui fiind cumva previzibilă: o „secvență” în lumea „lumpen”-ului, alta în „high-life”, cu sugestia contradicției între cele două lumi. În acest

sens, ultimul episod „lovea” în plin: Bubi îi reproșează lui Tinette că în timp ce ea mănîncea icre, atîția alții nu au ce mîncă. La care femeia îi urlă: „Și dacă eu o să mănînc

morcovi, ei o să aibă?” Din asemenea idei au ieșit capodopere, ceea ce nu e cazul aici.

Și fiindcă tot am vorbit despre bătrînul Gustav, să nu-l uităm pe bătrînul din „Căminul”, de vineri. E greu, foarte greu să vorbești interesant și, mai ales, decent (decenta ca formă a înțelegerii) despre vîrsta a treia. „Căminul” — mi s-a părut mie — reușea acest lucru. Filmul era bine, inteligent: făcut, ocolind în ultimul moment melodrama, propunînd „un bătrîn” expresiv, amintindu-mi cîteodată de bătrînii lui De Sica, narînd cu simplitate și, îndeosebi, cu suflet. Mă rog, nu era, în ultimă instanță, decît un film „de mijloc”, dar „sufletist” în chip convingător.

Mai ales însă, mai ales o idee era filmată cu insistență: aceea că un om (fie și de vîrsta a treia) poate deveni, fără voia lui, asemenea unui obiect cărui nu i se poate găsi un loc. Și din această idee au ieșit cîteva capodopere... Cam atît.

Aurel Bădescu

Jurnalul galeriilor

RETROSPECTIVA NICOLAE FURDUESCU (1908—1954) reprezintă un exemplu tipic de expoziție care, pentru o corectă apreciere, se cere abordată din două unghiuri complementare. Unul, deschis de totalitatea expunerii, este cel al **valorii intrinseci** a operei. Celălalt, decurgând din primul dar reclamând o referire mai largă, este cel al locului ocupat de artist și de creația sa în **contextul artei românești**. Confruntarea celor două premise, absolut necesară în virtutea mecanismului oricărei judecări de valoare obiective, ne relevă în acest caz posibilitatea recuperării unei personalități de real interes, insuficient cunoscută și apreciată în consecință.

Expoziția de la „Muzeul colecțiilor de artă” ne propune un artist care, format în spiritul tradiției figurativului poetizat, cu frecvente accente romantice și cu o vădită dotare pentru înregistrarea realității familiare, rămâne temperamental un adept al sondajului în esența fenomenelor, cu discrete deconspirări ale structurii lor intime. Structural dar și prin formație — artistul a fost elevul lui Schweitzer-Cumpana și prin el, al unei atitudini autoritare din pictura noastră interbelică — Nicolae Furduescu aderă la direcția construcției prin culoarea-formă, cu energice vibrații ale materiei cromatice, cultivând respectul pentru suportul clasic al imaginii, oricare ar fi statutul ei, **desenul**. Dealtfel, expunerea pune accentul pe acest capitol — am fi preferat o soluție de echilibru, tocmai pentru că valențele coloristului ni se par deosebite — oferindu-ne plăcerea de a descoperi unul din acei virtuozii ai desenului lapidar și expresiv, prin care pictura noastră și-a lărgit sfera valorilor, implicând un capitol cu deplină și clară autonomie. Desenele lui Nicolae Furduescu, surprinzând cele mai diverse ipostaze ale realității cotidiene, ne reamintesc prin structura și fermitatea liniei alerte superba și inflexibilă regulă ingrescă, potrivit căreia orice fenomen trebuia redat doar din patru linii. Fluiditatea voluptoasă a ductului, contracarată expresiv prin decizia rectiliniei, virilă, a liniei ce delimitează tranșant un plan, un volum sau un ecran spațial, conține și relevă decizia ce nu se obține decît prin studiu îndelungat, grefat pe o neabătută înțelegere a intimității materiei și pe darul de a surprinde și reda esențe. Toate aceste notații, schițe cu valoare în sine, vibrând prin valoarea fugară sau accentele de culoare introduse ca un adjuvant expresiv, par a constitui stadiul pregător pentru transpunerea în materie picturală și ocupă un loc privilegiat în creația artistului, poate nu totdeauna pus în condițiile materiale cele mai fericite pentru a se dedica travaliului continuu, neîntrerunt. Dar cele cîteva mici lucrări în ulei, de o profundă sonoritate cromatică, adevărate bijuterii de subtilitate și irizare coloristică, trădînd o vădită plăcere a gestului decise ce așează ușa savuroasă, în relief, definind un obiect prin cîteva pete, sînt suficiente, pentru a ne propune fără echivoc un **pictor autentic**.

Privită din perspectiva propriului demers și a rezultatelor obținute, personalitatea lui Nicolae Furduescu se detașează cu mai multă pregnanță și autoritate decît a reușit în timpul unei existențe destul de neprichnice sub aspectul împlinirii artistice. În aceste condiții și prin raportare la contextul epocii în care artistul s-a format și a lucrat — deceniile 3, 4, 5 — dominată de mari personalități, opera sa îi dă dreptul la un loc în acel plan al valorilor autentice cu ajutorul cărora se definește arta unui moment, permițînd și stimulînd apariția excepțiilor. Ceea ce, în condițiile unei picturi cum este cea românească, densă calitativ, reprezintă un certificat al calității îndubitabile și o șansă enormă în oțnăria de recuperare și fructificare a tuturor prezențelor artistice de reală importanță.

INDIFERENT de calitatea, conținutul și sensul manifestărilor colective, expozițiile personale se dovedesc totdeauna mai reprezentative, nu numai pentru artistul în chestiune, lucru dealtfel firesc, ci și pentru contextul general al genului. Adevăr verificat în timp și reconfirmat la o colă de excelență prin expoziția **KLAREI TAMAS BLAIER**, de la galeria „Simeza”,

un adevărat eveniment în teritoriul graficii dar și în ansamblul artei noastre actuale. Afirmatia poate părea excesiv de entuziastă, dar pentru cei ce urmăresc simultan evoluția situației imaginii, cristalizarea atitudinilor și relansarea preocupării pentru subtilitatea și acuratețea procedurii tehnice, obiectivitatea aserțiunii devine evidentă. Klára Tamás Blaier este, fără îndoială, **o artistă și o foarte bună tehniciană**, constatare ce nu constituie o tautologie din moment ce există, paralel, foarte buni „inventatori” de imagini și foarte buni artizani, fiecare excelînd însă cu strictețe doar în propriul domeniu. Pasiunea și seriozitatea cu care se lansează în investigarea unor domenii iconografice imaginar-proteice și în subtila definire a unei tehnologii a înmărmirii de mare expresivitate și rafinament textural o plasează pe artistă în primul eșalon al unui gen ce are deja la noi în țară o solidă formație valorică. Problema esențială în cazul demersului său este aceea a redescoperirii structurilor originare ce pot servi ca suport pentru puneri metaforice, semne convertite în mesaje, dar și în momente de autentică satisfacție estetică. Intitulele simple și sugestive — **Gravură și Punet** — ca pentru a lăsa deplina libertate fanteziei recepto-

rului, lucrările Klarei Tamás Blaier relevă capacitatea compunerii dinamice și a punerii, în situație imagistică activă a celor mai sofisticate și dense aluzii ideatice. Probabil că principala calitate a expunerii în totalitatea ei constă în **inteligenta** investită cu **seriozitate și responsabilitate**, corolarul materializîndu-se în propunerea clară pentru **relansarea calitativă a gravurii** ca procedeu și concepție specifică de o mare expresivitate. Realitate căreia trebuie să-i adăugăm investiția suplimentară propusă de afișele pentru filme și spectacole, argument în plus pentru calificarea artistei ca o prezentă activă, cu relief propriu și original în arta noastră contemporană.

PRIN ultima sa expoziție de la „Galeriile municipiului”, **HORIA ROȘCA** ne convinge că este un artist consecvent, capabil să-și privească activitatea cu un ochi critic și să prezinte cu multă franchețe chiar și stadiul prospectiunilor, pentru a extrage apoi concluzii necesare definirii propriei identități. Compusă numai din pictură, etalarea conține și restituie ceea ce poate fi considerat caracteristic pentru tipul de opțiune plastică proprie artistului, propunînd simultan puncte de certitudine și deschideri plurivoce către o problematică axată mai mult pe manipularea cromaticii autonome. Atitudinea lui Horia Roșca pornește de la impactul cu realitatea ca punct de plecare, pentru a trece apoi în stadiul prelucrării datelor după o soluție de interpretare sintetică — amintiri ale cubismului contaminat cu accente expresioniste se descifrează în structura formelor — în care problemele culorii ocupă un loc preponderent, lucru firesc în cazul picturii. Dincolo de restituirea ce încorporează geniul locului pentru peisaje, sau amprenta ambianței acaparatoare în cazul naturilor statice sau al studiilor în interior, toate lucrările reprezintă argumente și jaloane ale unui continuu și declarat efort de găsire a unei soluții originale, a unei maniere cit mai puțin contaminate de modelele descriptive ce asaltează, inerent, orice conștiință artistică. Ar fi acesta un punct de real interes în activitatea lui Roșca și o garanție a vocației sale, nesatisfăcută de înscrierea într-o familie confortabilă și avantajoasă, dar și un obstacol în calea etichetării superficiale, poate comodă dar inoperantă. „Cazul” lui Horia Roșca reface, la scara actualității și a unei îndubitabile dotări, situația tuturor celor care, în condițiile unui figurativ aparent epuizat, își propun o relansare sau o fructificare prin repunerea în discuție a problemei în esență și prin recursul la ipostazele moderne ale imaginii. De aceea, dincolo de ceea ce ne place ca atitudine, seriozitate, travaliu, problematică de atelier, trebuie să vedem în prezența artistului o certă orientare către pictură și o foarte personală modalitate de a pune și rezolva principalele întrebări ce o definesc ca artă expresivă.

HORIA ROȘCA : Natură statică

Virgil Mocanu

Compoziții românești în interpretări olandeze

SAPTĂMINA trecută ne-a adus evenimente cu totul remarcabile în domeniul activității concertistice camerale și se cuvine, fără îndoială, să începem a constata că, din ce în ce mai des, faptele artistice care se petrec în familiile instrumentale mai restrinse tind să rivalizeze cu depline șanse de succes cu amploarea sonoră și strălucirea multicoloră a spectacolelor simfonice. Este, dealtfel, o mutație caracteristică pentru psihologia melomanului contemporan, care de multe ori se află mai aproape de trăirile muzicale intense și profunde favorizate de colocviul citorva voci de oameni sau viori; alături de ele se simte parcă mai dispus la suprema concentrare a spiritului, mai atent la nuanțe delicate și indefinibile, mai în miezul **substanței** — ca să spunem așa. Nu vrem cu nimic, astfel, să diminuăm bucuria publicului cu precădere simfonic, ci vrem doar să-i atragem atenția că greutatea specifică a unei serii de muzică nu atîrnă de numărul combatanților întru ale artei sunetelor, ci de calitatea lor și de ceea ce au ei de comunicat.

Cele două ansambluri instrumentale care ne-au vizitat în cadrul „Zilelor muzicii olandeze în R.S. România” — manifestare organizată de Consiliul Culturii și Educației Socialiste — au avut darul de a stîrni interesul nostru cel mai viu și de a demonstra că frigid, nămeții și aparent obișnuita rezervă față de o mare cantitate de muzică contemporană în pri-

mă auditive nu constituie obstacole pe care să nu le poată înfringe vocația autentică, seriozitatea profesională exemplară și devotamentul pus în slujba unei cauze artistice înalte. Cuartetul de coarde „Gaudeamus”, mai întii, poartă numele unei fundații olandeze pentru răspîndirea muzicii contemporane, una din cele mai active și eficiente din cîte există; am cunoscut-o cu ani în urmă, cînd animatorul ei, Dl. Maas, era prezent la bienalele de muzică contemporană din Zagreb, atent la toate desfășurările și preocupat să sprijine cu un ceas mai devreme adevăratele valori în curs de afirmare. În ultimul timp, tinerii compozitori români sînt din ce în ce mai apreciați la concursurile de creație și festivalurile organizate de fundația „Gaudeamus” — și o mărturie vie a acestei fericite comunicări internaționale prin intermediul muzicii a constituit-o prezentarea, de către ansamblul olandez, a unui cvartet de coarde al lui Șerban Nichifor. Lucrarea a obținut premiul I la concursul din Olanda în 1977 și a fost cîntată în primă audiere cu acel prilej în faimoasa sală „Concertgebouw” din Amsterdam de către admirabilul ansamblu, care a înfățișat-o acum și la noi, în concertele de la București și Craiova. Am asistat, uimiți și entuziasmați, la pătrunderea, favorizată de intuiție stilistică și deopotrivă de cunoașterea datelor folclorului nostru, a esenței profund naționale a acestei muzici, constituită dintr-o filtrare a îndepărtatului izvor folcloric

prin intermediul arsenalului de mijloace ale compozitorului contemporan. Ecouri din străvechi cîntări, amintiri de doină, sugeri de joc, defilează înaintea noastră ca într-un păienjenis de vis, în care diversitatea timbrală, exclamațiile, icniturele instrumentale, sunetele albe, netimbrate, **pizzicate-le** alcătuiesc o țesătură sonoră pasionantă, ce amalgamează, reunește și diversifică în același timp aceste comori răspîndite în spațiul de cîntul celor patru instrumente. În ultimele clipe ale lucrării, muzicienii se distanțează unul de celălalt, răspîndindu-se în sală și realizînd astfel un soi de „stereofonie lăutărească” ce depășește semnificația minoră a unui obișnuit **happening**, învîluindu-ne într-o urzeală fină de sunete ce vin de nîcînde și de pretutîndeni. Omagiul nostru membrilor cvartetului „Gaudeamus” (Jan Wittenberg, Paul Hendriks, Hans Neuburger, Max Werner) pentru această talmăcire perfectă a unei muzici atît de românești.

Instrumentiștii olandezi au propagat cu deplin succes în primul rînd muzica țării lor, începînd cu a creatorului de școală Willem Pijper și continuînd cu cea a lui Kees van Baaren, un strict dodecafonișt, care a format la Conservatorul din Haga pe mulți compozitori ai generațiilor următoare. Am admirat, apoi, lucrarea **Munți** pentru clarinet bas și bandă magnetică a lui Ton de Leeuw, în care extraordinarul solist Harry Sparnaay dialoga cu el însuși, în melopei, imitații, ingînări, triluri, isonuri, purtîndu-ne parcă pe deasupra unui peisaj vălurit, ca un podiș presărat cu coame înalte; păcat numai că, după culminația ritmică ce urmează acestei secțiuni expozițiv-picturale, lucrarea nu ia sfîrșit, extinzîndu-se apoi în lungimi ce diminuează efectul sesizant al începutului. Ne-am bucurat să reîntîlnim și numele compozitorului de origină spaniolă Enrique Raxach, de mult legat de activitatea fundației „Gaudeamus”, reprezentat prin **Himera**, tot pentru clarinet bas și bandă magnetică, de data asta cu salturi spectaculoase de registru instrumental, ajun-

gînd citeodată la un sunet **rauque** semivocal, totul pe fondul unei continue rostogoliri de valuri sonore, ca o fierbere nelineită, ca o neostoită palpitare. În fine, o oarecare simplificare și regăsire, a generației mai tinere, s-a oglindit în lucrările lui Tristan Keuris, profesor la liceul de muzică din Hilversum. Muzica lui a fost cîntată și de a doua formație olandeză, Cuartetul de saxofone (Leo van Oostrom, Ed Bogaard, Andri van Velsen, Jacques Landa), care ne-a prilejuit contactul cu o alcătuire instrumentală inedită și extrem de eficace, după cum s-a dovedit. De la lirismul exotic pînă la pregnanța semi-percutivă, de la tonul povestitor sau de confesiune pînă la sarcasm, resursele celor patru saxofone reunite într-o ampolare semi-orchestrală au fost folosite cu o disciplină și în același timp o fantezie coloristică admirabile. După cele două **Corale** de Klaas de Vries și **Cuartetul** de Peter Jan Wagemans, poate că am găsit momentul de muzicalitate cel mai intens în **Canzona** renașcentistă a lui Gesualdo da Venosa, inteligent prelucrat de Maarten Bon.

● **DE LA** timpurile noastre la secolul XIX să remarcăm, măcar dacă prea fugitiv, că seara cuprînzînd capodopere camerale de Brahms, oferită de patru concertisti-muzicieni de aleasă factură — Dan Grigore, Petre Csaba, Vasile Ioan, Andrei Csaba — s-a dovedit de o intensitate a emoției ridicată la cote aproape permanente de mare înălțime. În deosebi lucrările de ansamblu mare (**Trio în si major, Cuartetul cu pian în sol minor**) s-au situat la acea confluență între patetismul brahmsian și rezerva intelectuală contemporană care le-a dat o putere de înviuare cu totul remarcabilă asupra sensibilității noastre. A fost o pildă de îngemănare a unor daruri interpretative diverse și chiar contrastante, puse în serviciul unui unic torent de expresivitate nobilă și grăitoare.

Alfred Hoffman

Celălalt Durrell

NUMELE binecunoscut este al lui Lawrence Durrell, deși încercarea de a evalua în 1980 cărțile romanțierului cu faimă mondială acum un sfert de secol este presărată cu semne de întrebare. Autorul aproape septuagenar al citorva zeci de volume de proză, teatru, versuri și eseuri rămâne în primul rând în memoria ultimelor decenii prin ciclul **Alexandria (Justine, Balthazar, Mountolive, Clea)**. Este astăzi evident că Lawrence Durrell a fost supraevaluat în deceniul al șaselea. Se simte mai ales contrastul între subțirimea acestei proze și convingerea scriitorului, mărturisită fără exces de modestie într-o prefață, că aduce în roman corespondentul literar al spațiului cvadridimensional einsteinian. Poate că sintem nedrepti cu Lawrence Durrell. Poza descoperitorului de Americi imagineare — romanul relativist și polie-

dric, discutat cu solemnitate de R. M. Alberès repetă gesturi făcute de multe ori în ultimele decenii — maschează daruri remarcabile de povestitor, capacitatea de a recrea un Orient în culori intense, cu intrigi intortochiate. Mutatis mutandis, există analogii cu Mateiu Caragiale. Sint însuși noneinsteiniene. Un comentariu critic care ar stăruia exclusiv asupra lor i-ar da lui Lawrence Durrell sentimentul minimalizării. Dar sint însuși mai rezistente la vreme decit dantelăria de interpretări complicate și de elogi, pe care i-a închinat-o critica de acum douăzeci de ani.

Contrastul cu Gerald Durrell e total. Și relațiile dintre cei doi frați — Gerald este cu doisprezece ani mai tânăr decit Lawrence — sint destul de ambigue. De la Goncourt, istoria literară a cunoscut un șir de colaborări între frați: Rosny,

Margueritte, Tharaud. Unele s-au soldat cu despărțiri și inimizități. Toate au funcționat o vreme în desăvârșită simbioză, ca și modelele lor, autorii **Jurnalului**. Iată însă doi frați opuși temperamental, biografic, stilistic, începindu-se între ei frecvent. În câteva dintre cărțile în care Gerald Durrell și-a povestit copilăria, Larry (Lawrence) e portretizat fără indulgență, ca un estet sarcastic, comod și egocentric.

Spre deosebire de fratele mai mare, Gerald, autorul mai multor best-sellers printre cititorii anglofoni, e aproape necunoscut în alte țări. Nu e un literatur. Cărțile lui sint scrise cu două scopuri mărturisite, repetate uneori sub formă de apeluri. Copilul care își petrece zilele la Corfu adunind și identificind toate speciile faunei locale, provocind tumult în familie și îngrozindu-l pe Lawrence cu colecțiile lui de scorpion, și-a orientat ferm existența și activitatea. Naturalist, a călătorit un șir de ani prin toate continentele, adunind animale pentru grădinile zoologice. A înființat propriul lui Zoo în insula Jersey. Cărțile sale au ca prim și prozaic rost să ajute la echilibrul financiar al unei întreprinderi total nelucrative. Mai sint și puneri în gardă împotriva inconstienței care duce la exterminarea a nenumărate specii animale. Minus telurile mai direct științifice ale savantului francez, activitatea lui Gerald Durrell e paralelă cu aceea desfășurată în „lumea tăcerii” de către Jacques-Yves Cousteau.

Toate acestea par a-l situa pe Durrell-junior în afara literaturii, în zona respectabilă dar diferită a ecologiei, a apărării speciilor amenințate, eventual a divertismentului literar. Dar stratificările scrisului sint sigure numai în manuale. Gerald Durrell are harul să perceapă peisajele, oamenii și mai ales vietățile cu o prospețime de prima zi a creațiunii. Are și harul umorului. Sursele comicului ținesc de pretutindeni. Este, de cele mai multe ori, inocent și simpatetic, mai rar iritat. Cărțile vorbesc de copilăria în Corfu, în sinul unei familii pitorești, cu o mamă tandră dar cu rezerve și litote specific britanice, cu fratele mai mare pregătindu-și blazat cariera literară și cu alt frate pasionat de arme de foc și sporturi.

Principalul volum închinat acestei copilării — **My family and other animals** (Familia mea și alte vietăți) — este una dintre puținele scrieri de comic plinar din anii noștri. Nu se potrivește pentru această narațiune nici unul dintre determinativele ce însoțesc obligator umorul contemporan și îi schimbă esența: negru, al spinzurătorii (Galgenuș), absurd s.a.m.d. E lipsită și de facilitățile, de stereotipurile umorului profesionist, facilități pe care, în alte pagini, Gerald Durrell nu le-a evitat cu totul. Sint tot timpul pre-

zente receptivitatea la comic și modul aproape ingenuu de a lua contact cu peisajele și cu vietățile necunoscute. Zoolo- gul din vocație e îndrăgostit de toate formele vieții. Chiar inevitabilele momente primejdioase (împreună cu un prieten se scaldă într-un lac și află cu intîrziere că e populat de **piranbas**, voraci pești carnivori) sint narate fără forțare, dintr-un unghi comic. Lipsite de senzațional, fiecare dintre aceste călătorii în căutarea speciilor rare este totuși o aventură, potrivit titlului unuia dintre primele volume: **Three tickets to Adventure** (Trei bilete pentru Aventura). Dar acolo titlul are dublul sens al unui joc de cuvinte, **Aventura** fiind denumirea unei localități din Guyana.

În descrierea animalelor cu care Durrell se întâlnește și se împrietenește, există ceva din comicul antropomorfic al universului Disney, minus picăturile de sirop prea comercial distribuite de creatorul **Silly Symphony**-ilor. Și ceva în plus. Vietățile există nu ca reprezentanți ai unei specii ci ca individualități tratate de zoolog cu simpatie și comprehensiune. Inofensivul Colobus, leopardul ori cimpanzeul, au maliții, curiozități și comportări umanoide. Astfel, volumele acestea — **Catch me a Colobus** (Prinde-mi un Colobus), **The Whispering Land** (Țara șoapțelor), **A Zoo in my Luggage** (O grădină zoologică în bagaje) — care narează toate călătoriile pentru descoperirea de specii pe cale de dispariție păstrează tonul relațiilor memorialistice, dar au și o neașteptată dimensiune feerică.

Sint sau nu sint literatură? Las rezolvarea întrebării pe seama specialistilor care știu precis ce e literatura, au definit-o și i-au trasat harta. Sint deci capabili să pună diagnostic fără gres. Pentru aceiași specialiști semnalez că Gerald Durrell a scris și citeva nuvele în care nu e vorba de animale ori acestea apar în plan secundar, dar care desenează cite o figură cu aparențe excentrice, care ascunde pasiunea ori ingenuitatea. Astfel, **A Transport of Terrapins** ori **Ursula** din volumul **Fillets of Plaise**. Lucrul cel mai de seamă îmi pare a fi voioșia contagioasă a călătoriilor prin „lumea celor care nu cuvîntă” — fără scrisnita reacție neorousseauistă a lui Bradbury, fără filistinism și indulcieri ipocrite. Există și un Durrell anxios, scrutind amenințările ce planează asupra biosferei. Dar povestirile cu animale sună mereu tonifiant. Și sint atît de rare astăzi astfel de pagini autentice senine!

Silvian Iosifescu

PETER PREISS : Smălțuitor (Expoziția de pictură, grafică și sculptură mică Tineri artiști plastici din R. D. Germană — galerie „Căminul Artei”)

„Toamna patriarhului”

„T OAMNA PATRIARHULUI” este o parabolă, o parabolă a dictatorului și a dictaturii, înscrisă în timpul nemăsurat al eternității. A discuta, deci, despre „realitatea concretă” a personajului, conchizind că nu corespunde parametrilor unui realism îngust, înseamnă a nu înțelege intenția artistică a lui Gabriel García Márquez. Alvarado nu este un anume dictator identificabil cu precizie într-unul din cei peste două sute de dictatori care au existat în scurta istorie a Americii Latine, și nici măcar un produs exact al citorva din ei, cum se întîmplă la alți autori latino-americani. El ni se pare a fi nu un „tip” de dictator, ci, mai degrabă, un arhetip, „tatăl” uriaș și monstruos al unei întregi galerii de dictatori, „patriarhul” în care își pot afla originea. În aceasta constă specificul și originalitatea personajului Márquezian.

El este bătrînul cel mai bătrîn de pe fața pămîntului, „mai bătrîn decit toți oamenii și toate animalele de pe pămînt și din apă”. Caracterizarea cuprinde cele două componente, cele două coordonate ale ființei sale, cea animalieră și cea umană, și, mai mult decit umană, mitică, legendară, biblică. În dumnezeirea lui locală și măsliuită de biografie se socoate doar fiul mamei sale Bendicion (vezi sugestia numelui) care l-a conceput, născut și crescut singură (și, drept urmare, va fi canonizată prin decret prezidențial). Însă nimic nu este mai grotesc și mai teribil decit această dumnezeire inventată. Ironia lui Márquez se exercită asupra fiecărei secvențe din derularea falsului film biblic: mama este, de fapt, o vinzătoare de păsări pictate, care se oferă oricui pentru o porție de mincare, iar copilul „decrepit” se naște anormal și cu diformități hideoase.

Întinzîndu-și puterea pînă la mitul biblic, dictatorul pătrunde în legendă (și puțin importă că e mincinoasă). Omul ascuns îndărătul ei este un a-

vorton uman, fără nici o calitate, fără nici un merit, minat doar de dorința sălbatică de a porunci, un avorton jalnic și cumplit, incapabil să gîndească, alfabetizat de abia în al doilea secol al existenței sale, dar călăuzind „mesianic” destinele poporului său.

Hiperbolizările lui Márquez, ca, de pildă, cele legate de vîrsta sau de puterea „dictatorului etc.”, dau dimensiunea parabolice, amplifică în mod necesar proporțiile pentru ca lingă grotesc să-și poată găsi loc tragicul.

Numeroasele comparații și metafore animaliere (buze de șobolan, duhoare de scons, picioare de elefant, fire de bizon, miros de tigru, bale de bou etc.) sugerează o dominantă structurală animalică. Și, într-adevăr, comportarea lui este dictată de instincte, nu de principii (sau, eventual, de principii derivate din instincte, dacă se poate spune așa): instinctul agresivității și un deosebit instinct al primejdiei care-l face să „simtă” dușmanii la timp și îl impune principiul exterminării lor mai înainte chiar de a-i surprinde conspirînd. Festinul la care oferă invitaților cadavru generalului Rodrigo de Aguilar, preparat cu cea mai rafinată artă culinară, amintește de **Satyricon**. De altfel, Márquez îngroașă în permanentă tentele, zugrăvind acest personaj (născut, parcă, de „somnia rațiunii” din ciclul lui Goya), acest „animal vetust dintr-o altă vîrstă a lumii”, cu o forță a grotescului și o truculență aproape rabelaisiene și, totodată, cu o gravitate și o profunzime de mit.

În țara lui (pe care o cunoaște într-o interesantă formă indirectă de reflectare în apa mării sau în apa oglinzii, asupra căreia spațiul nu ne permite să ne oprim), unde „adevărul nu se aflase niciodată”, fiind suprimat și falsificat de arbitrarul puterii absolute, real devine cosmarul, reală este contrafacerea realității împinsă, asemenea personajului, pînă la dimensiunea irealității. Proza lui Márquez este într-o desăvîrșită consonanță cu

Gabriel García Márquez și traducătorul Toamnei patriarhului, Darie Novăceanu

această lume unde miraculosul, magicul sint realități cotidiane, par a musti din aburii mlaștinilor și din fierbințeala deserturilor, impregnînd mentalitatea și atitudinea oamenilor. S-a spus că „magia” există în Gabriel García Márquez, dar ea există și în **afara lui**, există în universul care l-a produs. „Elaborarea mitică și critică a realității” preconizată de Carpentier atinge, credem, în proza lui Márquez cele mai înalte culmi. Aici, ca și în **O sută de ani de singurătate**, viziunea e sintetică, totalizatoare. El cuprinde într-o sinteză fabuloasă toate elementele spațio-temporale. Unește apa cu focul, apa cu pămîntul, pămîntul cu cerul, uniune în care elementul dominant rămîne apa, cu simbolismul ei feminin și matern. În acest vast imperiu lacustru cu anemone paludice sint mlaștini „în flăcări” și deserturi „cețoase”, casele sint corăbii ancorate, ciinii ce o sfîșie pe Leticia Nazareno au ochii galbeni și părul scurt „ca de rechini”, iar dictatorul, într-o imagine de o splendidă sinteză márqueziană, este un inecat plutind în derivă, pe uscat, cu fața în jos. Frumusețea este atacată de urîșenia și de putreziciune.

Timpul în care se înscrie acest spațiu este, la rîndul lui, un timp unic, total, „timpul eternității”, un timp care nu curge, ci plutește, înglobînd în el istoria și vremea din afara oricărei istorii, cînd „gardeniile gîndeau și iguanele zburau prin aer”. Un timp

egal cu sine însuși precum Marea Caraibilor, precum țara „dintotdeauna aceeași”, precum oamenii apăsați de inerția deziluziei. Dar și eternitatea poate avea sfîrșit. Acest timp static și fabulos, care pare etern fiindcă eternă pare dictatura, se încheie odată cu moartea naturală, în somn, a dictatorului, moarte tardivă, neverosimilă, incredibilă, dar marcînd zorii eliberării și constituind mesajul de speranță al autorului.

Tehnica succesiunii rapide a mai multor vorbitori prinși într-un unic flux narativ, acoperind în întregime universul explorat, servește perfect viziunea globală de care pomeneam. Darie Novăceanu a reușit să redea admirabil această fluentă a frazei, să-i păstreze ritmul fără să sacrifice succulența și forța limbajului, apropiindu-se de text cu înțelegere și pasiune. Aceste două trăsături caracterizează, de altfel, și prefața sa pertinentă și bine informată. El a oferit, astfel, publicului român, într-o versiune de o remarcabilă echivalență, acest roman cutremurător și fascinant, unde profunzimea și acuitatea critică a notației psihologice și sociale se îmbină cu un sentiment miraculos al realului, ironia și grotescul se împletesc cu cel mai tulburător lirism, iar neistoria cu istoria.

Rodica Locusteanu

Între Euripide și Seneca

INTOARCERILE la cei de mai demult adaugă de fiecare dată un spor de pătrundere înțelegerii noastre, redimensionându-ne cunoașterea și descoperindu-ne nu de puține ori, alături de lumini pe care nu le bănuiam, incipiente dar limpezi, date și elemente ce s-au constituit mai apoi în puternice și invadate mijloace de exprimare artistică.

E drept, nu-i mai citim pe vechii greci cu același interes cu care stăruim asupra contemporanilor, dar nu-i mai puțin adevărat că în foarte multe împrejurări, pentru a sublinia o anumită stare, trăire sau circumstanță, facem apel la aceștia, transformându-le personajele — Ulise, Penelopa, Hercule, Orfeu, Oedip, Achile etc., etc. — în simple metafore, pentru a sublinia călătoria, așteptarea, puterea cîntecului sau pe cea fizică. Și asta nu pentru că nu am avea alte cuvinte, nici pentru că vrem neapărat să „pozăm” în erudiți, ci pentru că ne-am obișnuit astfel, ne-am obișnuit să avem multă încredere în puterea de sugestie a onomastice mitologice, construindu-ne deliberat un fel de reflexe verbale care au avantajul de a nu fi pindite de nici un schematism.

Păstrarea în circuitul valorilor literare a celor dintii creatori este, din aceste motive, nu doar un omagiu cultural adus acestora, ci o necesitate de întregire a „familiei spiritelor”. Pentru că fiecare vîrstă sau generație, cu inevitabilele ei variații de sensibilitate, nu poate să nu recepteze ceva din aceste valori. Astfel s-a întâmplat și în Renaștere — care, într-un fel, n-a făcut decît să ridice pleoapele stațiilor —, chiar și mai tîrziu, și astfel se va întâmpla și în viitorul mai apropiat sau nu.

Avem, și acesta poate fi motiv de bucurie, că întotdeauna, oameni bine pregătiți, care știu nu numai să traducă excelent operele vechi, ci și să le interpreteze exact și profund. Alexandru Miran și Traian Diaconescu sînt doar două din multele exemple posibile, menționarea lor aici făcînd-o pentru că și unul și celălalt, ne-au oferit de curînd, unul prin Euripide, celălalt prin Seneca, dovada acestor virtuți mereu proaspete ale culturii noastre, prin cele două cărți apărute aproape simultan la Editura Univers.

Nu știu dacă a fost intimplare această simultaneitate, dar dacă da, ea este una din cele ce se numesc fericite, pentru că între Euripide și Seneca există multe comunicări și tot pe ațtea teritorii comune. Seneca fiindu-i îndatorat celui dintii, așa cum mai tîrziu, între alții, Corneille și Racine, îi vor fi mult îndatorați lui Seneca.

UNUL din aceste „teritorii comune” se numește Agamemnon, iar lectura paralelă poate stîrni comentarii pentru o întregă carte. Căci, deși aceleași și născînd aceeași poveste, personajele, mai ales Clitemnestra, par altele. Iar explicațiile, între multe, sînt ușor de dat, raportîndu-ne atît la timp, cît și la personalitatea celor doi creatori. Lucrul făcut de altfel foarte bine de Montaigne sau T. S. Eliot. Făcut, de asemenea, de George Uscătescu într-o carte puțin știută la noi (*Seneca nostru contemporaneu*, Madrid, 1965), dar, spre bucuria mea, cercetată de Traian Diaconescu. Toate aceste nume subliniază, în primul rînd, conținutul moral și moralizator din opera lui Seneca, raportînd această dimensiune la destinul autorului, obligat să trăiască pe cînd imperiul roman intrase în degra-

de accelerată, suportînd nu numai o criză a valorilor umane, ci și greutatea de neînving a corupției și tiraniei.

Fire clarvăzătoare, educată la rigoriile stoicismului, dar foarte plîpîndă — după unul din succesele din Senat, Caligula s-a gîndit să-l suprimă, dar a renunțat fiind asigurat de ultimul stadiu al fiziei —, Seneca nu putea, mai ales după cei opt ani de exil, să ignore epoca sa, în care Mesalina, Agripina, Claudiu și, mai ales, elevul său, Neron, actualizau personajele lui Euripide, dînd altă dimensiune Clitemnestrei sau lui Egist.

Poate de aici pleacă și unul din motivele „prudenței” lui Seneca, și tot de aici acea mereu discutată nereprezentabilitate a tragediilor sale în raport cu Euripide. Motiv care-l face să transforme nu numai funcțiile Corului, punîndu-l să „recenzeze” într-un anumite fel conflictul, ci și valoarea replicilor, rostirea lor nepresupunînd dialogul pe scenă, ci lectura, în singurătate, cu intenții morale. *Medea*, de exemplu, are 1027 de versuri și unul din perfecții ei cunosători, spaniolul Valentin Garcia Yebera, a făcut un calcul sugestiv: numai 194 din aceste versuri pot fi considerate dialog adevărat, celelalte 833 constituind lungi și extraordinare monologuri (258 pentru Cor, 293 pentru personaje fără interlocutor și 282 ca „parlamente monologate”), ceea ce, evident, le făcea greu reprezentabile. „Nici un auditoriu grec — spune T. S. Eliot — n-ar fi suportat primele 300 versuri din *Hercules furens*” (apud. George Uscătescu, op. cit. pag. 120).

REVENIND la „teritoriul Agamemnon” și Clitemnestra, dimensiunea morală și „prudență” a tragediei senecane este evidentă. La Euripide, dincolo de gelozie și ambiție, eroina este înestrată cu viclenie și pîndă. „N-am cunoscut ce e petrecerea cu alt bărbat, nici măcar zvonul fără cuvință” (pag. 43), spune ea, cu multă minciună, pentru ca apoi să fie sinceră: „Cum oare să-ți astîmperi ura față de acela pe care-l urăști...decît întinzîndu-i o capcană” (78). Nu același lucru îl spune Clitemnestra senecană, la fel de geloasă, poate la fel de vicleană, dar stăpînită și de căință: „Iubirea conjugală mă-nvinge și mă mină / să mă întorc de unde nu trebuia s-alunec” (118), uneori sub neîndurarea fiicei sale, Electra.

Nu-i spațiu pentru a pătrunde aici, ci doar pentru a sugera această „diferență de vîrstă”, comportament și sensibilitate, ale uneia și aceleiași eroine. Observ însă că la noi s-a evitat de obicei să se vorbească despre un amănunt care participă neîndoielnic la sublinierea acestei diferențe: Seneca s-a născut la Córdoba, în Spania romană, de unde a venit și nepotul său, Lucan, de unde au venit la Roma multe alte spirite care au întreținut, aproape singure, întreaga „vîrstă de argint a literaturii latine” (Julio Cejador y Frauca), căci solul hispan n-a dat latinității numai împărați, ca Traian sau Teodosio (acesta cu doi fii, Arcadio și Honorio), ori numai papi, ca Dámaso și Alexandru (chiar și anti-papi, ca Gil-Muñoz), ci, mai ales, oameni de cultură, mari erudiți și scriitori: Córdoba fiind, poate, cea mai fertilă: în *Pro Archia poeta*, Cicero vorbește pe larg despre grupul de vâti, aduși la Roma, poeți născuți cu toții aici.

La nivel peninsular spaniol, și mai apoi continental, s-a purtat cîndva o polemică foarte frumoasă despre Seneca și Córdoba, care a stabilit destul de ferm importanța acestui amănunt al originii senecane. La noi se ignoră, și nu din necunoaștere. Și se poate să se spună că îl menționez doar pentru că, în această lume mă simt mai în largul meu. Nu, îl spun pentru că-i important.

Poate că Traian Diaconescu, în volumul al doilea din Seneca, va pătrunde și în acest univers, pe care-i destul de stăpîn. Un singur lucru ar fi bine să mai facă, poate, traducătorii și cercetătorii acestor spații de demult: să se pună de acord în privința transcrierii unitare a numelor. Așa de exemplu, Alexandru Miran transcrie Clitemnestra, Casandra, Egist, iar Traian Diaconescu, Clytaemnestra, Cassandra și Aegisthus. Firește, au dreptate și ei și cei dintr-acea lor. Dar mi se pare că această diferențiere onomastică nu mai servește, astăzi, prea mult. Ori, poate, mă înșel.

Darie Novăceanu

Miracolul

URGIA apelor Gangelui și ale Yamunei dezlanțuite ca niciodată în acest secol, acoperind în năvala lor nemiloasă sute și sute de așezări omenești, imi ratase, în toamna anului 1978, întîlnirea cu mausoleul de marmură albă de la Agra, asediat și el de apoc. Văzusem India fără Taj Mahal. Mă consolam aflînd că doar unu la sută din populația Indiei avusese privilegiul să viziteze acest monument de artă al împărației mogulilor. Cea de a 7-a ediție a Festivalului internațional al filmului de la New Delhi avea să-mi ofere o nouă șansă. Copleșitoarea ospitalitate a gazdelor, plăcut înrudită cu cea românească, a găsit loc să intercaleze în maratonul proiecțiilor (24 filme din 33 țări în secția competitivă: 85 filme din 35 țări în secția informativă: 23 filme din patru țări în secția omagială; 21 filme în panorama indiană) o zi la Taj Mahal.

„Iarna” indiană cu dulcele ei senin te răsfată cu un soare ce ridică peste zi termometrul la +20° — +24°, îți incită privirea cu boschetele violet-singerii ale aza-leelor în plină floare. În acest anotimp ideal am părăsit în zori de zi New Delhi-ul esplanadelor și squarurilor, al hotelurilor cu cinci stele, al ambasadelor și reședințelor de o eleganță ireproșabilă, pentru a ne avînta în mare viteză pe șoselele asfaltate dar foarte înguste, în direcția sud-vest către Agra, la aproape două sute de kilometri. După ce lași în urmă două mari complexe industriale, de la Ballanbhart și Faridabad, traversezi citeva sate indiene, presuon asemănătoare celorlalte 570.000 de pe tot cuprînsul Indiei, și ele îți par venite de undeva din eternitate, intrucît nici un detaliu nu trădează vîrsta enorii contemporane. Este doar unul dintre contrastele ce se înfățișează la tot pasul ochiului, ilustrînd acel procent citat nu fără durere de gazde, împărțind sever populația Indiei în 50 milioane de avuți și 600 milioane de oameni nevoiași. Drumul serouiește pe întinsul cîmpiei de pe malurile Jumnei, în tinutul de graniță al actualelor state Uttar Pradesh și Rajasthan, acolo unde în 1525 a „descălecat” împăratul Babar, subjugînd India hindusă și inaugurînd dinastia mogulilor. Nepotul său, marele și înțeleptul Akbar, socotit astfel pentru dragostea sa de artă și școli, a întins, din victorie în victorie, granițele imperiului său departe

spre nord și spre est pînă la Marea Arabă, iar prin căsătoria sa cu o prințesă răpută din Amber a dat dovada imparțialității și înțelegerii sale față de nemusulmani. Akbar pierduse doar o singură bătaie, aceea de a avea un urmaș. Legenda spune că într-o zi un bătrîn hindus Selim Chisti îi prevestește că peste un an va avea un fecior. Spusele sale se împlinesc. Se naște Jahangir.

Pe locul unde întîlnise pe bunulvestitor, ce avea să fie sanctificat, Akbar hotărîse să ridice noua sa capitală: Fatehpur Sikri, însemnînd „orașul victoriei”. Era în 1569. Așezat pe coama unei coline, orașul cuprinde, am spune azi, două nuclee urbanistice. Unul de cult, închis între ziduri înalte de paisprezece metri, străpune de trei porți uriașe, măiestrit sculptate, în special cea sudică, „cea mai nobilă poartă a oricărei moschei din India și de aiurea”, cum scria Fergusson. În interiorul incintei a fost ridicată o majestuoasă moschee din piatră roșie specifică construcțiilor din regiune, piatră provenită din straturi de nisip pietrificate și care se lasă sculată tot atît de ușor ca un lemn. În fața moscheii strălucește o minusculă capelă în întregime din marmură albă cu intarsi florală din pietre colorate semi-prețioase, un fel de miniatural preluđu al Taj Mahalului, unde este îngropat înțeleptul hindus. Alăturarea celor două ctitorii este încă un semn că Akbar accepta toate credințele supusilor săi. Nucleul civic de la Fatehpur Sikri este însă și mai uimitor. Înalt cit cinci-sase etaje de azi (avîlulul numit Panch Mahal) complexul cuprinde, într-o savantă întrefăiere de coloane, arcade și galerii croite din aceeași piatră roșie, palatul împăratului, apartamentele particulare ale soției, sala de consiliu și de audiențe, dispuse în jurul enormei curți pavate tot din dale de piatră roșie, și împrejmuită cu ziduri acoperite cu email albastru. În grădina există încă o relicvă a grandorii acelor vremi: un imens carou de marmură bicoloră, tabla de șah ale cărei piese deveneau curtenii și dansatoarele de la curte atunci cînd Akbar juca partida sa cotidiană. Dar fastul de la Fatehpur Sikri a durat mai puțin de un deceniu, lipsa de apă făcîndu-i fatală și astfel capitala lui Akbar s-a mutat la Agra.

Drumuri de cultură

ORICINE ajunge la Berlin vrea să e plîmbie pe celebra Unter den Linden și să vadă Brandenburger Tor. Cum sint cazat în apropiere, fac primii pași pe acest traseu, admirînd alături de clădirile construite după război, Universitatea Humboldt, Biblioteca Națională (Deutsche staatbibliothek), Muzeul istoriei germane. Trezind Spreea, lumina de lebede și pescăruși, ajung la Domul berlinez a cărui masivitate brună și a cărui schelărie (căci se află în restaurare) se oglindește fantomatic în imensi pereti de sticlă ai Palatului Culturii, instituție modernă, găzduind numeroase și diverse manifestări artistice. Palate în stil clasic (precum Teatrul de operă), sau în stil baroc (precum fosta bibliotecă regală), străjuiesc cealaltă parte a bulevardului. Odată intrat în acest spațiu din care dîntele războiului a muscat adînc — ziduri sumbre, ca triste relicve, se mai văd și azi — ești atras de un complex de clădiri, mai toate ca templele grecești, care alcătuiesc ceea ce berlinezii numesc Insula muzeelor. După ce ai admirat Pergamonul, această Acropole a Asiei Mici, Tirgul din Milet, comparabil cu anticîitățile forului imperial de la Roma, după ce ți-ai scădat privirea în albastrul somptuos, decorat cu briuri auril de animale și flori, al Porții zeiței Istar de la Babilon, și după ce ai trecut printre baso-reliefuri și sfînci egipteni, printre papirusuri și sarcofage faraonice, realizezi nu numai vechimea civilizației și culturii din orientul apropiat, dar și importanța științelor arheologice și marile ei tradiții germane.

La Academia de științe îl întîlnesc pe

prof. Werner Bahner, unul dintre cei mai reputați romaniști și romaniști contemporani. El a alcătuit prima antologie a poeziilor lui Eminescu în R.D.G., în 1964, a publicat studii temeinice despre Dimitrie Cantemir și despre iluminismul românesc, foarte cunoscută și apreciată fiind lucrarea sa în 2 vol. *Forme, idei, procese în literaturile popoarelor romanece*. Discutăm despre corespondența primită de B.P. Hasdeu de la mari filologi germani ca Hugo Schuchardt și Gustav Weigand (creatorul primului seminar de limbă și literatură română din Germania), corespondență pe care o pregătăm spre publicare la Institutul „G. Călinescu”. Firește, ne interesau răspunsurile lui B.P. Hasdeu la cele aproape 100 de scrisori germane cite se află în arhivele românești. Din păcate, îmi spune prof. Bahner, la Berlin nu se păstrează nimic, intrucît războiul a distrus cele mai multe colecții de documente. Plec dezamăgit pentru volumul nostru de la București.

La Academie o întîlnesc și pe Eva Behring, cercetătoare specialistă în literatură română (și-a susținut doctoratul cu o teză despre *Dragostea în poezia lui Eminescu*) și ale cărei studii și antologii reprezintă contribuții importante la difuzarea literaturii române clasice și contemporane în R.D.G. A scris în ultimii ani despre iluminismul din Transilvania, despre C. Dobrogeanu-Gherea și Marin Preda. După un florilegiu de literatură română contemporană, apărut în 1976, are acum sub tipar o antologie a poeziei românești de la origini pînă în prezent, însoțită și de un studiu introductiv, carte care, din

Leipzig

Indiei de azi

INDIA rămâne și azi țara basmelor, a poveștilor, a legendelor istorice de secole și secole de la o generație la alta. Nu este greu să descoperi că într-o țară unde analfabetismul este încă printre cele mai ridicate din lume (80%) tradiția oralității a dus la perpetuarea cunoștințelor acumulate din timpuri străvechi în toate domeniile ca și a propriei istorii. Întâlnești aici oameni neștiutori de carte, dar cituși de puțin incult și cu o mare disponibilitate filosofică. „Firește — precizează Mircea Eliade, nu sînt toți filosofi, însă mai toți gîdesc cu mijloace proprii”. Tot aici înțelegi mai bine și sensul cuvintelor lui Rabindranath Tagore: „Întreaga lume exterioară, cuprinzînd malurile helisteului, umbra banianului și grădina a încercat să se imbine cu basmele și poeziile populare auzite de la slujitorii casei și să formeze o lume interioară plină de farmec”.

Așa s-a păstrat de-a lungul mileniilor, spre a-l cita din nou pe Tagore, „sărbătoarea zilnică a frumuseții muzicii, dansului”, adresîndu-se celui inițiat printr-un precis vocabular al sunetelor și al gesturilor. În zilele noastre în acest univers de tainică și paradoxală civilizație și neștiință, filmul este o adevărată punte în înțelegerea dintre populația fără de carte a celor 24 de state ale Indiei, unde se vorbește 14 limbi oficial recunoscute, 60 de limbi reale și aproape 300 de dialecte.

Erau gînduri ce mă însoțeau în timp ce autobuzul — de fabricație indiană — își continua drumul prin istorie.

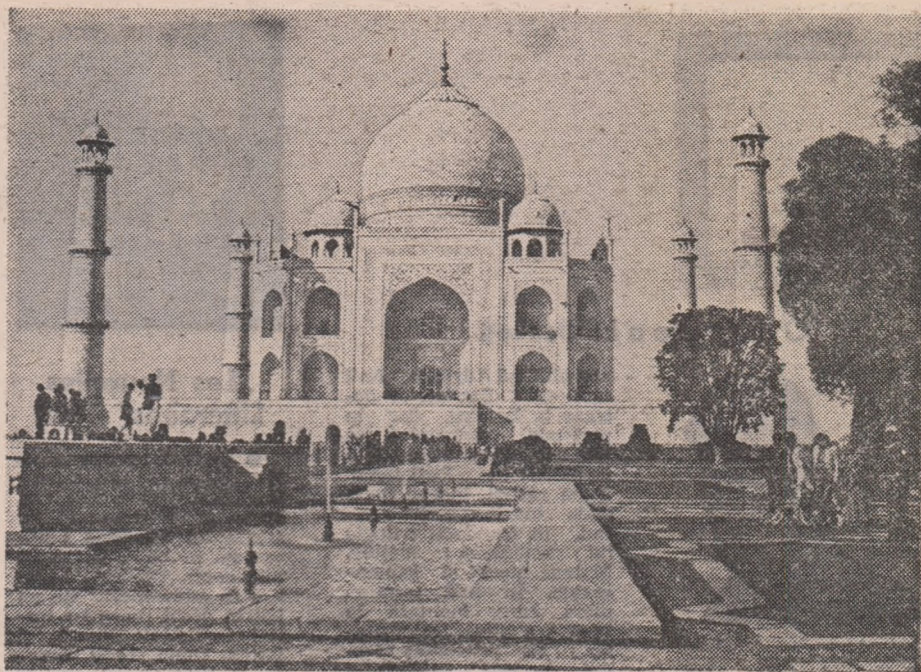
Și iată-ne descinzînd la porțile Taj Mahalului.

ÎN URMA cu trei secole, și jumătate, fiul fiului lui Akbar, Shah Jahan (ultimul mare împărat al mogulilor, a căror dinastie își va începe după moartea sa, în 1657, declinul lent întins pe următoarea sută de ani), a trăit durerea de a-și fi pierdut prea frumoasa soție Mumtaz Mahal. Dorind să lase lumii mărturia dragostei sale pe veci necosolată, el cheamă doi arhitecți — unul otoman, celălalt persan, și le cere să înalțe un mausoleu cum nu a fost și nu va fi un altul, în stare să sfideze erodarea timpului. Construirea „perlei de marmură albă” durează 17 ani. Domul central flancat de alte două domuri laterale, străjuite la rîndul lor de patru minarete așezate la fiecare dintre colțurile terasei-platforme,

respectă legile simetriei impuse de arhitectura islamică și sînt decorate după specificul hindus cu motive florale intarsiate din jad, agathe, piatra-singelui, ochiul tigrlui și altele. Taj Mahalul a reușit performanța de a fi rămas pînă azi inegalat în splendoarea sa, păstrîndu-și rîvnitul titlu de „diademă a palatelor lumii”. Dar cu toată splendoarea sa imaculată, Taj Mahalul nu poate face să pălească în amintirea călătorului fabuloasa reședință a bunicului Akbar, de la Fatehpur Sikri, ale cărui rămășițe pămîntești sînt păstrate în altă criptă de marmură albă, așezată în mijlocul altui mausoleu din piatră roșie, la Sikandra, ultimul nostru popas al unei zile fără pereche.

Sipetul comorilor de artă făurite de poporul indian pare într-adevăr fermecat și fără de sfîrșit. Mă gîndesc la Jaipur, orașul roz, unde Mircea Eliade avusese „sentimentul imposibilității efective de a da expresie lingvistică stimulilor transmiși de realitatea înconjurătoare”, mă gîndesc la palatele și grădinile suspendate de la Amber, vechi de cinci secole, sau la templele aflate la trei mii de kilometri de aceste locuri, de la sud de Madras.

MOMENTELE acestei civilizații multimilenare pot fi parcurse mai lesne privind colecțiile Muzeului național de la New Delhi, adunate din 1949, la doi ani după proclamarea independenței de stat, și expuse la Daber Hall de la Rashtrapati Bhavan — Casa prezidențială. Prima piatră a muzeului proiectat special pentru a găzdui aceste colecții a fost pusă în mai 1955 chiar de Jawaharlal Nehru, iar galeriile au fost inaugurate în iunie 1960. Colecțiile încep cu mărturiile civilizației protoistorice din valea Indusului, continuă cu perioada Mauryan, secolul al III-lea î.e.n., din vremea împăratului Ashoka, cel ce s-a convertit la budism ocuind, pentru această credință, locul împăratului bizantin Constantin cel Mare pentru creștinătate, și se opresc după ce au parcurs arta indiană în tot ce a dat ea mai semnificativ, la a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Într-o altă latură a muzeului, colecțiile de artă precolumbiană, mexicană, peruană, din America și din Asia centrală, îți dau posibilitatea să parcurgi evoluția civilizației pe mai multe continente, revelînd înrîdirea spiritului omenesc și etapele unor

Taj Mahal — perla de marmură albă de la Agra

existențe comune în fenomenul cunoașterii omenirii.

Artă modernă — postimpresionism, cubism, abstracționism, suprarealism — este găzduită generos într-o altă Galerie națională anume construită în mijlocul unui parc urias și deschisă publicului din 1954.

Printre atîtea frumuseți și creații ale genului artistic riști să te lași furat doar de trecut, dorînd să-l contempli în singurătate asemenea gînditorilor și poezilor Indiei, despre care tot Mircea Eliade spune: „Par atît de străni întrucît au rămas prea mult singuri cu ei înșiși”.

DAR miracolul Indiei nu ține numai de trecut, ci și de prezentul reconvertind prin eforturi multiple și conjugate străvechi tradiții și mentalități pentru a le aduce în pas cu necesitățile progresului.

Acum, în acest ianuarie cînd Republica India aniversează trei decenii de existență, omagiul întregului popor se îndreaptă către toți aceia care prin sacrificiul și lupta lor au făcut posibilă acea zi.

„Privînd India de ieri, nu uitați India de azi, din care se va naște India viitorului tot atît de demnă de a fi admirată”, erau cuvintele adresate ziariștilor străini de Indira Gandhi la înfîlnirea prilejuită de cel de al VII-lea Festival internațional al filmului. În cele cîteva minute de convorbire cu una dintre cele mai proeminente personalități politice ale lumii în curs de dezvoltare, am înțeles mai bine de ce pentru o țară aflată în prezent pe locul 11 în lume în domeniul producției industriale (siderurgie, extractivă, construcții navale, auto și aeronautice, nucleară, mașini-unelte, alimentară etc. etc.), cu o agricultură ce și-a triplat aproape producția în anii republicii și cu o știință care într-o serie de domenii ocupă locuri de vîrf, dosarul multilelor decalaje este încă extrem de grav și acut.

Miracolul Indiei de azi perpetuează magia Indiei de ieri, cu o și mai sigură fascinație prin înfîlnirea atît de surprinzătoare a tradițiilor cu modernitatea.

Adina Darian

prin R. D. Germană

cite imi dau seama, ne va face și mai bine cunoscuți în plan literar publicului german.

Cu Eva Behring ajung la Biblioteca de sector din cartierul Pankow, de la Mühlenstrasse, nr. 24, care poartă din 1954 numele lui I.L. Caragiale. O clădire de patru etaje în cărămidă roșie, în fața căreia ne întîmpină bustul marelui scriitor român. Ne primește, cu multă amabilitate, directoarea adjunctă, D-na Stigge, care ne conduce prin sălile de lectură și în camera captusită cu rafturi de cărți românești, trimise sistematic de autoritățile române. Mă bucur că regăsesc aici operele unor scriitori reprezentativi (din păcate, accesibili pentru un foarte mic număr de cititori, de aceea poate că n-ar fi rău ca originalele să fie dublate și de traducțiile în limba germană ce se tipăresc la noi în țară), așa după cum mă bucur vîzînd că în holul Bibliotecii, la loc de cinste se află portretul lui I.L. Caragiale, acela cu pălărie trasă cam pe o parte, de sub ale cărei boruri privesc doi ochi sfredelițori.

PLEC spre Leipzig, încercat de emoția că mă aflu pe drumul parcurs de atîtea ori de I.L. Caragiale spre a-l întîlni pe prietenul meu tînr Paul Zarifopol și spre a asculta concertele celebrei orchestre Gewandhaus. Ajung seara și descînd în piața iluminată feeric a vechii primării. În apropiere, într-un pasaj, dau peste mult vestita Auerbachskeller, circumsta studenției lui Goethe, aureolată de o întreagă mitologie faustică. Beau un pahar de bere, avînd în față zgîrăvită pe zid o scenă din „Noaptea Valpurgiei”. Urmează cîteva zile de bogat program artistic, un spectacol cu Nunta lui Figaro, în noua clădire a Operei, construită și decorată cu o sobrietate elegantă și odihnitoare și — spectacolul muzical cel mai prețuit al sezonului — „Weinachts-Oratorium” de J.S. Bach, cîntat de orchestra Gewandhaus, dirijată de Hans-Joachim Rotzsch, în catedrala Sf. Toma, datînd din secolul XIII. Ascult nu o slujbă religioasă, ci o capodoperă a muzicii simfonice și corale, pentru care a fost foarte greu de găsit un bilet. Regăsesc acordurile lui Bach din concertele și „fugile” lui, acum mai solemne, mai fastuoase, mai gotice, în acord perfect cu bolțile imensei catedrale.

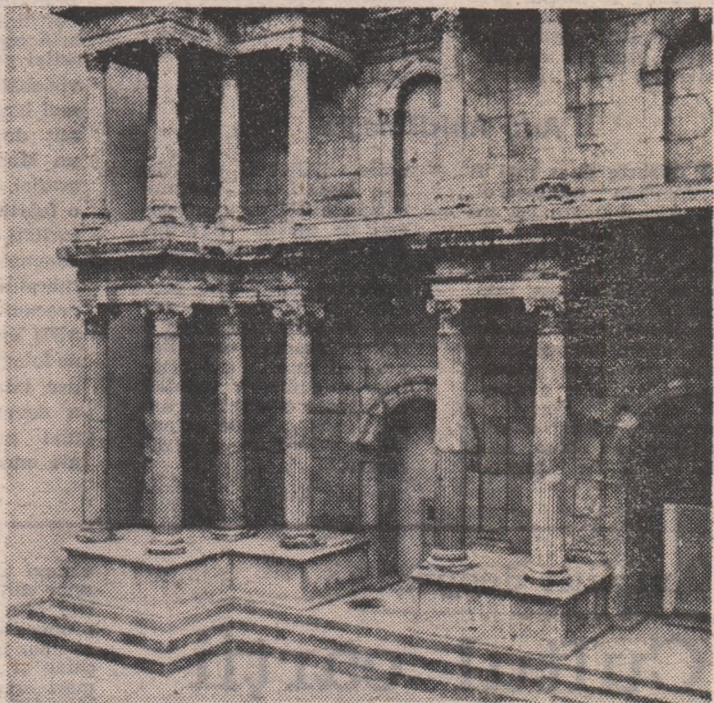
Noi întîlniri cu colegi de breaslă. La Universitatea „Karl Marx” — clădirea nouă e un mic zgîrie-nori de vreo 30 de etaje — îl găsesc destul de anevoie pe tînrul profesor Klaus Bochmann, care și-a trecut examenul de doctor cu două teze, una privind „Lexicul social-politic românesc între 1821—1850”, iar una despre N. Bălcescu. E foarte activ, atît ca lingvist (românist), cit și ca istoric literar și traducător. Lui i se datorează un volum de Momente și schițe de Caragiale și Prințepete de Eugen Barbu, în versiune germană, și o prefață la Răscoala lui Liviu Re-

breanu. Prof. K. Bochmann imi răspunde și el cu aceeași părere de rău la întrebarea mea în legătură cu arhiva Gustav Weigand, arsă în timpul războiului. Mai optimist pare în ceea ce-l privește pe Paul Zarifopol, care a locuit la Leipzig aproape 20 de ani și care și-a susținut la Universitatea din Halle teza de doctorat. Prof. Bochmann dă un telefon la Halle, unde mă și duc a doua zi. Mă primește foarte inimosul dr. Erwin Silzer, cu care trecem de la o bibliotecă la alta, ne cătărăm pe scări și răscolim rafturi de tomuri prăfuite, pînă ce îl aud spunînd: „Ewrika!” Am găsit teza de doctorat a lui Paul Zarifopol: *Kritischer Text der Lieder Richards de Fournival*, asupra căreia voi reveni cu alt prilej.

DIN Lipsca, vechi oraș comercial care menținea relații cu țările române încă în Evul Mediu, centru universitar, unde au învățat atîția români, unde mai regăsesc Reichstrasse, pe care se află tipografia Breitkopf și Ertel, în care a văzut lumina zilei în 1827 primul ziar românesc *Fama Lipschii*, plec la Dresda, pe drept supranumită „Florența Elbei”. Bogăția și varietatea colecțiilor de aici n-am mai întîlnit-o decît la Luvru, la Uffizzi, la Pitti și la Vatican. Ajungînd în fața „Madonei Sixtine” mi-a tresărit în minte versul eminescian „O cum Rafael creat-a pe madona dumnezeu...”, expresie într-adevăr a unei mari purități. Sînt prezente mai toate marile școli ale vechilor măestri, în special italieni, flamanzi, olandezi, germani, spanioli. Dar lucrurile sînt prea cunoscute spre a insista. N-am putut să nu simt totuși cit de modern este Vermeer din Delft cu Femeie citînd sau cu Intermediera, că Modigliani parcă descinde din El Greco și că femeile lui Renoir sînt oarecum din aceeași familie cu ale lui Rubens.

Și comorile de artă ale Dresdei, cea care-și arată încă rănile grave ale războiului, rămase a un înspăimîntător „memento” nu se incheie cu „Gemäldegalerie”. „Zwinger”-ul (fostul palat al regelui Saxoniei), mai adăpostește încă alte muzee, dintre care aproape unic mi s-a părut cel de porțelanuri, în care milenara artă chineză sau japoneză se întîlnește cu cea de Meissen. Vaze enorme, monumentale, și delicate, miniaturale servicii de ceai, uriașe platouri și figuline ce parcă nu suportă a fi ținute în mină, unele înflorînd grădini albastre pe albul imaculat, altele purtouri, altele, ca soarele ivit din valurile Fluviului Galben.

VECHII măestri ai Dresdei mă trimis la galeria din Weimar, unde admir poate cea mai bogată colecție Lucas Cranach, artist de o profundă specificitate germanică, și gravurile celebre ale lui Albrecht Dürer, de altfel și mare portretist și colorist. Picturii și

Porta pieții din Milet (160 î.e.n., Berlin, Muzeul de stat)

sculpturii li se adaugă arhitectura care a fost prea puțin atinsă de aripa cu zîmți de fier a războiului, și mai presus de toate, literatura. Mă aflu în orașul lui Goethe, Schiller, Herder, ale căror case memoriale păstrează nu numai parfumul de epocă autentic, dar locuințele și obiectele înseși. Casa lui Goethe era a unui spirit renascentist, alături de poet situîndu-se pictorul, marele iubitor al greco-romanității, savantul, fizicianul, chimistul, naturalistul (colecția lui de mineruri însumează 18 000 de exponate), un fel de alter-ego al lui Faust. Casa lui Schiller e mai mică, mai modestă, dar mai intimă, lipsită de maiestatea goetheeană, mai aproape de ceea ce cred că înseamnă o casă „burgheză” în epocă. Arhivele Goethe-Schiller, împreună cu întreg complexul muzeistic, nu numai din Weimar, alcătuiesc o puternică instituție numită „Centrul național de cercetare și locuri memoriale ale literaturii clasice germane”, ponderea constituind-o totuși Goethe. Există în Thuringia peste 30 de muzee legate de viața și opera marelui scriitor: păduri, sate, castele pe unde a trecut. Se lucrează la o bibliografie Goethe — mă informează Anne Klingenberg, cercetătoare specializată în epoca „Sturm und Drang-ului”, și la publicarea corespondenței primite de autorul lui Faust, totalizînd peste 20 000 de scrisori. Weimarul e un spațiu literar, cum sînt probabil puține în lume. Pe înguste străzi, ce-și păstrează o vie culoare locală, în piața patruleteră a orașului, dominată, ca mai peste tot, de Rathaus (Pri-

mărie), în castel, unde se conservă galeeria de artă, sau în cimitir, unde domină impunătorul mausoleu al lui Goethe și Schiller, ai sentimentul — ca la Florența — că păsești mereu pe dalele de marmură ale unui nelimitat muzeu, în fapt leagănul de aur al literaturii clasice germane.

Se spune că cei doi redactori al primului ziar românesc *Fama Lipschii* i-ar fi trimis publicația lor și lui Goethe. În catalogul bibliotecii poetului nu figurează, dar e foarte posibil ca ea totuși să fi trecut pe sub ochii aceluia „uomo universale”, căruia părea să nu-i fie nimic străin.

Drumurile de cultură ale românilor spre centrele germane, în ciuda războiului, care a distrus, ca în atîtea rînduri probele materiale, sînt vechi, și ele urcă pînă la Dimitrie Cantemir, membru al Academiei din Berlin, la începutul secolului al XVIII-lea, considerat cel mai mare savant european în problemele Orientului. Mă întorc la Berlin, cu tot acest roi de imagini, în care culorile lui Cranach cel Bătrîn se întretăie cu sunetele de orgă ale lui Bach. În aeroportul Schönefeld, așteptînd avionul ce întîrzie în ceturi la Copenhaga, zăresc într-o vitrină coperta unei cărți ce-mi atrage atenția: *Ancutzas Herberge*. Autor: M. Sadoveanu.

Și m-am gîndit că drumurile acestea de lumină se continuă și că trebuie să se continue.

Al. Săndulescu

Meridiane

O biografie a lui Beckett

● Un universitar american, Deirdre Bair, a publicat recent o biografie — considerată „monumentală” — a lui Samuel Beckett. Autorul se vrea exhaustiv, atât în abordarea datelor vieții celebrului scriitor cit și în ceea ce privește etapele evoluției operei sale. Între altele, biograful insistă asupra episodului întâlnirii lui Beckett (n. la Dublin în 1906) la Paris, în 1928, cu Joyce de care-l va lega o prietenie pînă la moartea, în 1941, a cre-

atorului lui Ulysses. Anii 1933—1937, Beckett îi petrece la Londra, dar în perioada războiului se află tot în Franța, nu fără legături cu Rezistența. După război, începe perioada „marii creații” scriind, în franceză, trilogia lui romanescă: *Molloy*, *Malone meurt* și *Innommable*. În 1952 termină piesa care, montată în 1953, i-a adus celebritatea: *En attendant Godot*. În 1969, Beckett e laureat al premiului Nobel, după ce, în 1957, dăduse *Fin de partie* și *Tous ceux qui tombent*, în 1961 — *Oh !, les beaux jours*. Ampla biografie, la care Deirdre Bair a lucrat 6 ani, se încheie în 1973, de cînd Beckett „se simte din ce în ce mai bolnav”, fugind de lume, din ce în ce mai enigmatic. Totuși Editions de Minuit anunță apariția unei nuvele inedite de Beckett sub titlul *Compagnie*.

„Dacă Hollywood-ul mi-ar fi fost povestit”...

● Astfel se intitulează o retrospectivă — a cita oară? — despre Hollywood și vîrsta de aur a stelelor filmului american, prezentată de televiziunea franceză. Numai că de data aceasta e vorba de ceva diferit de omologurile sale, în primul rînd pentru că se desfășoară la timpul prezent. Henry Fonda, Bette Davis și alții apar bătrîni, protejați de grădinile lor din Beverly

Hills, de amintirile și legendele lor. Filmul îi prezintă și la vîrsta cînd au dat tot ce au avut mai bun, iar în unele cazuri îi înfățișează la începutul carierei: Gregory Peck, la 20 de ani, în cele trei minute care i-au decise soarta, Ingrid Bergman zîmbind pentru prima oară în fața aparatului de filmat, Jennifer Jones clipind în lumina proiectoarelor și întrebînd ce trebuie să facă, etc.

Arta Africii negre

● Departe de a mai fi un domeniu necunoscut, arta Africii negre își are astăzi specialiștii, analiștii, colecționarii și... traficanții de rigoare. Pentru publicul larg însă, valorile ei sînt încă misterioase. În încercarea de a suplini informația de largă circulație asupra creației artistice a omului african, „Societatea franceză a cărții” a editat recent un album intitulat *Art de l'Afrique*

noire. Alcătuit de dr. Elsy Leunzinger, albumul cuprinde 244 de reproduceri de măști, figurine, statuete, sculpturi diverse, podoabe, — ansamblul ilustrativ fiind însă precedat de douăzeci de pagini de text care oferă o sinteză asupra originilor artei africane, principalelor sale forme, situației celor care o practică astăzi, ariei sale de extensie, de dezvoltare și de difuzare.

„Les Nouvelles Littéraires” — 60

● În 1980, revista „Les Nouvelles Littéraires” împlineste șase decenii de cînd a luat ființă, grație lui Frédéric Lefèvre (n. în 1889). Orfan de mic copil, Frédéric Lefèvre fu „descoperit” de un bătrîn preot care l-a inițiat în limbile greacă și latină. După studii diverse, în 1920 tînărul de 30 de ani a fondat „Les Nouvelles Littéraires” a căror direcție și-a asumat-o pînă la moarte, succesorul său ca redactor șef fiind Georges Charensol, asociat la conducerea publicației încă din 1925. Frédéric Lefèvre a scris și un număr de romane (*Samson, fils de Samson*, *Le Sol, l'Amour de vivre*, *Ce vagabond s.a.*), precum și cîteva eseuri, printre care *Les Sources de Paul Claudel*. Itinerare philosophique etc.

Un „oraș al muzeelor”

● Pînă la finele anului 1980, orașul Frankfurt pe Main ar urma să inaugureze primul muzeu de arhitectură din R.F. Germania, propunîndu-se a fi un organizator de expoziții și de simpozioane pe tema arhitecturii de azi ca disciplină hotărîtoare a ecologiei umane. Tot la Frankfurt urmează a se deschide un muzeu de artă contemporană, dînd astfel posibilitatea de a fi vizionate de un public cit mai larg colecțiile de artă atît de bogate. Avînd și un Muzeu al cinematografiei (acesta e bazat pe o foarte bogată colecție: rarități tehnice din istoria cinematografului, afișe și literatură de specialitate, precum și 26 000 titluri, 3 500 scenarii și 1 milion de fotografii) — Frankfurt are într-adevăr șansa de a deveni unul din cele mai prestigioase „orașe ale muzeelor”.

Premiul „Wieland”

● Presa din R.F. Germania a anunțat instituirea unui premiu pentru traducere spre a fi decernat, din doi în doi ani, alternînd cu premiul „Helmut M. Braen”. Noul premiu, în valoare de zece mii de mărci, poartă numele marelui poet, prozator și traducător, iluministul german Christoph Martin Wieland (1733—1813) și va încununa realizări deosebite în domeniul traducerii de poezie, teatru, teatru radiofonic sau eseu literar.

„Anglia secolului XIX”

● La Rochester (Anglia), unde și-a petrecut cea mai mare parte a vieții celebrul romanțier Charles Dickens, a fost inaugurat Centrul cultural ce-i poartă numele. Activitatea Centrului constă în „reconstituirea unor imagini ale Angliei secolului al XIX-lea”, pe baza înfățișării acesteia în romanele lui Dickens. Cu mijloace adecvate sînt înfățișate în mîrime naturală interioare de locuințe, magazine, postalioane, celebrele taverna ale epocii etc. Totul, cum subliniază comentatorul, creează impresia că „sînt prezenți și eroii lui Dickens și chiar autorul în persoană”.

Gabrielle Dorziat — 100

● Una din surprizele oferite de Festivalul cinematografic de la Biarritz (Franța) a fost și prezența la Festival a actriței franceze din perioada filmului mut — Gabrielle Dorziat, astăzi în vîrstă de 100 de ani. După festival, într-un interviu apărut în „Paris Match”, actrița a declarat că ar putea să reapară într-o nouă producție cinematografică sau teatrală.

„Sărbătoarea continuă”

● În vîrstă de 85 de ani, actrița franceză Mary Marquet lucrează la al șaselea volum al memoriilor sale — *Sărbătoarea continuă*. Concomitent ea interpretează rolul unei bunici în filmul *Jurnalul Jeanei*. Cronicarii care asistă la turnare remarcă faptul că „bunica este încă plină de energie”.

„Steaua fără lumină”

● Amintirea celebrei sansonete Edith Piaf continuă să se manifeste cu toată nostalgia în rîndurile publicului francez. Așa se și explică pagini de evocare a vieții ei artistice, atît de tumultuoase, asupra dramatismului ce a caracterizat-o, încă din copilărie și adolescență. Astfel, nu de mult, ed. Ramsay a tipărit o carte avînd ca autoare pe Monique Lang, în care

datele stricte ale destinului biografic se împletesc cu cele ce constituie „legenda Edith Piaf”. Această legendă e, de altfel, întîrețută atît prin zeci și zeci de mii de discuri cu inimitabila ei voce, cit și prin reluarea unor filme cu „vedeta de cinema Edith Piaf”. Iată o intr-o secvență din filmul *Steaua fără lumină* — din 1945 (împreună cu Yves Montand).

Cea mai veche civilizație a Mexicului

● Jacques Soustelle, reputat specialist în civilizațiile precolumbiene din Mexic și ansamblul Americii Centrale, este autorul primei cărți franceze consacrată Olmecilor, acești adevărați „sumerieni ai lumii noi”. Conținînd ilustrații deosebit de semnificative, cartea dezvăluie diversitatea și originalitatea acestei civilizații, pînă nu de mult necunoscută, folosind descoperirile arheologilor: ceramicile de la Las Bocas și Tlatilco, panourile sculptate și picturile murale de la Guerrero și Morelos, figurinele de jad, reprezentările enigmatice ale personajelor mascate, oameni-jaguari și copii divini etc.

Cartea de artă în Polonia

● Printre cele mai prestigioase edituri din Polonia se numără și „Arkady”, specializată în lucrări de artă. Înființată în 1957, editura a tipărit în cei 23 de ani de existență 2 740 de titluri (200 în limbi străine) într-un tiraj de 23 201 000 de exemplare. Cele mai populare colecții ale editurii sînt „Mica enciclopedie de artă” și „În jurul artei” (aceasta publică lucrări în colaborare cu edituri de specialitate din R.D.G. și R.P.U.). Printre lucrările ce vor apare anul acesta se numără: albumul *Jan Matejko* de Janusz Michalowski, *Acropole, Degas — Cursele de cai, Arta Indiei*, vol. III și altele.

Opt sute de creații muzicale

● Spre deosebire de dicționarele de specialitate care au apărut înaintea și care pe lingă a-mănunte ofereau multe cancanuri, noua lucrare apărută în Italia — *Opera, 800 de creații din 1597 pînă în zilele noastre*, oferă cititorului o lucrare mai documentată, însoțită de imagini și liste de distribuții. Lucrarea realizată de un larg colectiv, înscrisie cronologic 800 de opere, epoca barocă și cea romantică fiind cel mai bine reprezentate.

Leslie Caron, o nouă carieră

● În vîrstă de aproape 50 de ani, după 30 de ani de carieră hollywoodiană, timp în care a realizat 32 de filme, printre care cinci comedii muzicale alături de Fred Astaire și Gene Kelly, actrița Leslie Caron (în imagine) se instalează definitiv la Paris. După o scurtă apariție în ultimul film al lui François Truffaut, ea va deține rolul titular în serialul pentru televiziune *Erika Werner*. Apoi va pleca în Polonia unde va juca în filmul *Contractul* în regia lui Krzysztof Zanussi. Apoi va turna la Roma, sub conducerea lui Nanny Loy, într-un film despre lagărul de exterminare de la Treblinka. În luna mai, va face parte din juriul festivalului de la Cannes.

Colocviu Apollinaire

● În întîmpinarea centenarului nașterii marelui poet francez Guillaume Apollinaire (1896—1918), va avea loc la Oxford — între 19 și 21 aprilie a.c. — un colocviu internațional la care vor participa invitați din toată lumea.

Memoriile Gloriei Swanson

● Ajunsă la venerabila vîrstă de 82 de ani (n. 27 III 1898 la Chicago), celebra actriță americană Gloria Swanson a cărei carieră a început în perioada filmului mut și s-a încheiat în 1950 cu lung-metrajul *Bulevardul Crepusculului*, în care interpretează drama propriei sale existențe, își scrie memoriile. „Scriind, îmi reîntîrește viața, afirma ea într-un interviu. Am început cu *Charlot debutează* — 1915; am continuat cu *Nu-ți schimba bărbatul* — 1919; cu *Madame Sans-Gêne* — 1928 și celelalte roluri pînă la *Bulevardul Crepusculului*, și *Fiul meu, Nero*. Sper să nu-i dezamăgesc cu scrisul pe cei care m-au admirat pe ecran”.

Am citit despre...

Cultul cărții

● „În orice perioadă a istoriei descoperim dovezi covîrșitoare ale puterii cuvîntului scris, fără de care, indiferent de loc sau de timp, este de neconceput o civilizație și o cultură înaltă”. Vorbe de om crescut în religia cărții și de propovăduitor al acestei religii. Aparțin lui Robert B. Downs, cărturar care a fost decanul unei facultăți de bibliotecari și a fost distins pînă acum cu șase doctorate „honoris causa” și cu numeroase alte titluri și premii, cele mai multe dintre ele pentru „scrierile lui menite să stimuleze lectura”.

Principala operă a lui Robert B. Downs se numește *Cărți care au schimbat lumea*. Titlul spune totul despre credința lui — exagerată? — în forța ideilor și în ideile forță. Cea de-a doua ediție, apărută recent, a acestei lucrări, este aproape de două ori mai voluminoasă decît prima, publicată cu meritul succes în 1956. De unde inițial se ocupase doar de 16 tipărituri din ultimele patru secole, dintre care zece din domeniul științelor sociale și șase din domeniul altor științe, acum, întorcîndu-se pînă la originile civilizației occidentale și adăugînd cîteva noi cuceriri ale minții omenești, numărul operelor evocate s-a dublat.

Autorul are dreptate: „Selecția nu poate fi decît personală și subiectivă”, chiar dacă se alege ca principal criteriu al includerii pe listă „influența puternică și îndelungată a cărții asupra modului de a gîndi și acționa al unei fracțiuni importante a lumii”. Nu e deci de mirare că Malcolm Cowley — autorul prezentat aici săptămîna trecută — ajunsese, în 1939, cînd a publicat, împreună cu Bernard Smith, *Cărți care ne-au schimbat mentalitatea*, la o listă diferită de cea întocmită în 1945 de englezul Horace Shipp și intitulată *Cărți care au pus în mișcare lumea*, și că sumarul cărții despre care este vorba aici e și el, oarecum, altul.

Incluzînd însă — modificate sau nu — porțiuni din alte cărți ale sale, *Cărți antice și medievale celebre*, *Cărți care au schimbat America* și *Modelatorii spiritului modern*, Downs a întocmit o listă cam dezechilibrată. După ce că lipsesc toate cărțile care au format

viziuni asupra lumii și au contribuit la structurarea unor culturi la est de Eufurat, preferințele și preocupările sale, oglindite în titlurile de mai sus, atîrnă disproporționat de greu în balanță. Nu se prea înțelege de ce apar nu numai Platon și Aristotel, dar și Homer, ba chiar și Esop, și Sofocle și Euripide și toți ceilalți mari scriitori ai antichității, plus toți istoricii de la Herodot pînă la Tacit, în absența oricărui scriitor, a oricărui istoric, ba chiar și a oricărui filosof de după căderea Romei. Omiterea Coranului într-un context în care nu numai Biblia ci și operele Sfîntului Augustin și ale lui Thomas d'Aquino sînt înscrise printre cărțile cu impact durabil se poate explica, la rigoare, prin aceeași polarizare în jurul valorilor occidentalului. Unde este însă Luther? Și de ce Thoreau da și Rousseau ba? De ce Harriet Beecher-Stowe (autoarea *Colibei lui moș Toma*), cît timp nu se vorbește nici de enciclopedism, nici de iluminism, nici de celelalte curente care au răscolit mentalitățile europene? Și selecția în materie de știință e capricioasă.

Pe lingă (toți) corifeii clasicismului greco-roman figurează, cu operele lor capitale Machiavelli, Copernic, Newton, Darwin, Thomas Paine, Adam Smith, Marry Wollstonecraft (autoarea cărții *Revendicarea drepturilor femeii*, apărută în 1792), Malthus, Karl Marx, Freud, Einstein, dar și Alfred T. Mahan, autorul britanic al cărții *Influența puterii mării asupra istoriei*, Sir Halford J. Mackinder, părintele geopoliticii, apoi „părintele anatomiei științifice”, Andreas Vesalius, a cărui operă, *De Humani Corporis Fabrica*, a apărut în 1533, concomitent cu opera fundamentală a lui Copernic, urmat, în sectorul inaugurat de el, doar de William Harvey, care în *De motus cordi*, apărută în 1628, a vorbit pentru prima oară despre circulația singelui, și de Edward Jenner, inițiatorul vaccinărilor. Selecția se încheie cu *Primăvară tăcută*, de Rachel Carson, „biblia” ecologiei. Un loc aparte ocupă *Mein Kampf*, pe prea bună dreptate inclusă între cărțile care au modificat mersul lucrurilor în lume, căci, după cum a observat Norman Cousins, „fiecare cuvînt din *Mein Kampf* a costat 125 de vieți: fiecare pagină, 4 700 de vieți: fiecare capitol, peste 1 200 000 de vieți”.

Chiar dacă selecția este foarte discutabilă, cărțile alese și influența lor sînt tratate cu o putere de pătrundere asupra căreia merită să ne oprim mai îndelung.

Felicia Antip

● Cu un sumar deosebit de interesant și variat, ultimul număr al publicației „Lettres sovietiques” este în totalitate consacrat celei de a 120-a aniversări a nașterii lui Anton Pavlovici Cehov. După studiul introductiv Cehov și epoca noastră, semnat de Gheorghe Berdnikov, directorul Institutului „Gorki” de literatură universală, revista publică trei nuvele ale marelui scriitor, apoi, la rubrica „Memorii”, unele

considerații inedite ale lui Lev Tolstoy despre Cehov, precum și fragmente din amintirile lui Gorki. Reputați scriitori de pe diferite meridiane (Antonio Buero Vallejo, Erskine Caldwell, Faiz Ahmad Faiz, John Galsworthy, Jaroslav Iwaszkiewicz, Thomas Mann, François Mauriac, Konstantin Paustovski, Bernard Shaw etc. sînt grupați la rubrica „Cehov văzut de scriitorii lumii”. Un interes deosebit prezintă documentele și textele lui Cehov

descoperite în diferite reviste ale vremii și în arhive. Autorul Pescărușului și opera sa fac obiectul unei anchete internaționale printre critici și istorici literari. Numeroase informații, o ilustrație bogată (printre care și fotografiile reproduse mai sus: două portrete din 1883 și 1902 împreună cu Lev Tolstoy), completează acest număr remarcabil prin bogăția de idei privind actualitatea genului scriitor rus.

Totul despre Uffizi

● Un catalog general al prestigioasei galerii de artă Museo degli Uffizi a fost editat recent în Italia. Lucrare colectivă, volumul însumind 1.000 de pagini, are marele merit de a încerca o sistematizare și o catalogare a întregului patrimoniu artistic al muzeului. Inclusiv ultimele achiziții. Pinacoteca, colecțiile iconografice și de autoportrete, tapiseriile, colecțiile de sculptură modernă și de ceramică alcătuiesc tot atâtea capitole ale lucrării, adresată deopotrivă specialistului, cit și celui care dorește să se inițieze în cunoașterea operelor de artă.

Portretele britanice ale lui Arnold Newman

● Împreună cu săptămînalul „The Sunday Times”, Galeria Națională de Portrete din Londra a organizat o expoziție de portrete fotografice ale unor mari personalități ale vieții politice, sociale și culturale engleze, realizate de fotograf american Arnold Newman. După închiderea expoziției, fotografiile originale vor intra în fondul permanent al celebrei galerii. Ele vor fi însă reproduse într-o carte care se va intitula *The Great British* (Marii britanici) și va apărea în editura Weidenfeld & Nicholson. În imagine, Newman la lucru.

Macounaima, o odisee braziliană

● Apărut în Brazilia, în 1928, romanul *Macounaima* este prima carte a lui Mario de Andrade (în imagine) tradusă în limba franceză (ed. Flammarion, colecția Barroco) despre care „Le Maga-

În urmă cu 50 de ani

● Amatorii de statistici și rememorări rețin din evenimentele remarcabile ale anului 1930: — Sinclair Lewis este primul scriitor american cărui i s-a decernat Premiul Nobel; — Salvatore Quasimodo (Premiul Nobel, 1959) debutează editorial la Florența cu volumul de versuri *Aeque e terre* (Ape și pămînturi); — William Faulkner publică romanul *As I Lay Dying* (Pe cînd agonizam); — John Dos Passos publică primul volum din trilogia U.S.A. — 42 nd Parallel (Paralela 42);

„Muzeul cărții”

● În clădirea fostului Muzeu Rumeantev din Moscova se fac pregătiri intense pentru inaugurarea unui nou lăcaș de cultură — „Muzeul cărții”. Aici vor fi expuse cărți, broșuri, ziare, reviste, afișe, calendare, într-un cuvînt toate tipurile de tipărituri din istoria Rusiei și a Uniunii Sovietice. Printre exponatele cele mai de preț se vor afla: Apostolul lui Ivan Feodorov și Piotr Mstislavet; „Vedomosti” — primul ziar tipărit în limba rusă; reviste și din secolele XVII și XVIII; decrete semnate de Lenin; albume ale editurii „Aurora” din Leningrad, tipărite în excelente condiții grafice.

Marele Premiu literar al Provenței...

● ...pe anul care a trecut a fost atribuit poetului Emmanuel Eyloux din Marsilia, autor a peste 30 de volume de versuri, mai cunoscut fiind poemul *Cîntec în exil*, tradus în numeroase limbi.

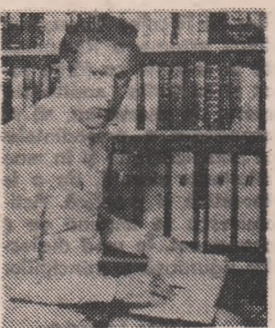
Reclamă

● Cornelia Wallace din statul Alabama, S.U.A., a anunțat că scrie un roman axat pe problema drepturilor civile și bazat pe carierele a doi guvernatori ai acestui stat: unchiul ei, James E. Folsom, și fostul ei soț, George Wallace. Autoarea, care figurează și ea, ca personaj, în carte, și-a mărturisit fără modestie convingerea că „va fi cea mai semnificativă contribuție la literatura sudului de la Pe aripile vîntului încoace”.

Karoline von Gûnderode — 200

● Se împlinesc 200 de ani de la nașterea poetei Karoline von Gûnderode (1780—1806). Tragismul unei mari iubiri i-a inspirat versuri pline de sinceritate și melancolie (volumul *Poezii și visuri*, 1804), care amintesc adesea de factura poeziilor lui Holderlin și trădează un mare talent, care n-a putut ajunge la deplină realizare.

De la gazetărie la literatura de aventuri

● Irlandezul Frederick Forsyth (în imagine) este la ora actuală unul dintre scriitorii cu cel mai mare succes de librărie. Fost gazetar, el se află acum la a patra sa carte de aventuri, alcătuită, ca și cele anterioare, pe baza unei amănunțite și destul de riguroase documentări, cu informație din surse directe și indirecte „de primă mînă”, cum spune autorul însuși într-un interviu acordat la Paris săptămînalului „Le Nouvel Observateur”. Întrebat dacă s-a comparat vreodată cu alți autori de best-sellers, cum ar fi Graham Greene de pildă, Frederick Forsyth a răspuns, cu modestie și luciditate, că o asemenea comparație e neavenită. Greene face literatură, are stil, știe să construiască, pe cînd el, Forsyth, scrie doar reportaj, fără talent și fără altă ambiție decît aceea de a povesti o acțiune captivantă și cu o oarecare morală.

ATLAS

Capătul firului

■ Am senzația că stau în fața unui ghem de a cărui depănare îmi depinde viața și că nu trebuie decît să găsesc capătul firului pentru ca totul să se desfășoare apoi lin, aproape voluptuos, dar caut și caut mereu, rupînd, încîlcînd, trăgînd de unde nu trebuie, rătăcind, zădărnîcînd totul, cînd totul ar putea fi atît de simplu, cînd n-aș avea nevoie decît de infima șansă a găsirii firului de depănat. Dacă prima frază ar fi scrisă, faptele și ideile, care nu așteaptă decît să se rostogolească în cuvînt, s-ar desprinde din incredibilele lor alveole, bucurîndu-se de a se putea ordona într-o curgere din care să se poată încropi un înțeles. Dar prima frază este de negăsit, ea și capătul firului acestui ghem intenționat perfect, inabordabil, făcut anume să semene cu o mereu lunecătoare minge.

Cunosc această senzație din copilărie, de cînd am învățat să scriu, de cînd am reușit să unesc o-i, oi și să văd, uitîndu-mă la cerculețul acela plîpînd și beigașul acela anemic, o cîmpie întreagă de lînă albă, vîluritoare; de cînd am descoperit, odată cu primele litere, că a scrie nu înseamnă a inventa ceva ce nu există, ci numai a trece în cuvînt lucrurile care așteaptă de mult farmecul capabil să le transforme în betigașe și cercuri. Și atunci, nu rămăsese decît să găsesc începutul, capătul firului care să-mi depene viața în cuvînt. Dar nu găsesc decît căpețele, fragmente, idei care se rup, odată formulate, de rest, bucăți mai mari sau mai mici, innodate sau nu între ele, ca și cum viața mea ar mai fi fost depănată odată, cîndva, de cineva la fel de nepriceput. Cunoscesc această senzație din copilărie și de atunci torc nu numai obsesia căutării, ci și suspiciunea negăsirii. Pentru că, dacă acel capăt al lucrurilor întîrzie să mi se dezvăluie, n-aș putea spune că disperarea și chinul urmăririi lui nu-mi fac plăcere, ca și cum m-aș bucura că se găsește cineva care să aibă puterea de a mă pedepsi pentru această incapacitate prea evidentă ca să nu se bînuiască în dosul ei intenția aminării și spaima de început. Dar, odată pedepsită, am tot dreptul să cheltuiesc cum vreau un răgaz plătit cîntit cu propria mea suferință, deci pot amîna în continuare clipa începutului de care mă tem cu o teamă pe care n-o înțeleg, așa cum nu înțeleg cu adevărat viața a cărei povestire trebuie s-o încep.

Ana Blandiana

PREZENȚE ROMÂNEȘTE

● La propunerea cunoscutului scriitor columbian German Arciniegas, decanul Facultății de Litere a Universității Anzilor din Bogotă, prof. Paul Alexandru Georgesca a fost ales membru corespondent al Academiei Naționale a Columbiei, secția de limbă și literatură.

● Revista sovietică „Aurora” publică un amplu reportaj-interviu consacrat expoziției de picturi și gravuri ale artistului Corneliu Baba, prezentată în câteva orașe din Uniunea Sovietică. Autorul articolului, criticul de artă Kulik-Remezova, citează declarația lui Boris Ugarov, membru al Academiei de

arte a U.R.S.S., artist al poporului al R.S.F.S.R., rectorul Institutului de pictură, sculptură și arhitectură „I. Repin”: „Consider că opera acestui strălucit maestru al penelului este în primul rînd o strălucită afirmare a tradițiilor realiste în artă. În operele sale, Corneliu Baba înfățișează măiestru viața, frământările epocii noastre. Noul său tablou intitulat *Spaima* se distinge printr-o mare forță psihologică. Remarcabile sînt tablourile consacrate tîrînilor, iar peisajele, naturile statice au un colorit încîntător. Expoziția sa dezvăluie noi și noi fațete ale marelui său talent, tinerețea eternă a creației sale”.

● Asociația „Unirea — Prietenii României în Austria” din Viena, a organizat o conferință susținută de prozatoarea Ioana Postelnicu, care a vorbit despre problematica istorică a romanelor sale „Plecarea” și „Întoarcerea Vlașinilor”.

De asemenea, Ioana Postelnicu a participat, împreună cu scriitorul clujean Cornel Udrea, la consfătuirea cu tema „Literatură pentru copii și tineret”, ce s-a desfășurat la casa de cultură din Tengenlic, regiunea Szekesard, din R.P. Ungară, manifestare la care au fost prezenți scriitori de literatură pentru tineret din țări socialiste.

Basmul lui Jorge Amado

● A fost odată ca niciodată, în vremea cînd animalele știau să vorbească... Așa și-a început Jorge Amado, celebrul scriitor brazilian, basmul pe care l-a imaginat în 1940 pentru fiul său, Joao Jorge, pe atunci în vîrstă de un an. Și i-a povestit cite în lună și în stele despre un motănel tîrîcat care iubea, cu o iubire neîmpărtășită, pe vrăbiuța Sinha și despre multe alte animale care trăiau în jurul lor. La mai bine de treizeci de ani după ce Amado a scris acest basm, fiul său a găsit manuscrisul într-o veche ladă cu jucării și cărți cu poze. L-a arătat și oricînelui său, pictorul Carybe din Bahia, care l-a luat să-l citească, așa, de plăcere. Cucerit însă de arta povestitorului, pictorul a început să deseneze, chiar pe foile dactilografiate, imagini sugerate de povești. Apoi, basmul cu ilustrații cu tot a fost dus la editură, care l-a tipărit. Succesul a fost demn de „cărțile mari” ale romancierului care a scris *Secerîșul roșu*, *Cacao*, *Pămînt fără lege*, *Gabrielă*, *Cuțioare*, *scorțioară* etc.

Liv și Linn Ullmann

● Regizorul Ingmar Bergman a încredințat interpretarea rolului principal din noul său film — *Fanny și Alexander* — cunoscutei actrițe norvegene Liv Ullmann. Realizarea filmului prile-

juește în același timp o întîlnire de familie, în distribuție fiind inclusă și fiica celor doi artiști, Linn, în vîrstă de 12 ani. În fotografie: trei generații Ullmann: bunica Janna, mama Liv și fiica Linn.

ÎNALTUL PRESTIGIU

SE IMPLINEȘTE, la începutul acestui an, un deceniu de la apariția pe scenele țării a titlului volum dedicat vieții și personalității tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România. De atunci, anii care au urmat, ne-au adus bucuria apariției a noi și noi volume consacrate gândirii social-politice a tovarășului Nicolae Ceaușescu într-un număr tot mai mare de țări. Până în prezent a văzut lumina tiparului, în 27 țări din Europa, Africa, Asia și America Latină, o impresionantă suită de 83 de volume consacrate activității neobosite a secretarului general al partidului nostru desfășurată pentru ridicarea României pe culmi tot mai înalte de civilizație și progres, pentru triumful în lume al ideilor socializmului, pentru soluționarea marilor probleme cu care este confruntată omenirea zilelor noastre, pentru realizarea unui climat de pace, colaborare și bună înțelegere între toate popoarele.

Am ales din aceste volume un mănunchi de gânduri ale prefațatorilor lor, gânduri care reprezintă recunoașterea unanimă a dragostei și prețuirii de care se bucură în lume secretarul general al partidului nostru, „unul dintre cei mai profunzi și mai reprezentativi oameni ai zilelor noastre”, cum îl caracterizează publicistul englez Stan Newens, într-unul din cele trei volume pe care le-a dedicat personalității tovarășului Nicolae Ceaușescu.

■ Oameni ca președintele Ceaușescu și-au consacrat cei mai frumoși ani și energia vieții unui ideal plin de semnificație: poporul român este astăzi artizanul propriului său destin, responsabil pentru propriile opțiuni politice pe care le duce cu fermitate înainte. Un mare merit al președintelui Ceaușescu, mai bine zis al Omului Ceaușescu, este acela de a avea în minte în permanență cele mai mari și importante probleme ale vieții naționale și de a le vedea așa cum sînt legate între ele prin raporturi inalterabile.

Relațiile României socialiste ne oferă un exemplu viu care își găsește cea mai semnificativă expresie în chiar persoana președintelui Ceaușescu, a omului care a făcut din propria sa viață viața națiunii, care a făcut din interesele poporului propriile sale interese.

GIANCARLO ELIA VALORI

Secretarul Institutului Italian pentru Relații Internaționale
(Din volumul „Ceaușescu”, apărut în Italia)

■ Ideile președintelui Nicolae Ceaușescu sînt de un interes aparte intrucît ele reprezintă o bază intelectuală pentru adoptarea unei politici independente. De la apariția primului volum, pe scena politică mondială au avut loc evenimente importante, față de care România a luat atitudine. Conducătorul României a continuat să acționeze în favoarea păcii, a destinderii, pentru un acord internațional asupra reducerii tensiunii și pentru limitarea cursei înarmărilor... Existența unor sisteme sociale diferite nu este după părerea sa un obstacol serios. Din punctul său de vedere, fundamentală este aprecierea că nici un stat nu are dreptul de a se amesteca în afacerile interne ale altui stat... Cred că președintele Nicolae Ceaușescu se bucură în Marea Britanie de o mare popularitate și de o poziție unică în politica mondială, care îi conferă posibilitatea unică de a-și aduce o contribuție substanțială la orientarea pe un curs pozitiv a politicii mondiale și la realizarea destinderii.

STAN NEWENS

Membriu al Camerei Comunei
(Din prefața volumului „Nicolae Ceaușescu — Elorul de a crea o Românie modernă”, apărut în Anglia)

■ Dorința de a relata despre activitatea și personalitatea lui Nicolae Ceaușescu m-a determinat să aprofundez atât biografia sa cit și istoria României. Mi-am dat repede seama că politica internă și externă promovată de comunistul, românul și conducătorul Nicolae Ceaușescu se înscrie în liniile tradițiilor milenare ale poporului român atît de iubitor de libertate. Noțiunea de tradiție are în România o semnificație mai mare decît în multe alte țări, inclusiv tradiția luptei prin toate mijloacele pentru independență națională. Firul roșu al tuturor etapelor istorice continuă și în era nouă, socialistă. Strădaniile românilor de a afirma toate expresiile culturii naționale au fost eroice. Acest fir roșu se numește lupta pentru libertate, iar obiectivele acestei lupte au fost întotdeauna autonomia, suveranitatea și independența.

Astăzi, sub conducerea lui Nicolae Ceaușescu, România a ajuns mai departe decît oricînd în trecut, mai departe decît s-a crezut posibil.

PER OLOF EKSTROM

Scriitor suedez
(Din volumul „Ceaușescu, România — Omul și Patria sa”, apărut în Suedia)

■ Președintele Nicolae Ceaușescu este creatorul uneia dintre cele mai mari realizări ale timpului nostru: păstrarea cu sfințenie a autenticei fizionomii morale a patriei sale și, prin aceasta, a autorității universale necesare pentru a fi unul dintre marii conducători ai conlucrării dintre

popoarele secolului XX. Ceaușescu slujește lumea și nu cere nimic în schimb și nici nu așteaptă recompense, decît în sensul ideii geniale românești a prieteniei, păcii și dezarmării. În aceasta constă marea lui.

CARLOS LORET DE MOLA

Om politic mexican
(Din prefața volumului „Nicolae Ceaușescu — 60 de ani de viață și luptă”, apărut în Mexic)

■ Personalitate proeminentă, care s-a reliefat prin activitățile sale deosebite în cursul a peste patru decenii de luptă în rîndurile mișcării revoluționare, președintele Nicolae Ceaușescu și-a consacrat întreaga viață luptei pentru răsturnarea regimului burghez-moșieresc, cauzei eliberării naționale a poporului român, ridicării nivelului de trai și de civilizație pe culmi demne de invidiat.

Secretarul general al P.C.R. a imprimat o nouă concepție despre procesul de conducere a vieții sociale. Vizitele de lucru, deplasările pe teren, acolo unde se hotărăște soarta marilor realizări, consfăturile la fața locului cu factorii implicați direct în acest proces, au devenit o practică obișnuită care, prin eficiența și operativitatea ei, dă rezultate excepționale. Un asemenea mod de lucru deosebit de energic a devenit o practică generală, pe care o folosesc toate cadrele de conducere. A fost instituționalizat, asadar, dialogul neîntrerupt cu poporul.

Nicolae Ceaușescu a devenit cunoscut ca unul dintre exponenții și apărătorii pasionați ai dreptului fiecărui popor de a-și hotărî singur viitorul, ca unul dintre luptătorii activi împotriva politicii imperialiste de dominație și dictat, pentru democratizarea relațiilor internaționale...

Prof. univ. DIMCE BELOVSKI

(Din prefața volumului „Nicolae Ceaușescu — Opere alese”, apărut în R.S.F. Iugoslavia)

■ Lectura scrierilor și cuvîntărilor lui Nicolae Ceaușescu oferă un tablou general al politicii externe a României, permanent activă și dinamică, atît în relațiile cu țările socialiste, cu țările lumii a treia, cit și cu țările capitaliste dezvoltate. Lectura volumului permite, de asemenea, să se aprecieze pe deplin marea capacitate a președintelui Nicolae Ceaușescu de a sesiza cu perspicacitate și în mod aprofundat elementele noi ale diferitelor situații, de a le analiza într-o justă perspectivă teoretică și practică. Activitatea președintelui Nicolae Ceaușescu se impune ca o lecție de realism politic legată permanent, în mod dialectic, de o interpretare originală dar riguroasă a principiilor socializmului științific.

LUIGI LONGO

Președintele Partidului Comunist Italian
(Din prefața volumului „Nicolae Ceaușescu — Serieri alese”, apărut în Italia)

■ Personalitate proeminentă a vieții politice internaționale contemporane, înflăcărat apărător și promotor al dreptului fiecărui popor de a-și hotărî singur destinele, al independenței și suveranității popoarelor, al luptei împotriva politicii imperialiste de dominație și dictat, pentru realizarea păcii și securității în lume, președintele Nicolae Ceaușescu se bucură de un deosebit prestigiu și considerație în rîndul opiniei publice mondiale, al tuturor popoarelor iubitoare de libertate și pace.

Prof. univ. RAM NARESH TRIVEDI

(Din prefața volumului „Nicolae Ceaușescu — O viață de un dinamism fără seamăn, dedicată cauzei slujirii poporului român, păcii și colaborării internaționale”, apărut în India)

■ Înainte de a-l cunoaște pe președinte, i-am cunoscut țara, am cunoscut România prietenă. Numai în urma acestei cunoașteri mi-am format convingerea fermă că între fizionomia istorică a acestei țări și profilul moral-politic al conducătorului său există o identificare perfectă. Așa am înțeles mindria justificată a românilor de a rosti întotdeauna, împreună, nedespărțite, numele Ceaușescu și România. Numai sub președinția lui Ceaușescu România a reușit să devină o fericită sinteză a îndelungatului său trecut istoric, presărat cu nenumărate lupte și jertfe date pentru libertate și independență națională și a prezentului său, demn de gloria acestui trecut. Numai acest patriot cinstit și curajos, înzestrat cu o viziune largă asupra lumii de azi, a știut să facă din numele României un stindard al luptei care continuă, care trebuie să continue, pentru ca toate țările, indiferent de mărimea lor teritorială și de orînduirea lor socială, să fie libere și egale în drepturi, să se respecte și să fie respectate.

DIMITRIOS PAPASPYROS

Președintele Parlamentului elen
(Din prefața volumului „Nicolae Ceaușescu — România și lumea contemporană”, apărut în Grecia)

■ Președintele Nicolae Ceaușescu reprezintă în modul cel mai strălucit spiritul lumii noastre contemporane. Președintele Nicolae Ceaușescu este un eminent gînditor, un admirator și creator al frumosului și binelui, un excepțional om de stat, un promotor neobosit al politicii dialogului și destinderii largi către întreaga lume. Domnia sa este un excepțional partizan al cooperării internaționale ca singur mijloc prin care poate fi realizată pacea în lume. Filosofia președintelui Nicolae Ceaușescu, pe care o prezintă cu sinceritate și curaj, este apreciată în întreaga lume... Nici un ziarist sau istoric contemporan nu poate ignora rolul important jucat de președintele Nicolae Ceaușescu atît pentru dezvoltarea relațiilor din cadrul sistemului socialist mondial, cit și în Europa, Orientul Mijlociu și în întreaga lume.

SAYED ZAKI

Președintele Asociației de prietenie Egipt-România
(Din alocuțiunea rostită cu ocazia lansării volumului „Nicolae Ceaușescu, România și Arabii”, apărut în R.A. Egipt)

■ Toată viața social-politică a României, începînd din anul 1965, se bazează pe motivațiile neliniștite și îndrăznețe pentru descoperirea noului, învingînd tot ce este vechi și caduc. În acest scop, se aprofundează studiul atență a realității și dinamica puternică a forțelor creatoare ale societății. De aceea anii din urmă sînt considerați drept cei mai fertili și mai rodnici din toată istoria construcției socializmului în România. Dar, în același timp, este necesar să se precizeze că pe președintele Ceaușescu îl preocupă nu numai soluționarea problemelor imediate și apropiate... Cu aptitudini excepționale și cu o abnegație pasionantă, Ceaușescu conduce direct întreaga dinamică ce permite țării să obțină o dezvoltare multilaterală cu scopul de a ridica poporul român pe noi trepte de civilizație și progres.

Prof. JULIO CASTRO FRANCO

(Din prefața volumului „Nicolae Ceaușescu — Norme și relații pentru pacea și cooperarea internațională”, apărut în Peru)

„România literară“

Săptămînal de literatură și artă editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România

Director GEORGE IVAȘCU